อนุสรณ์

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายอนันต์ อมาตยกุล จ.ช.

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันพุธที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

พิมพ์ที่ อมรินทร์การพิมพ์
๔๑๓/๒๘-๓๑ เชิงสะพานอรุณอมรินทร์ ถนนอรุณอมรินทร์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ โทร. ๔๒๔๒๘๐๐-๑
นายชูเกียรติ อุทกะพันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๓

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๕๖๓

สำนักพระราชวัง

๒๙ มกราคม ๒๕๒๓

พระราชทานเพลิงศพ นายอนันต์ อมาตยกุล จ.ช. ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงยุติธรรม ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันพุธ ที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

บุญสม พิมพ.
ตามทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ นายอนันต์ อมาตยกุล เพื่อทราบ เครื่องพระราชทานเพลิงและเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

นายอนันต์ อมาตยกุล

ชาตะ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๖๕

มรณะ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒

กราบขอบพระคุณ

เจ้าภาพขอถือโอกาสนี้ กราบขอบพระคุณ ท่านผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา ญาติมิตร เพื่อนร่วมงาน และท่านที่ได้รู้จักคุ้นเคยทั้งหลายที่ได้ให้การช่วยเหลือ และกรุณามาในงานพิธีพระราชทานอาบน้ำศพ สวดพระอภิธรรม บรรจุศพ และงานพระราชทานเพลิงศพในวันนี้

ในระหว่างการสวดพระอภิธรรม เมื่อเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลในคืนแรก (วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒) แล้ว ได้มีท่านผู้กรุณาขอรับเป็นเจ้าภาพหลายท่าน กล่าวคือ

คืนวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๒	ฝ่ายกฎหมายธนาคารกรุงไทย จำกัด
คืนวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๒	เตรียม ม.ธ.ก. รุ่นที่ ๓
คืนวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๒	เพื่อน ๆ จากกระทรวงยุติธรรม
คืนวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๒๒	ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๕ ลาดพร้าว
	คุณพี่ทรัพย์ สุขมงคล

คืนวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๒๒ แผนกวางระบบงาน บริษัท เคี่ยนหงวน วิสาหกิจ สถิติรุ่น ๖ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๒ ทำบุญ ๗ วัน ตอนกลางคืน มารดา พี่และน้อง เป็นเจ้าภาพ สวดพระอภิธรรม

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๒ ทำบุญเลี้ยงพระและบรรจุศพ เวลา ๑๓.๐๐ น.

อันความเมตตากรุณาของท่านทั้งหลายที่ได้ให้เกียรติแก่คุณอนันต์ อมาตยกุล ผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว หากสามารถทราบได้ด้วยญาณวิถีใดๆ ก็ตาม ย่อมมีความปลาบปลื้มปีติในน้ำใจอันเปี่ยมด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ หากมีสิ่งใดบกพร่องในการต้อนรับได้โปรดประทานอภัยด้วย และขออำนาจแห่งบุญอันเกิดจากการบำเพ็ญกุศลทั้งหลายนี้ จงดลบันดาลให้ท่านทั้งหลายได้ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีความสมปรารถนาในสิ่งอันพึงประสงค์จงทุกประการ

เจิมศรี อมาตยกุล

บุตร ธิดา เจ้าภาพ

ประวัติ

คุณอนันต์ อมาตยกุล เป็นบุตร นาวาตรีหลวงสุรินทรเสนี ร.น. และนางประยูร อมาตยกุล เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๖๕ มีพี่น้อง ๘ คน คือ

๑. นายชวลิต อมาตยกุล

๒. นางฆรณี สิริเวชกุล

๓. นางสาวสรินทร์ อมาตยกุล

๔. นายอนันต์ อมาตยกุล

๕. นางสาวระจิต อมาตยกุล

๖. นางสาวประวีณ อมาตยกุล

๗. นายเฉลิมพงษ์ อมาตยกุล

๘. นายพินิจ อมาตยกุล (ถึงแก่กรรม)

การศึกษา จบการศึกษาขั้นต้นจาก โรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ แผนกภาษาฝรั่งเศส จากนั้นเข้าศึกษาต่อ เตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองรุ่นที่ ๓ ได้รับพระราชทานปริญญา ธรรมศาสตร์บัณฑิต เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๙๒

ได้เริ่มเข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ รวมเวลาที่รับราชการอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ๒๗ ปี ตลอดระยะเวลาที่รับราชการอยู่นั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต บำเพ็ญตนอยู่ในศีลธรรม ชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอโดยไม่ประสงค์ที่จะรับอามิสรางวัลจากผู้ใด เพื่อประโยชน์ของตนเองและครอบครัว นับเป็นข้าราชการตัวอย่างที่ควรยกย่อง

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย	พ.ศ. ๒๔๙๕
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก	พ.ศ. ๒๕๐๙
จัตุรถาภรณ์ ช้างเผือก	พ.ศ. ๒๕๑๑
เหรียญจักรพรรดิมาลา	พ.ศ. ๒๕๑๓

คุณอนันต์ อมาตยกุล ได้ทำการสมรสกับ คุณเจิมศรี อมาตยกุล มีบุตร ๓ คนคือ

๑. นายประภัสสร์ อมาตยกุล

๒. นายเอนกนิธิ์ อมาตยกุล

๓. นางสาวพิศมัย อมาตยกุล

หลังจากที่ได้ลาออกจากราชการแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ได้เข้าทำงานที่ ฝ่ายกฎหมาย ธนาคารกรุงไทย จำกัด เรื่อยมาจนกระทั่งถึงแก่กรรมได้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าส่วนกลางฝ่ายกฎหมาย ธนาคารกรุงไทย จำกัด

ระยะ ๓ ปีหลัง คุณอนันต์มีหลานปู่ ๓ คน ตอนเย็นหลังจากกลับจากทำงานก็มีความสุขที่ได้เล่นกับหลาน ๆ ด้วยมีนิสัยเป็นคนรักเด็ก ก็มักจะมีเรื่องคุยกับหลานคนโตซึ่งกำลังช่างพูดโดยไม่เบื่อ และมีอะไรแปลก ๆ เล่นให้หลาน ๆ ได้หัวเราะอย่างสนุกสนาน ในคืนก่อนที่จะถึงแก่กรรม หลังจากสวดมนต์ในตอนค่ำเสร็จแล้ว ก็ได้ลงมาเล่นอยู่กับหลาน ๆ ทั้ง ๓ คน พร้อมหน้าพร้อมตา หลานอยู่เล่นกับคุณปู่จนดึกเป็นพิเศษโดยไม่ร้องไห้กวนเลย เหมือนกับจะรู้ว่า นับแต่นี้ไปพวกเขาจะไม่มีคุณปู่คอยห่วงใยแล้ว

เช้าวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ คุณอนันต์ได้ไปปฏิบัติงานตามปกติ ได้เกิดเป็นลมและถึงแก่กรรมอย่างกระทันหันในระหว่างที่นำส่งโรงพยาบาล โดยไม่มีใครได้คาดคิดมาก่อน เพราะปกติแล้วคุณอนันต์ เป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงไม่ได้เจ็บป่วยมาก่อนเลย และยังระวังรักษาสุขภาพของตนเองเสมอในด้านอาหารและการพักผ่อน และมีการตรวจสุขภาพร่างกายเป็นประจำ การจากไปอย่างรวดเร็วโดยที่ทางครอบครัว ไม่มีโอกาสที่จะปรนนิบัติ

รักษาพยาบาลเลย ยังความอาลัยเศร้าสลดและทุกข์โทมนัสแก่ครอบครัว ญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ใกล้ชิดและเพื่อนฝูงทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

คุณอนันต์ อมาตยกุล เป็นผู้ที่สนใจศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงประกอบแต่กุศลกรรม จิตปราศจากความอยากได้ ความอยากมี ความอยากเป็น พร้อมที่จะให้ความเอื้อเฟื้อและความมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ มากกว่าจะเป็นผู้รับประโยชน์จากผู้อื่น คุณอนันต์ฯ เคยปรารภกับภรรยาไว้ว่า หลังจากที่ส่งให้ลูก ๆ มีความสุขตามอัตภาพของแต่ละคน และหมดภาระหน้าที่การงานแล้ว จะละเพศฆราวาสเพื่อบวช และปฏิบัติธรรมให้ลึกซึ้งละเอียดต่อไปอย่างจริงจัง นับว่าได้แสดงความตั้งใจที่เป็นมหากุศลอย่างยิ่ง

ขอกุศลผลบุญ คุณความดี ที่ได้ประกอบไว้ ร่วมกับบุญกุศลที่ภรรยา–บุตร–ญาติมิตร ได้บำเพ็ญอุทิศให้ และอานุภาพความดีของจิตที่ไม่เคยคิดร้ายต่อผู้ใด ตลอดจนบุญบารมีของการรักษาศีลบำเพ็ญภาวนาที่คุณอนันต์ได้ปฏิบัติมา จงเป็นผลานิสงส์นำไปสู่สุขคติในสัมปรายภพนั้นด้วยเทอญ

แด่ . . . อนันต์ เพื่อนรัก

นักเรียนเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมือง หรือเรียกชื่อย่อว่า "ต.ม.ธ.ก." มีทั้งหมด ๘ รุ่นด้วยกัน

อนันต์ อมาตยกุล เป็นศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. รุ่นที่ ๓ (พ.ศ. ๒๔๘๓–๒๔๘๕) รุ่นเดียวกับดิฉัน สมัยนั้นจำนวนนักเรียนยังมีไม่มาก นักเรียนหญิงและชายจึงสนิทสนมกัน รู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี อนันต์เป็นนักเรียนเก่าจาก ร.ร. อัสสัมชัญ สายฝรั่งเศส มีการเรียนดี เมื่อมาอยู่โรงเรียนเตรียมปริญญา ฯ ภาษาฝรั่งเศสของอนันต์จึงช่วยให้อนันต์เรียนได้ดี และสามารถช่วยเพื่อนในวิชานี้ได้มากทีเดียว

ดิฉันยังจำได้ว่า ในหมู่เพื่อน อนันต์เป็นคนสุภาพเรียบร้อย หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสเสมอ พวกเราสบายใจเมื่อได้คุยกับอนันต์ นิสัยของอนันต์เป็นเช่นนี้จึงสามารถผูกจิตใจเพื่อน และอนันต์ก็ปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา

ในการสังสรรค์ประจำปีของ ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓ แม้พวกเราจะมีอายุซึ่งมีเลข ๕ นำหน้าไปแล้วตาม ๆ กัน แต่อนันต์ก็ยังคงเหมือนเดิม ไม่ว่าจะเป็นสมัยเมื่อทำงานอยู่ศาลสถิตย์ยุติธรรมหรือธนาคาร

กรุงไทย ความรักของอนันต์กับศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓ ก็ยังคงแนบแน่นไม่มีวันจืดจาง

การถึงแก่กรรมโดยกระทันหันของอนันต์จึงทำให้พวกเรา ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓ รู้สึกเสียดายและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง จนไม่ทราบว่าจะสรรหาคำพูดใด ๆ มากล่าวไว้ในที่นี้ได้ นอกจากจะขอกล่าวว่า... "เรายังรักอนันต์ อมาตยกุล และหากชาติหน้ามีจริง ขอให้ได้กลับมาเป็นเพื่อนรักกันเหมือนเดิม"

ขออำนาจกุศลบุญราศีที่ อนันต์ อมาตยกุล ได้บำเพ็ญมารวมทั้งผลบุญทั้งหลายที่บรรดาญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพละปัจจัยให้ดวงวิญญาณของอนันต์ อมาตยกุล เพื่อนรัก ประสบแต่ความสุขเกษมสำราญตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกทิพาราตรีกาล เทอญ

คุณหญิง เบญจางค์ โหตระกิตย์

ประธานศิษย์เก่า ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓

บ้านโชคทวี กล้วยน้ำไท

๕ ก.พ. ๒๓

อาลัย

การจากไปของอนันต์อย่างกระทันหัน โดยมิได้คาดคิดไว้ก่อนเลย ย่อมนำความโศกเศร้าอาลัยให้แก่ญาติพี่น้องและครอบครัวเป็นที่สุด ทั้งๆ ที่ก็ตระหนักกันอยู่ดีว่าการตายเป็นกฎธรรมชาติอันหนึ่งที่ไม่มีผู้ใดจะหลีกเลี่ยงได้เลยก็ตาม

อนันต์ เป็นน้องคนที่ ๓ ของผม และเป็นน้องชายคนแรกที่เติบโตมาด้วยกันอย่างใกล้ชิด สนิทสนมรักใคร่กันอย่างแนบแน่นตลอดมา

อนันต์ เป็นคนที่มีมานะอดทนอย่างประเสริฐ ไม่ว่าจะในด้านการเรียน การครองชีพ และแม้แต่ในชีวิตครอบครัว มีความอดทน เก็บความรู้สึกไว้ในใจเป็นอย่างดียิ่ง

ในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ก็เป็นคนมีจิตใจเกื้อกูลอุปการะญาติมิตรเท่าที่จะทำได้เสมอมา

เป็นผู้ที่มีความสัตย์ซื่อ สุจริต มานะบากบั่น พ้นผ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน สามารถสร้างครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงได้ เป็นผู้นำครอบครัวที่ดีเป็นบิดาที่เคารพรักของลูก ๆ ทุกคน

คำพระที่ท่านว่า "กรรมใดที่ทำไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย" ขอให้กุศลกรรมที่อนันต์ได้ประกอบไว้ด้วยดีตลอดมานั้น จงส่งผลให้ดวงวิญญาณของอนันต์ จงได้สถิตย์อยู่ในอาณาจักรแห่งความสงบร่มเย็น ปราศจากความกังวลใด ๆ ในสัมปรายภพอย่างไม่รู้จบด้วยเถิด

ชวลิต อมาตยกุล

๒๗ มกราคม ๒๕๒๓

อาลัยคุณอนันต์ อมาตยกุล

วันอังคารที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ ตอนเช้าเวลาประมาณ ๙.๓๐ น. เศษ คุณวิมล ราชเทวินทร์ ผู้อำนวยการกองคลัง กรมบังคับคดี โทรศัพท์บอกผมที่ที่ทำงานว่า "เฮ้ย, อารมณ์ อนันต์ตายแล้วนะ" ผมแทบไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ เพราะเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ ผมกับคุณอนันต์ อมาตยกุล ยังคุยกันทางโทรศัพท์และนัดจะกินข้าวกันก่อนปีใหม่

ผมกับคุณอนันต์ อมาตยกุล เป็นเพื่อนรักที่สนิทสนมกันมาก คุณพ่อคุณแม่ตลอดจนพี่ ๆ น้อง ๆ ของคุณอนันต์ อมาตยกุล ผมก็เรียกท่านว่า คุณพ่อคุณแม่และพี่เช่นเดียวกับคุณอนันต์ฯ สมัยที่คุณอนันต์ อมาตยกุล ยังรับราชการอยู่ในกระทรวงยุติธรรม เรามักจะไปไหนมาไหนด้วยกันเป็นประจำ แม้เวลากลางวันเราก็กินข้าวด้วยกัน เลิกงานแล้วก่อนแยกกันกลับบ้านก็ต้องกินกาแฟคุยกันสักนิดจึงจะจากกัน บางคราวก็ไปต่อที่อื่น แม้ในวันหยุดราชการ ส่วนมากก็มักจะไปวัดบางครั้งกว่าจะกลับก็ล่วงเข้าวันใหม่ จนเพื่อนฝูงบางคนมักจะกะเซ้าว่า ระวังจะมี "ลูกวัด" เกิดขึ้น คือเข้าใจว่าผมและคุณอนันต์ฯ ไปจีบผู้หญิงแทนที่จะคิดไปหาพระ

คุณอนันต์ อมาตยกุล ในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ จัดว่าเป็นกัลยาณมิตรของผมผู้หนึ่ง โดยดำรงตนเป็นผู้มีสมานัตตา คือเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ มีทั้งสัมมาทิฏฐิ และความกรุณา คือความปรารถนาสุข ความเจริญเพื่อผู้อื่น เมื่อมาด่วนจากไปโดยกระทันหันเช่นนี้ก็อดที่จะเศร้าสลดตามวิสัยของปุถุชนมิได้ ขอดวงวิญญาณของเพื่อนรักจงสู่สุขคติ ตามกุศลกรรมที่เพื่อนได้เคยสร้างสมไว้ในสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่จงทุกประการด้วย ถ้าชาติหน้ามีจริงที่เรานัดกันว่าจะกินข้าวด้วยกันก่อนวันปีใหม่นั้น อาจได้กินร่วมกันก่อนวันปีใหม่ของชาติใหม่ก็ได้ใครจักรู้

อารมณ์ พุ่มพฤกษ์

ตายอย่างสงบ

คนเราเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ย่อมแก่ เจ็บ และตายไป เหล่านี้เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ไม่มีใครที่จะปฏิเสธความตายได้ แต่เมื่อจะตาย เราทุกคนหวังความตายอย่างสงบ พี่นันต์เป็นตัวอย่างแห่งความตายอย่างสงบ ซึ่งเชื่อเหลือเกินว่าการตายอย่างสงบนี้ย่อมเป็นผลมาจากกรรมดีที่พี่นันต์สร้างสมไว้ และความดีนี้คงปรากฏชัดแล้วแก่ภริยา บุตร ตลอดจนเพื่อนร่วมงานทุกคน

ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจนั้นเป็นทุกข์ ความที่ได้ประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักที่พอใจนั้นก็เป็นทุกข์ แต่การจากไปของพี่นันต์ด้วยอาการอันสงบและกระทันหัน คงเป็นการยากต่อการที่จะกระทำใจให้สงบ และย่อมทำให้ผู้รู้เห็น ผู้คุ้นเคยหลายคนต้องหยุดคิดถึงชีวิต เราจะประมาทไม่ได้เลย ใครจะรู้ถึงความตายซึ่งกำลังรอเราอยู่ ณ เบื้องหน้า มันน่าใจหาย ถ้าสามีออกไปทำงานนอกบ้านแล้วไม่กลับสู่อ้อมกอดภริยาอีกเลย คงเป็นเพราะว่าพี่นันต์เสร็จภารกิจอันเป็นงานที่หนักยิ่งของชีวิตลงแล้ว พี่นันต์จึงจากไปด้วยอาการอันสงบ ทิ้งเพียงร่องรอยแห่งความดี และปริศนาแห่งชีวิตให้ทุกคนที่ยังอยู่ได้เก็บเอาไปคิดและใคร่ครวญดูว่า คนเราเกิดมาเพื่อที่จะทนทุกข์หรือเกิดมาเพื่อที่จะดับทุกข์ "ที่

ใดมีความทุกข์ ที่นั้นย่อมมีความดับทุกข์" พระพุทธองค์ทรงค้นพบแล้ว และทรงเตือนพวกเราทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด

ในที่สุดเพื่อรำลึกถึงคุณความดีของพี่นันต์ และเพื่อเป็นแนวคิดแก่เพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย ซึ่งกำลังแสวงหาที่พึ่งเพื่อดับทุกข์ด้วยกันทุกคน จึงขอสรุปด้วยบทสวดที่ว่า

มนุษย์เป็นอันมาก เมื่อเกิดมีภัยคุกคามแล้ว ก็ถือเอาภูเขาบ้าง,
ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์บ้าง, เป็นสรณะ,
นั่นมิใช่สรณะอันเกษมเลย, นั่นมิใช่สรณะอันสูงสุด,
เขาอาศัยสรณะนั่นแล้ว ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้.
ส่วนผู้ใดถือเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะแล้ว,
เห็นอริยสัจจ์คือ ความจริงอันประเสริฐสี่ ด้วยปัญญาอันชอบ,
คือเห็นความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์, ความก้าวล่วงทุกข์เสียได้,
และหนทางมีองค์แปดอันประเสริฐ เครื่องถึงความระงับทุกข์,
นั่นแหละ เป็นสรณะอันเกษม, นั่น เป็นสรณะอันสูงสุด,
เขาอาศัยสรณะ นั่นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้.

นิคม เจตน์เจริญรักษ์

คำรำลึก

"คุณอนันต์ เป็นสุภาพบุรุษผู้มีความโอบอ้อมอารี มีความจริงใจต่อทุกคน และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีเยี่ยม"

เจิดศิริ หัมพานนท์

"คุณอนันต์ เป็นหัวหน้าที่ประเสริฐสุดเข้าใจ และมีความเห็นใจลูกน้อง"

สมจิตต์ อายุโย

"อาลัยในการจากไปของหัวหน้าอนันต์ที่แสนดีของพวกเรา"

กฤติกา อินทรรักษ์

"หัวหน้าอนันต์ผู้ซึ่งไม่เคยขับรถกลับบ้านตามลำพังคนเดียว เป็นรถคันเดียวที่เป็นที่พึ่งสำหรับลูกน้องทุกเย็นที่ได้อาศัยกลับบ้านด้วยความมีน้ำใจอันประเสริฐนี้ลูกน้องไม่เคยลืมพระคุณนี้ ยังคงระลึกถึงตลอดชั่วชีวิต คงหาหัวหน้าอย่างนี้ไม่ได้อีกแล้ว ผู้ซึ่งมีแต่น้ำใจและรอยยิ้มควบคู่กันอยู่เสมอทุกวัน ขอให้ดวงวิญญาณไปสู่สุขติชั้นสวรรค์สูงสุด"

วรภิญญ์ วรุณฑัต

“ใบหน้าที่แฝงไว้ด้วยรอยยิ้มตลอดระยะเวลาจากธนาคารถึงโรงพยาบาลที่อยู่ในอ้อมแขนของผม ผมยังไม่เชื่อเลยว่าท่านจะจากพวกเราไปที่ไม่มีวันกลับมาอีกครั้ง ผมมีความรู้สึกเสมือนว่า “กิ่งโพธิ์ กิ่งไทร” ได้หักลงเสียแล้ว”

ณรงค์ฤทธิ์ เกตุคง

“คุณอนันต์ เป็นหัวหน้าผู้ซึ่งมีจิตใจโอบอ้อมอารีและเข้าใจลูกน้องทุกคนยากที่จะหาผู้ใดเปรียบได้การจากไปครั้งนี้ ทำให้พวกเราอดที่จะรำลึกถึงท่านไม่ได้ ถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้ท่านเป็นหัวหน้าของเราอีกครั้งหนึ่ง”

นาฏนุช คัมภีรยส

“หัวหน้าเป็นคนดีมีความจริงใจและมีอารมณ์สนุก เมื่อลูกน้องมีความเดือดร้อนก็เต็มใจช่วยเหลือ”

สมบูรณ์ กันเลิศ

“ด้วยความรักและอาลัย . . . ในการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณอนันต์ อมาตยกุล”

กรองทอง ยิ้มหริ่ม

"หัวหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสต่อลูกน้อง เข้าใจปัญหาของลูกน้องและเห็นอกเห็นใจลูกน้องอย่างแท้จริงท่านไม่น่าด่วนจากพวกเราไปเร็วเช่นนี้เลย"

พิไลวรรณ ตรีสุผล

"ขอให้ผลแห่งความดีของหัวหน้าช่วยดลบันดาลให้ท่านประสบความสุขในสัมปรายภพ"

ภาวพันธ์ จาตกานนท์

"การจากไปของหัวหน้า เป็นการจากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น แต่คุณงามความดีของท่านยังอยู่ในความทรงจำของพวกเราทุกคน"

สุเทพ ศรีประดิษฐ์

"คุณอนันต์เป็นหัวหน้าที่ใจเย็นและมีความเห็นอกเห็นใจลูกน้องที่สุด"

จงกล ปฐมานนท์

"คุณอนันต์ เป็นหัวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชาเมื่อท่านจากพวกเราไป พวกเราอาลัยยิ่ง"

จำลอง สายยืนยงค์

"เมื่อยังอยู่เป็นผู้ให้ทุกสิ่งมี มาบัดนี้ไม่มีแล้วแคล้วจากกัน สุดอาลัยและอาวรณ์ทุกคืนวัน ขอให้ท่านสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงษ์"

ถาวร พิทยกิตติวงศ์

"ผู้ที่ยิ้มมากที่สุดของส่วนกลาง บุคคลนั้นคือคุณอนันต์ฯ หัวหน้าส่วนกลาง"

วรรณะ สุวรรณน้อย

"ผู้ที่ยิ้มอยู่เสมอไม่ว่าผิดหรือถูก คือ คุณอนันต์ฯ หัวหน้าส่วนกลางผู้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ"

ปราโมช นาคแก้ว

"เช้าของวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ พวกเรา ๓ คน เป็นคนอุ้มคุณอนันต์ซึ่งฟุบเป็นลมไปส่ง ร.พ. ด้วยความเป็นห่วงอย่างยิ่งของท่านผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมาย ได้ออกคำสั่งให้รีบไปโดยด่วน และได้โทรศัพท์ไปติดต่อกับหมอเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คุณอนันต์ให้มากที่สุด พอพวกเราช่วยกันนำคุณอนันต์เข้าห้องฉุกเฉินได้สัก ๑๐ กว่านาที หมอที่ได้ช่วยเหลือคุณอนันต์ได้เรียกพวกเราเข้าไปพบแล้วบอกว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างภายในร่างกายของคนไข้ไม่ทำงานเสียแล้ว"

โธ่ . . . สิ่งที่เราสุดจะบูชาและรักยิ่งต้องมาจากพวกเราไปเสียแล้ว ขอให้เป็นแต่เพียงความฝันสำหรับพวกเราในการจากไปของคุณอนันต์ครั้งนี้"

รุต บุนนาค

แด่คุณพ่อจากความทรงจำของลูก

เช้าวันนั้น คุณพ่อขับรถไปทำงานตามปกติ วันนี้มีคุณแม่นั่งรถไปด้วยเพื่อพาคุณยายซึ่งมาจากนครปฐมไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลรามาธิบดี คุณพ่อขับรถมาส่งดิฉันที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แล้วเลยไปส่งคุณแม่ที่โรงพยาบาลรามาธิบดี ประมาณ ๑๐ โมงเช้า ดิฉันได้รับโทรศัพท์ทราบว่า คุณพ่อป่วยกระทันหัน และทางธนาคารได้ส่งคุณพ่อไปรักษาที่โรงพยาบาลพญาไทให้ดิฉันรีบมาด่วน ทั้งคุณแม่และพี่ ๆ ทราบแล้วและมาถึงแล้ว ดิฉันตกใจมากเพราะเพิ่งจากคุณพ่อมาไม่กี่ชั่วโมง และเช้าวันนี้ดูคุณพ่อมิได้แสดงอาการป่วยหรืออ่อนเพลียเลย

มาถึงโรงพยาบาลดิฉันเห็นภรรยาของพี่ชายยืนรออยู่หน้าตาไม่สู้ดี ตั้งใจจะรีบถามว่าคุณพ่อป่วยเป็นอะไร รักษาอยู่ห้องไหน แต่สิ่งที่ได้ยินขณะนั้นคือ คุณพ่อได้เสียชีวิตแล้ว ดิฉันไม่อยากเชื่อเลยว่าเป็นเรื่องจริง ไม่เคยเตรียมใจที่จะรับฟังสิ่งนี้มาก่อน อยากให้เป็นเพียงความฝัน แม้ว่าจะเป็นฝันร้ายที่สุดในชีวิต ดิฉันเห็นคุณพ่อนอนหลับสนิท คุณพ่อไม่พูดกับพวกเรา ไม่สามารถจะบอกเราทุกคนได้ว่า อย่าร้องไห้เสียใจกันเลย

ต่อไปนี้ไม่มีคุณพ่อของลูก ๆ ไม่มีคุณปู่ของหลาน ๆ มีเพียง

ความทรงจำในอดีตที่ยังฝังแน่นอยู่ในความคิดของลูก ๆ คุณพ่ออุ้ม พวกเราทุกคนมาตั้งแต่สมัยที่เราเป็นเด็กช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ พอ โตขึ้นก็ฝึกสอนให้เราเป็นเด็กดี รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยคุณพ่อเป็นตัวอย่างให้ลูกได้ปฏิบัติตาม

เมื่อครั้งที่คุณพ่อย้ายไปรับราชการไปอยู่จังหวัดเชียงใหม่ดิฉันและพี่ชายคนกลางได้ตามไปด้วย ตลอดระยะเวลาอยู่ที่เชียงใหม่นาน ๒–๓ ปีคุณพ่อให้ความห่วงใยอย่างสม่ำเสมอหลังจากย้ายกลับมาอยู่กรุงเทพ ฯ อย่างถาวร พร้อมหน้า พ่อ แม่ ลูก ลูก ๆ โตขึ้น คุณพ่อได้พยายามปลูกฝังความสนใจทางพุทธศาสนา โดยเริ่มให้ลูก ๆ รู้จักฟังรายการธรรมะจากวิทยุทุก ๆ วัน เวลาประมาณ ๓ ทุ่มกว่า ตอนเย็นพวกเราต้องรีบทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อย ไม่มีการเปิดโทรทัศน์ระหว่างที่ทำการบ้าน พอหลังจากอาหารค่ำ คุณพ่อจะเปิดวิทยุเพื่อฟังรายการธรรมะนี้ โดยเปิดให้เสียงค่อนข้างดัง เพื่อให้เนื้อหาของรายการเข้าไปในความรู้สึกของพวกเราทีละเล็กทีละน้อย คุณพ่อไม่เคยใช้วิธีบังคับให้พวกเราต้องนั่งฟังโดยไม่เต็มใจ รายการนี้เป็นรายการธรรมะที่เบา เด็ก ๆ อย่างพวกเราก็พอฟังรู้เรื่อง ส่วนมากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ กฎแห่งกรรม ประวัติของพระพุทธเจ้า ประวัติของพระพุทธรูปที่สำคัญตามวัดต่าง ๆ ทำให้พวกเรารู้จักพุทธศาสนา และมีความสนใจกันตั้งแต่

เป็นเด็ก ๆ พอเริ่มมีความเชื่อในศาสนา คุณพ่อสอนบทสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน ให้พวกลูก ๆ มีสร้อยพระประจำตัวสวมคอทุกวันก่อนไปโรงเรียน พวกเรามีความศรัทธา เลื่อมใส และภูมิใจในตัวคุณพ่อมาก เปรียบเหมือนเป็นพระของลูก ๆ คุณพ่อมีความโอบอ้อมอารี ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ถือศีล ๕ เป็นประจำทุก ๆ วันจะเข้าสวดมนต์ก่อนเข้านอนนานเป็นชั่วโมง ๆ บางวันเราก็เห็นคุณพ่อนั่งทำสมาธิ การประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง และสม่ำเสมอของคุณพ่อเตือนใจให้พวกเรามี ศรัทธา และเลื่อมใสในพุทธศาสนา คุณพ่อมักจะพยายามสอนให้ลูก ๆ รู้จักพอใจในสิ่งที่เรามี ไม่ละโมบ ฟุ้งเฟ้อ ถือความสันโดด อย่าทำอะไรให้ใครโดยหวังสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นการตอบแทน

คุณพ่อเป็นนักสะสมพระ และจัดโต๊ะหมู่บูชาพระอย่างเป็นระเบียบ ถ้าวันไหนมีใครเลื่อน หรือวางของที่โต๊ะบูชาพระผิดที่คุณพ่อจะทราบได้ทันที ทุกอาทิตย์คุณพ่อจะทำความสะอาดเช็ดพระและจัดเข้าที่ ดูคุณพ่อมีความสุข และสบายใจมาก บางครั้งจะเรียกพี่ชายให้เข้าไปช่วยเพื่อจะได้รู้จักการจัดวางพระ คุณพ่อดีใจที่ลูกให้ความสนใจเข้าไปดู เข้าไปถามถึงพระพุทธรูปองค์นั้นองค์นี้ คุณพ่อจะเล่าถึงประวัติ และการปฏิบัติเคารพบูชาที่ควรจัดทำ เพราะอยากให้ลูก ๆ ปฏิบัติตามทางที่ถูกที่ควร รู้จักกราบ

ไห้วเคารพบูชาพระ เพื่อถือเป็นสรณะในชีวิต

ตลอดระยะเวลา ๒๐ กว่าปีที่ผ่านมา พวกเราเป็นฝ่ายที่คอยรับความรัก ความเมตตา ความอบอุ่น ความห่วงใย จากคุณพ่อ ลูก ๆ เป็นชีวิต และเป็นความหวังของคุณพ่อ อาจมีบางครั้งที่ทำให้คุณพ่อเสียใจบ้าง แต่คุณพ่อก็ไม่เคยละความห่วงใย และความปรารถนาดีที่มีต่อลูก ๆ เราทุกคนเสียใจ ที่ไม่มีโอกาสจะได้ตอบแทนพระคุณ ไม่มีโอกาสที่จะคอยปรนนิบัติ ดูแล รักษาพยาบาลช่วยเหลือ ยามที่คุณพ่อกำลังต้องการก่อนจะจากโลกนี้ไป มันเป็นสิ่งทรมานใจที่ลูก ๆ ไม่อาจจะลืมได้ตลอดชีวิตไม่ทันที่จะกราบลาเป็นครั้งสุดท้าย ไม่ทันที่จะได้เห็นแววตาแห่งความเมตตาห่วงใยของคุณพ่อ เพียงอีกสักครั้ง

มรดกล้ำค่าเกินกว่าที่จะตีราคาเป็นทรัพย์สิน ที่คุณพ่อจะมอบให้ให้ทุกคนคือ บทเรียนของอนิจจังในชีวิต เพียงเมื่อเช้าเรายังเห็นหน้ากัน จากกันเพียง ๒–๓ ชั่วโมง ก็ต้องจากกันอย่างนิรันดร ทำให้เราเริ่มสังวรณ์ในชีวิตอันเป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ของตัวเราตลอดไป แต่ความไม่เที่ยงนั้น กลับเป็นของแน่แท้ที่จะต้องเกิดขึ้นกับตัวเราวันใดวันหนึ่งโดยจะกำหนดเองไม่ได้

ลูก ๆ หลาน ๆ หมดวาสนาที่จะรับความร่มเย็น ความเป็น

ร่มโพธิ์ร่มไทรจากคุณพ่อ แต่คำอบรมสั่งสอนและบทเรียนครั้งสุดท้ายที่คุณพ่อมอบให้ จะสถิตย์ในหัวใจของลูกทุกคน คุณงามความดีและบุญบารมีที่คุณพ่อได้สร้างสมมาในชาตินี้ ย่อมเป็นผลานิสงฆ์ให้คุณพ่อไปสุขคติ ในสัมปรายภพ

จากลูก

อาลัยคุณพ่อ

๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๙.๐๐ น. เศษ ได้รับโทรศัพท์จากเพื่อนร่วมงานของคุณพ่อที่ธนาคารกรุงไทย จำกัด ว่าคุณพ่อเป็นลม ส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลพญาไท ให้ไปรับคุณแม่ด่วน ได้อาศัยรถเพื่อนคุณแม่ไปที่โรงพยาบาลพญาไท ภาพที่ปรากฏทำลายความรู้สึกของลูกแทบขาดใจ ลูกไม่เชื่อว่าเป็นไปได้

คุณพ่อนอนสงบอยู่ในห้องฉุกเฉิน ลูกพยายามเขย่าตัวอยากจะฟังคุณพ่อพูดสักคำ คุณพ่อไม่พูดไม่ตอบ ร่มโพธิ์ของลูกตอนนี้และตลอดไปลูกจะไม่ได้ยินคุณพ่อพูดอีกแล้ว คุณพ่อจากไปอย่างกระทันหัน ไม่เปิดโอกาสให้ลูกได้ตอบแทนพระคุณเลย ยังเหลือแต่ความดีความทรงจำในอดีต ภาพคุณพ่อสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำทุกคืนสม่ำเสมอ หรือแม้แต่คุณพ่อนอนอ่านหนังสือ เป็นภาพที่จำติดตาเพราะคุณพ่อปฏิบัติทุกวัน

ความรัก ความหวังดี ความห่วงใย ที่ให้กับลูกตลอดชีวิตนี้ไม่สามารถจะหาสิ่งอันยิ่งใหญ่กว่านี้ได้อีกแล้ว สิ่งเดียวที่ลูกจะตอบแทนพระคุณในขณะนี้คือการบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่คุณพ่อ ขอให้ดวงวิญญาณจงไปสู่สรวงสวรรค์ตราบชั่วนิรันดร์

เอนกนิธิ์ อมาตยกุล

ยาระงับสรรพทุกข์

ต้น "ไม่รู้-ไม่ชี้" นี่เอาเปลือก
ต้น "ช่างหัวมัน" นั้นเลือก เอาแก่นแข็ง
"อย่างนั้นเอง" เอาแต่ราก ฤทธิ์มันแรง
"ไม่มีกู-ของกู" แสวง เอาแต่ใบ

"ไม่น่าเอา-น่าเป็น" เฟ้นเอาดอก
"ตายก่อนตาย" เลือกออก ลูกใหญ่ๆ
บด อย่างนี้ อย่างละชั่ง ตั้งเกณฑ์ไว้
"ดับไม่เหลือ" สิ่งสุดท้าย ใช้เคล้ามัน

หนักหกชั่ง เท่ากัน ยาทั้งหลาย
เคล้ากันไป เสกคาถา ที่อาถรรพ์
"สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย" อัน
เป็นธรรมชั้น หฤทัย ในพุทธธรรม

จิตว่างหม้อ ใส่น้ำ พอท่วมยา
เคี่ยวไฟกล้า เหลือได้ หนึ่งในสาม
หนึ่งช้อนชา สามเวลา พอตาม
สิ้นเชื้อความ หมดสรรพโรค เป็นโลกุตระ

พุทธทาส อินทปัญโญ

พระธรรมเทศนาของหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี ที่ได้นำลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ได้รับคำแนะนำจากคุณปริมณฑ์ ภมรานนท์ หัวหน้าฝ่ายการค้า องค์การค้าของคุรุสภา ซึ่งได้ให้ความกรุณาช่วยติดต่อกับหลวงปู่ฯ เพื่อขออนุญาตจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมเกียรติในงานพระราชเพลิงศพของนายอนันต์ อมาตยกุล ซึ่งคิดว่าธรรมเทศนาของหลวงปู่ฯ คงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย บ้างพอสมควร จึงขอกราบขอบพระคุณ คุณปริมณฑ์ ภมรานนท์ ซึ่งได้แนะนำติดต่อนำคำเทศนามาลงพิมพ์ในหนังสือนี้

ภาวะของคนสองประเภท

แสดง

เนื่องในงานทำบุญฉลองอายุครบ ๘๐ ปี

พระอาจารย์ คำ ยสกุลปุตฺโต

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๕

ทุฆราวาสํ ทุปฺพฺพชิตํ

อยู่ครองฆราวาสก็เป็นทุกข์ เป็นบรรพชิตก็เป็นทุกข์

ในพุทธภาษิตทั้งสองบทนี้ ได้แสดงถึงความเป็นอยู่ของบุคคล ๒ ประเภท ว่าเป็นทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น พระพุทธเจ้าทรงมีพระสันดานอันบริสุทธิ์และซื่อตรง ได้แสดงถึงสภาพความเป็นจริง ซึ่งผิดจากความเห็นของบุคคลบางคนในโลกผู้ยังตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความหลงว่า เป็นฆราวาสมีความสุขบ้าง บวชมีความสุขบ้าง จึงได้ทำความไม่สงบวุ่นวายให้เกิดขึ้นในวงสังคมทั้งสอง ดังที่ปรากฏเห็นกันอยู่แล้ว เมื่อบุคคลมีความเข้าใจผิดเห็นผิดแล้ว ก็ย่อมกระทำผิดเป็นธรรมดาอยู่เอง สิ่งที่ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นอีกก็คือ บางคนเมื่อตนเข้าใจผิดแล้ว ยังแถมไปใส่โทษพระพุทธเจ้าเข้าไปอีกว่า คำสอนของพระองค์เป็นทุกขนิยม พระองค์ผู้ทรงยอมสละเสียซึ่งความเป็นผู้ยิ่งใหญ่และความสุขทั้งปวงแล้ว จะมาทรง

ปรารถนาประโยชน์อะไรจากชาวโลกอีก มีแต่ทรงยอมทรมานพระวรกายเสด็จไปประกาศสัจจธรรมของจริงแก่พลโลก เนื่องจากทรงพระเมตตากรุณาอันใหญ่หลวงแก่ปวงสัตว์ผู้ยังตกอยู่ในห้วงแห่งความมืด ซึ่งต่างก็พากันดิ้นรนเพื่อให้พ้นเสียจากความมืดแล้วยังจะมาหาว่าคำสอนของพระองค์เป็นทุกขนิยมไปเสียอีก สัตว์โลกผู้ยังหนาแน่นด้วยความมืด คือ อวิชา มีผ้าปิดบังกล่าวคือโมหะ ย่อมไม่เห็นด้วยกับสัจจวาทีของผู้หวังดีต่อตนนอกจากไม่เห็นดีด้วยแล้วยังเห็นคำสอนเป็นไม้เบื่อไม้เมาอีกด้วยจึงเป็นที่น่าสงสารมาก แต่ถึงกระนั้นพระองค์ผู้ปราศจากพลโยธาหาญาติมิได้ ก็มิได้หวั่นเกรงต่ออำนาจอิทธิพลใดๆ และของใคร ๆ ทั้งนั้นทรงเปล่งสีหนาทประกาศสัจจธรรมในท่ามกลางพุทธบริษัทตามความเป็นจริง โดยมิได้มีอคติใด ๆ ทั้งสิ้น ดังพุทธภาษิตที่ได้ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้นนั้น อันมีความว่า *"อยู่ครองฆราวาสก็เป็นทุกข์ บวชก็เป็นทุกข์"* ดังนี้ โดยมิได้เกรงใจใคร และมิได้เห็นแก่หน้าใคร ๆ ทั้งสิ้น ว่าเขาเหล่านั้นจะชอบใจหรือไม่ แต่ตรัสตามความเป็นจริง เพราะสิ่งที่อุบัติขึ้นมาแล้วในโลกนี้ทั้งหมดจะเป็นรูปก็ตาม เป็นนามก็ตาม ที่เรียกว่า *สังขาร* ล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น

ความจริงคนเราเกิดมาแล้ว มิใช่พึ่งเป็นทุกข์เมื่อเป็นฆราวาสและเมื่อบวชเท่านั้น มันเป็นทุกข์ตั้งแต่แรกปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ของมารดาโน้น ที่พระพุทธเจ้าทรงยกเอาทุกข์ของฆราวาสและบรรพชิตมาตรัสนี้ เพียงแต่เพื่อชี้ให้เห็นทุกข์ส่วนหนึ่งในบรรดาทุกข์ทั้งหลายเท่านั้น และทรงมุ่งให้ผู้เข้าใจผิดเห็นตามเป็นจริงแล้วจะได้ปรับปรุงตนให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ ไม่ต้องดิ้นรนจนทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมยุ่งเท่านั้น หาไม่แล้ว ผู้ที่เข้าใจผิดเห็นผิดดังว่ามาแล้วนั้นจะทำให้สังคมและสิ่งแวดล้อมยุ่งไปหมด ฆราวาสผู้ที่ไม่มีความสามารถในอาชีพ หรือเกียจคร้านในการงานเป็นต้น ก็หาว่าฆราวาสเป็นทุกข์ บวชเป็นสุขสบายดีกว่า ไม่ต้องทำงานอะไร ถึงเวลามีคนมาหาให้กินเอง ก็เลยคิดอยากบวช ผู้บวชอยู่แล้วบางคนได้เคยเป็นฆราวาสมีลูกมีเมียมาก่อนเสียด้วยซ้ำ ก็ยังหาว่าบวชอยู่เป็นทุกข์เหมือนกับขังไว้ในคอกในกรง จะไปจะมาจะอยู่กินใช้สอยอะไร ก็ล้วนแต่ มีข้อ–กฎ–กติกา–ระเบียบ พระวินัย บังคับไปเสียหมดทุกอย่าง ที่สุดแม้แต่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของตน ซึ่งเป็นสมบัติเดิมพ่อแม่แบ่งปันให้มาเฉพาะแท้ ๆ ก็ไม่มีสิทธิจะใช้เต็มที่ ยังต้องให้ระวังควบคุมรักษาอีกด้วย ก็เลยอยากสึกเสีย บางคนสึกออกไปแล้วได้รับ

อุปสรรคขัดข้องบางประการ ซึ่งตัวเองปรับปรุงตัวของตัวให้เข้ากับสังคมเขาไม่ได้ก็ดี หรือไม่รู้เท่าเข้าใจต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ตลอดจนไม่มีความสามารถในหน้าที่ของตนก็ดี ก็เลยคิดถึงความสุขเล็กน้อยที่ตนได้รับเมื่อครั้งบวชอยู่ แล้วหาว่าฆราวาสมันยุ่ง สกปรกเป็นทุกข์มาก กลับมาบวชอีกสองครั้งสามทีก็มี

คนประเภทที่กล่าวนี้ มีจิตใจคลอนแคลนไม่หนักแน่น ไม่มีหลักธรรมประจำใจ มักทำตามความคิดที่เหลวไหลของตน แล้วก็ไม่เชื่อความเห็นของคนอื่นอีกด้วย พูดง่าย ๆ ว่าเป็นคนเจ้าอารมณ์ (เป็นทาสของอารมณ์) ยอมแพ้ทั้งทางโลกและทางธรรม คนโบราณจึงได้พูดเป็นพังเพยไว้ว่า **"หญิงสามผัว ชายสามโบสถ์"** *ไม่ควรคบเอาเป็นมิตร* (อย่าเอาเป็นตัวอย่าง)

แท้จริง สิ่งที่อุบัติขึ้นมาในโลกนี้ที่เรียกว่า สังขาร คือพวกที่มีแต่ชีวิตเช่น ต้นไม้และเถาวัลย์เป็นต้นก็ดี ที่มีวิญญาณด้วยเช่น สัตว์ มนุษย์เป็นต้นก็ดี ล้วนแล้วแต่พากันเกลียดทุกข์ ต้องการสุขด้วยกันทั้งนั้น ต่างพากันดิ้นรนให้พ้นไปจากทุกข์ หมายจะเอาชนะทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น โดยเฉพาะคนเราต้องการความสุขมากกว่าเขาทั้งหมด และเมื่อได้รับความสุขมาแล้วก็ไม่รู้จักพอเสียด้วย คนเราจึงได้ทำให้โลกเป็นทุกข์และเดือดร้อนมาก อาจกล่าวได้ว่าโลกที่เดือดร้อนเป็นทุกข์อยู่ทุกวันนี้เกิดมาจากมนุษย์เรา

เป็นส่วนมาก แม้แต่สัตว์ที่หนีไปซุกซ่อนอยู่ในป่าดงพงลึก หรือในก้นทะเล ก็ไม่พ้นจากคนตามไปเบียดเบียน เป็นธรรมดาผู้ต้องการมากก็ต้องใช้ความคิดมาก พร้อมกันนั้นก็มีความฉลาดมากอีกด้วย แต่ถ้านำเอาความฉลาดนั้นมาใช้ให้เกินขอบเขตไป มักจะเป็นเหตุทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนและคนอื่น พุทธภาษิตที่ตรัสว่าอยู่ครองฆราวาสก็เป็นทุกข์นั้นอยู่ในข่ายนี้เหมือนกัน ทุกข์มากดิ้นรนมากก็ยิ่งแต่จะเดือดร้อนมากเหมือนกับนกติดข่าย ยิ่งดิ้นก็ยิ่งแต่จะรัดตัวเข้า ไม่ดิ้นเสียเลยก็มีหวังเข้าหม้อแกงแน่ พูดสั้น ๆ ว่า ดิ้นรนก็เป็นทุกข์ ไม่ดิ้นรนก็เป็นทุกข์ ไม่พ้นคำที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ไปได้

เมื่อเหตุผลมีอยู่อย่างนี้แล้ว จะไม่ให้พระองค์ผู้ทรงมี จักษุดี ทรงมองดูมนุษย์และสัตว์ผู้มืดมัวอยู่ด้วยความเมตตาแล้วทรงเปล่งสีหนาทประกาศก้องว่า นั่นเป็นทุกข์ ๆ อย่างไรเล่า และยังได้ทรงชี้ตัวทุกข์อย่างตรง ๆ ตามที่มีอยู่เป็นอยู่จริง ๆ อีกด้วยว่ามีอยู่ ๑๑ ประการคือ

๑) ความเกิด

๒) ความชรา (ความเจ็บไข้ก็รวมอยู่ในชรานี้)

๓) ความตาย

๔) ความโศก

๕) ความพิไรร้องไห้รำพัน

๖) ความทุกข์ใจ

๗) ความน้อยใจ

๘) ความเหือดแห้งใจ

๙) ความประสบอารมณ์ที่ไม่ชอบใจ

๑๐) ความปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมประสงค์ และ

๑๑) ความวิปโยคพลัดพรากจากสิ่งที่ตนรักและชอบใจ

เหล่านี้แต่ละอย่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นทุกข์ ถ้าหากทุกข์ทั้ง ๑๑ อย่างนั้นโหมกลุ้มรุมเข้ามาพร้อมกันทั้งหมดใส่บุคคลใดแล้ว บุคคลผู้นั้นถ้าไม่ถึงกับดิ้นแด่วดับชีพ ก็มีหวังเหลืองไปทั้งตัวทีเดียว *ทุกข์ทั้งหมดดังกล่าวมาแล้วนี้ เมื่อสรุปแล้วก็อยู่ที่ความถือว่า กาย ใจ นี้เป็นเรา เป็นของเรา (อัตตานุทิฏฐิ) ที่เรียกว่า อุปทานขันธ์ห้า เป็นทุกข์* อุปทานขันธ์เป็นต้นเหตุของทุกข์ เมื่อบุคคลมาพิจารณา *อุปทานขันธ์* เห็นตามเป็นจริงและปล่อยวางได้ ทุกข์ทั้งหลายก็ไม่มี ถ้าปล่อยวางอุปทานขันธ์นี้ยังไม่ได้ตราบใด กายและใจก็จะพร้อมกันสร้างกิเลสขึ้นเสวยร่วมกันอยู่ตราบนั้น เมื่อกายแตกดับทำลายไปตามสภาพของสังขาร ใจเป็นผู้หอบเอากิเลสอันเป็นเชื้อนำให้ไปเกิดในภพอื่น และร่วมกันทำกรรมเสวยทุกข์ต่อไปอีก แล้วก็ดิ้นรนเดือดร้อนประกอบกิเลส อันเป็นเหตุ

ให้เกิดภพเกิดชาติต่อไปอีก วนไปวนมาไม่รู้จักจบจักสิ้นสักทีหาก จะเขียนให้เข้าใจง่ายแล้ว ก็ต้องเขียนดังนี้ :–

แผนผังของภพชาติ

เหตุ	**ผล**
วิปากวัฏฏ์ (เกิดมา)	*กัมมะวัฏฏ์* (ทำกรรม)
กิเลสวัฏฏ์ (เศร้าหมองใจ)	*วิปากวัฏฏ์* (เกิดอีก)
กัมมะวัฏฏ์ (ทำกรรม)	*กิเลสวัฏฏ์* (เศร้าหมองใจ)

จะหมุนเวียนเปลี่ยนกันเป็นเหตุเป็นผล ผลัดเป็นต้นผลัดเป็นปลายของกันและกันวนอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ไม่รู้จักจบจักสิ้นตลอดภพตลอดชาติ ท่านจัดเรียกว่า *วัฏฏสงสาร* การหมุนของวัฏฏทั้ง ๓ ดังแสดงมานี้ ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องแสดงอาการของความทุกข์สลับกันไปมาทั้งนั้น

ฉะนั้น มนุษย์เราเกิดมาแล้วจึงต้องดิ้นรนหมุนเวียนอยู่ใน *วัฏฏสาม*นี้ เด็กเกิดมาแล้วก็อยากเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยเข้าใจว่าเราจะได้อิสระภาพใช้เฉพาะตนเอง ไม่ต้องอยู่ใต้บังคับของบิดามารดา หนุ่ม ๆ สาว ๆ ไม่เชื่อโอวาทของพ่อแม่และผู้ปกครอง ก็ด้วยเข้าใจว่า ตนมีความสามารถพอตัวแล้ว การอยู่ใต้บังคับคนอื่นเป็นทุกข์ ผู้เป็นโสดอยากมีคู่ครองก็ด้วยเข้าใจว่าเราจะได้อิสระ-

ภาพเต็มที่ ผู้ที่มีลูกมีหลานแล้วก็อยากให้เขาแต่งงานเสียเพื่อจะได้หมดห่วงหมดใย เมื่อชีวิตเปรียบเหมือนกับความฝันแล้วเรื่องทั้งหลายดังกล่าวมาแล้วนั้นมันจะเป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากจะเป็นความฝันไปตามชีวิตเท่านั้น แต่กระนั้นบุคคลก็ยังดิ้นรนไปตามความฝันของตน ๆ อยู่ร่ำไป เพื่อหวังผลคือความสุขอันตนวาดภาพไว้บนอากาศ อนิจจา สังขารเอ๋ย หาสาระอะไรมิได้เลย นอกจากจะมีไว้เป็นเครื่องประดับความคิดของผู้มีความหวังอยู่

แท้จริงเด็ก ๆ และหนุ่ม ๆ สาว ๆ ซึ่งเป็นกุลบุตรกุลธิดาของผู้บังเกิดเกล้า ได้ชื่อว่าเป็นทรัพย์อันมีค่าของวงศ์สกุลตลอดถึงประเทศชาติด้วย ย่อมมีอิสระภาพควรแก่ฐานะของตนเพียงพออยู่แล้ว แต่เขาเหล่านั้นไม่รู้จักคุณค่าของอิสระภาพที่ตนได้ และนำออกใช้ไม่ถูกหน้าที่ของตน จึงได้ทำให้เสียคนเสียเกียรติ ทำทรัพย์อันมีค่าของบิดามารดาตลอดถึงประเทศชาติให้เสื่อมเสียไปอย่างน่าเสียดาย ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเกียจคร้าน หัวดื้อ ถือรั้นไม่เชื่อคำบิดามารดาและผู้ปกครองเหล่านี้เป็นต้น แต่ละอย่างล้วนแล้วแต่จะทำทรัพย์อันมีค่าของบิดามารดา ให้ลดน้อยถอยลงไปทั้งนั้น เมื่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองผู้มีเมตตาปรารถนาดี หวังจะเทอดทูนคุณค่าของทรัพย์ ที่มีคุณค่าอยู่แล้วให้ดีเด่นขึ้น เมื่อเห็นบุตรธิดาทำสิ่งใดลงไปที่ไม่เหมาะสมก็ตักเตือนว่ากล่าวเขากลับโกรธ

ชักไม่พอใจ เลยเห็นความดีที่บิดามารดามีต่อตนเป็นภัยไปทั้งหมด *ความเมตตาปราณีความหวังดีมีคุณค่าเท่ากับข้อบังคับ ให้โอ-วาทตักเตือนเท่ากับสร้างเรือนจำให้อยู่* หากเขาเหล่านั้นแหละได้แต่งงานไปแล้วด้วยความผิดพลาด หลงมัวเมาของเขา หรือด้วยความยินยอมของผู้ใหญ่ก็ตามที ซึ่งเขาคิดว่าจะมีอิสระภาพนั้น แท้จริงก่อนจะแต่งงาน ทุก ๆ ฝ่ายจะต้องยอมสละสิทธิเพื่ออิสระภาพให้แก่กันและกันเสียก่อนจึงจะแต่งงานกันได้ ถ้าหากไม่แล้ว ไม่มีใครจะยอมรักและแต่งงานกันเลย นอกจากจะยอมสละเพื่อคู่รักของตนโดยไม่รู้ตัวแล้ว ยังยอมสละเพื่อบริวารชน มีพ่อตาแม่ยาย พ่อผัวแม่ผัวเป็นต้น อิสระเหล่านี้ซึ่งไม่เหมือนกับอิสระเมื่อยังหนุ่มสาวคราวอยู่ด้วยบิดามารดาที่เข้าใจว่าเป็นเรือนจำของลูก เมื่อแต่งงานแล้วหน้าที่การงานตลอดถึงความประพฤติและด้านจิตใจเราจะทำอย่างอยู่ด้วยบิดามารดาไม่ได้เด็ดขาด จำจะต้องเปลี่ยนแปลงไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง การงานในบ้านเราจะต้องรับผิดชอบแต่ผู้เดียว รายได้และใช้จ่ายจำจะต้องมีขอบเขตจำกัด เมื่อได้ลูกขึ้นมา ทุก ๆ อย่างจะต้องเพิ่มปริมาณขึ้นเป็นเงาตามตัว *อันรูปร่าง ผิวพรรณ กิริยามารยาทตลอดถึงความรู้สึกนึกคิด การงานทั้งปวงของหนุ่ม ๆ สาว ๆ นั้นจะคลี่คลายหายเข้ากลีบเมฆไปทีละน้อย ๆ โดยไม่รู้ตัว ผลที่สุดก็จะยังเหลือแต่ความยุ่งและความแก่ตลอด*

เวลา สมาชิกในครอบครัวมากขึ้นมิใช่อาชีพมันจะเจริญขึ้นตามตัวเสมอไปซ้ำอายุกำลังเรี่ยวแรงก็มีแต่จะลดน้อยถอยลงไปทุกวัน ๆ แม่เหล็กแม่แรงพ่อเหล็กพ่อแรงนั้นมันจะถ่วงน้ำหนักได้สักกี่คน เมื่อถึงเวลานั้นโอวาทคำสอนของบิดามารดา และครูอาจารย์ ซึ่งเคยเป็นไม้เบื่อยาเมาแต่ก่อนโน้น จะกลับมาเป็นยาแก้ลมชโลมหัวใจของลูกรักด้วยความระลึกถึงพระคุณของท่านอีกครั้ง

คนแก่ ๆ ก็ไม่ยอมแพ้หนุ่ม ๆ สาว ๆ เหมือนกัน มีลูกมีหลานแล้วไม่เพียงแต่จะเอาไว้กอดรัก และโชว์เพื่อนบ้านเท่านั้น ยังครุ่นคิดอยากจะปลูกฝังเพื่อจะให้มีหน่อแหนงสืบเชื้อวงศ์สกุล เป็นห่วงถึงอนาคตของเขา กลัวจะพ้นผ่านขัยวัยอันควรแก่กาลของเขา ยิ่งบางคนลูกมากเลี้ยงไม่ไหวหาให้ไม่พอ นึกว่าแต่งงานให้มันรู้แล้วรู้รอดไปเสียที จะได้ไม่เป็นทุกข์ด้วยเขา ที่ไหนได้กว่าจะเสร็จเรื่องแต่ละคน เข้าทำนองที่ว่า ที่ดีไม่ได้ ที่ได้ไม่ดี ก็เป็นทุกข์ตอนหนึ่งแล้ว ต่อนั้นไปจะต้องเฝ้าจับตาดูความเคลื่อนไหวของเขาทุกวิถีทาง หากอาชีพและความรักใคร่ของเขายังกลมกลืนพอไปกันได้ ก็ค่อยสบายใจไปตอนหนึ่ง ถ้าเขาเกิดมีเรื่องจุกจิกอะไรขึ้นในระหว่างนี้แล้ว ก็จะทำให้คนแก่ใช้สมองมากเหมือนกัน ขั้นต่อไปเมื่อเขาได้หลานขึ้นมาแล้ว สองตายายก็จะตาลุกตาล่อจนลืมตัว *ทิ้งแบก กลับมาได้หาม* ไม่ทราบว่าความ

ทุกข์ของฆราวาสนี้มันจะไปสิ้นสุดลงตรงไหน ยิ่งดิ้นก็ยิ่งแต่พันเข้าเหมือนกับปลาติดอวน พระพุทธองค์ทรงรู้แจ้งแทงตลอดในทุกข์ของฆราวาสได้เป็นอย่างดี *ว่าเป็นของสุดวิสัยของผู้ครองฆราวาสที่จะปลดเปลื้องทุกข์ให้หมดสิ้นไปได้*

คำพิพากษาของศาลว่า ผู้นี้กระทำผิดต่อกฎหมายมาตรานี้แล้วจะต้องได้รับโทษจำคุกเท่านี้ ๆ ปีแล้วจึงจะพ้นได้ เรียกว่าโทษมีกฎหมายปรับตามโทษานุโทษนั้น ๆ แต่ส่วนโทษของฆราวาสนี้ซิ เมื่อไรมันจะพ้นได้ เพราะทำผิดเองตัดสินตนเอง โดยไม่มีแม่บทกฎหมาย นี่ว่าเฉพาะทุกข์เดียวคือตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งแก่ถึงขนาดนี้ หากจะพูดถึงเรื่องทุกข์สายใหญ่ ๆ แล้วก็ยังมีอีกมากเป็นต้นว่าทุกข์เรื่องอาชีพ เจ็บป่วย และทะเลาะวิวาททุบตีซึ่งกันและกัน ตลอดถึงทุกข์ใจเศร้าโศกอาลัย มันเหลือที่จะคณนับให้ถ้วนได้ พระพุทธเจ้าทรงประมวลความทุกข์ของมนุษย์สัตว์ไว้มีอยู่ ๑๑ ประการ ดังที่ยกมากล่าวไว้ในข้างต้นนั้น

สรุปแล้วทุกข์ทั้งหลายเหล่านี้เกิดแต่อุปทานขันธ์ คือถือว่านามและรูปอันนี้มันเป็นของๆ เรา แต่ถึงอย่างไรก็ดี หากผู้ได้รับทุกข์แล้วไม่หลงมัวเมาประมาทจนเกินควร มาสำนึกถึงความผิดโดยการยกเอาทุกข์ขึ้นมาพิจารณาให้ถ่องแท้ แล้วตั้งใจบำเพ็ญตนให้สมภาวะที่ตนเป็นฆราวาส ดำเนินชีวิตตามวิธีที่พระพุทธเจ้า

ได้ทรงวางไว้เพื่อผู้ครองฆราวาส ถึงแม้ทุกข์จะไม่หมดสิ้นไปทีเดียวแต่ก็พอจะได้รับความสุขตามอัตภาพวิสัย เท่าที่การปฏิบัติของตนจะพึงอำนวยผลให้ เราเกิดมามิใช่เทวดาบนชั้นฟ้าสวรรค์จะมีความสุขได้มิใช่แต่เฉพาะมีทรัพย์มากมีเกียรติยศชื่อเสียงโด่งดังและบริวารชนมากเท่านั้นก็หาไม่ ถึงจะมีสิ่งเหล่านั้นแล้วก็ตามที ถ้าไม่มีคุณธรรมประจำตนเป็นลักษณะแล้ว อาจเป็นทุกข์มากกว่าคนจนที่เขามีคุณธรรมเป็นเครื่องดำเนินชีวิตของเขาถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าก็ได้ ดังนั้นจึงนำ *ฆราวาสธรรม* มาแสดงให้เห็นพอเป็นเอกเทศ เพื่อเป็นการศึกษาของผู้สนใจ เมื่อน้อมนำไปปฏิบัติตามแล้วจะได้รับผลดังที่ท่านแสดงไว้หรือไม่เชิญทดลองดู

ฆราวาสธรรม

คือธรรมของผู้ครองเรือนจะพึงประพฤติดังนี้

สุขของคฤหัสถ์มี ๔ อย่าง

๑. สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์

๒. สุขเกิดแต่การใช้จ่ายทรัพย์บริโภค

๓. สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้

๔. สุขเกิดแต่ประกอบการงานที่ไม่มีโทษ

เมื่อบุตรธิดาเกิดมาในตระกูลแล้ว ก็จงทำตนให้เป็นบุตรธิดาที่ดี มีการปฏิบัติตนให้เหมาะสม แก่ภาระของตน ดังนี้

๑. ท่านเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ

๒. ช่วยทำกิจของท่าน

๓. ดำรงวงศ์สกุล

๔. ปฏิบัติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

เมื่อเป็นบิดามารดาของบุตร เราเป็นบุพพาจารย์คนแรกที่สอนเขา จึงทำตนให้เป็นอาจารย์ที่ดีเป็นตัวอย่างของบุตรธิดาเพื่ออนาคตของเขา ด้วยคุณธรรมดังนี้ คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว

๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี

๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา

๔. แต่งงานผู้ที่สมควรให้

๕. มอบทรัพย์ให้ในสมัย

เมื่อได้เป็นสามีของหญิงใดแล้ว ก็จงเป็นสามีที่ดีของเขา อย่าให้แต่ภรรยาปฏิบัติดี แต่เราผู้เป็นสามีเหลวไม่ได้ จึงควรปฏิบัติตนดังนี้ คือ

๑. ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา

๒. ไม่ดูหมิ่น

๓. ไม่ประพฤตินอกใจ

๔. มอบความเป็นอิสระในบ้านให้

๕. ให้เครื่องแต่งตัว

เมื่อภรรยาได้สามีที่ดี จิตใจย่อมสบายหายกังวลเป็นทุกข์ จึงควรปฏิบัติตามดังนี้ คือ

๑. จัดการงานดี

๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงทั้งฝ่ายตนและฝ่ายสามีดี

๓. ไม่ประพฤตินอกใจสามี

๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้

๕. ขยันไม่เกียจคร้านในการงานทั้งปวง

หัวข้อธรรมที่แสดงมาโดยสังเขปนี้ ก็พอจะชี้ให้เห็นได้อย่างชัดแจ้งแล้วว่า ถ้าผู้ครองฆราวาสปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามนี้แล้ว รับรองว่าได้รับความสุขแน่ แต่ที่นี้ไม่มีใครพยายามจะทำให้ได้ครบถ้วนทุก ๆ ข้อนั้นซี ครอบครัวมันจึงเดือดร้อนเป็นทุกข์ยิ่งไปกว่าน้ำในหม้อเดือด โดยเฉพาะแล้วแม่บ้านผู้เป็นแม่พิมพ์เป็นตัวสำคัญมาก แล้วมิใช่จะเป็นแม่พิมพ์แต่เฉพาะในบ้านของตนเท่านั้น มันยังหมายถึงความเป็นแม่พิมพ์ของประเทศชาติและโลกด้วย แม่พิมพ์ดีย่อมได้รูปพิมพ์สวย แม่พิมพ์เสียรูป พิมพ์ก็ใช้ไม่ได้

ฉะนั้นท่านจึงแสดงลักษณะของแม่พิมพ์ที่ดีไว้ ๕ ประการที่เรียกว่า *เบญจกัลยาณี* ซึ่งมีครบถ้วนอยู่ในตัวของนางวิสาขาผู้เป็นตัวอย่างแห่งแม่พิมพ์ คือ

๑. รักและเคารพสามี

๒. ปฏิบัติสามีดี

๓. ไม่นอกใจสามี

๔. เชื่อฟังโอวาทของสามี

๕. ประกาศคุณงามความดีของสามี

ทั้ง ๕ ข้อนี้ เราจะเห็นได้แล้วว่า ความงามของหญิงโดย

ทางธรรมแล้ว ท่านมิได้หมายเอาเฉพาะงามรูปงามโฉมซึ่งเป็นของปฏิกูลเปื่อยเน่าและแปรปรวนทรุดโทรมไปเป็นธรรมดาอย่างที่เราท่านทั้งหลายเห็น ๆ กันอยู่แล้วนี้ **แต่ท่านหมายเอาความประพฤติคุณธรรมซึ่งเป็นความดีงาม อันเป็นของบริสุทธิ์และไม่รู้จักเสื่อมสูญไป** หากหญิงใดมีคุณธรรม ๕ ประการนี้ พร้อมด้วยรูปสวยเสริมเป็นเครื่องประกอบด้วยแล้ว หญิงนั้นได้ชื่อว่านางงามยอดเยี่ยม

อนึ่ง หลักเกณฑ์เลือกนางงามยังมีอีกวิธีหนึ่ง แต่มิใช่ของพระพุทธเจ้า แต่พอจะเข้ากันได้บ้างบางข้อ มี ๕ ประการเหมือนกันคือ--รูปสวย รวยทรัพย์ นับวิชา, มีมารยาท, ชาติผู้ดี อันนี้ก็นิยมเอาแต่ของภายนอกเป็นหลักวินิจฉัยมาก มีข้อที่ว่ามีมารยาทเท่านั้นที่เข้ากับหลักความประพฤติธรรม ยิ่งสมัยนี้แล้วเขาตั้งหลักเกณฑ์แต่เฉพาะรูปอย่างเดียว เช่น อก เอว ตะโพก คิ้ว ใบหน้า ส่วนนอกจากนี้เขาไม่เกี่ยว รูปนั้นนอกจากดังกล่าวมาแล้วบางคนมีรูปสวยอาจลืมตัว ทำความเดือดร้อนให้แก่เจ้าผัวมาก ผัวช่วยห้ามระวังก็หาว่าผัวหึงหวง เขาจึงว่าได้เมียงามรักษายาก รวยทรัพย์ก็มักพองตัว เมื่อมีผัวคนตระกูลต่ำก็มักจะเหยียดหยาม คนมีความรู้สูงแต่ขาดมารยาทมักถือตัว ทำการงานทั่วไปไม่ค่อยจะได้ แม้แต่จะปฏิบัติผัวก็เหมือนงานต่ำ ฯลฯ ชาติผู้ดี ปรกติ

แล้วมักจะตกค้างไม่ค่อยจะมีคู่ครอง แต่มิใช่ว่าไม่มีคู่ครองเพราะเก๊หากแต่ไม่มีคู่ครองเพราะไม่มีคู่เทียมต่างหาก ส่วนมารยาทนั้นเข้ากับหลักเบญจกัลยาณี ที่แสดงมาแล้ว

หลักเกณฑ์เหล่านี้ เป็นหลักเกณฑ์ของผู้ที่มีจิตใจยังไม่บริสุทธิ์ ตั้งไว้ตามชอบใจของตน ๆ เท่านั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รสนิยมก็ได้ ไม่แน่นอน ส่วนหลักเกณฑ์ของพระพุทธเจ้าผู้ทรงมีพระสันดานอันบริสุทธิ์ตั้งไว้นั้นเป็นของนำสมัยอยู่เสมอ สองพันกว่าปีมาแล้ว หลักเกณฑ์เหล่านั้นยังนำมาใช้ได้อยู่เสมอ หลักตัดสินทุก ๆ ข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น *หากขาดความประพฤติตนที่ดีงามที่เรียกว่าข้อวัตรและมารยาทแล้วไร้ค่าทั้งนั้นไม่สามารถจะนำความสุขความเจริญมาสู่ครอบครัวได้เลย* เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่ว่าสมัยใด ๆ ก็ตาม คนเราชอบกันแต่การขัดสีตบแต่งประกวดกันแต่รูปเน่าร่างสกปรกอันนี้ ส่วนการประกวดคุณงามความดีไม่ค่อยจะมีใครตั้งหลักเกณฑ์ประกวดกันไว้ นอกจากพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น จะเป็นเพราะหาคู่แข่งมิได้หรืออย่างไรก็ไม่ทราบ และหลักเกณฑ์นั้นก็ชอบกล เพราะตั้งไว้ตัดสินแต่ฝ่ายหญิงอย่างเดียวเท่านั้น

ดังโลกนิติก็มีบอกไว้บทหนึ่งเหมือนกันว่า "นกดุเหว่าเสียงดีรูปร้าย หญิงขี้ร้ายข้อวัตรพางาม ชายรูปทรามวิชาพารุ่ง

(รุ่งโรจน์)" เมื่อชายได้เมียที่ดีงาม ๕ อย่างครบถ้วนแล้วจะถือว่าตนดีมีความสุขพอแล้วก็ยังไม่ถูก แม่พิมพ์ดีแต่ผู้พิมพ์ไม่ฉลาดเข้าใจในการพิมพ์ ก็ทำให้รูปที่พิมพ์ออกมาเลอะได้เหมือนกัน *น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า* ภรรยาก็ต้องพึ่งสามีเหมือนกัน สมกับบาลีว่า **"ภตฺตา ปญฺญา น มิตฺถิยา"** ภัสดาเป็นเกียรติของผู้หญิงดังนี้ ผัวดี เมียดี เหมือนฝาระมีที่ได้ส่วนกันกับปากหม้อ ปิดได้สนิท แต่ถ้าดีฝ่ายเดียวหรือไม่ดีทั้งสองฝ่าย ก็เหมือนฝาระมีกับปากหม้อที่ไม่ได้ส่วนกัน บิดเบี้ยวบ้าง โตหรือเล็กกว่ากันบ้าง ย่อมปิดไม่ลง หรือลงก็ไม่สนิทกันฉันนั้น ท่านเปรียบคู่ครองของฆราวาสเพื่อผู้สนใจจะได้นำไปเปรียบดูดังนี้ ผัวดี เมียร้าย เหมือนเทวบุตรอยู่ร่วมกับนางยักษิณี ผัวร้าย เมียดี เหมือนเทพธิดาอยู่กับยักโขโณ ถ้าร้ายด้วยกันทั้งสอง เหมือนยักโขโณอยู่ร่วมกับยักษิณีนับว่าผีแต่งมาให้โดยแท้ ถ้าดีกันทั้งสองฝ่าย เหมือนเทวบุตรอยู่ร่วมกับเทพธิดา เป็นของหายาก จะหาที่ไหน ผู้ใดได้อย่างคู่นี้เหมือนกับได้รับพรทิพย์มาจากสวรรค์

เรื่องความยุ่งยากลำบากของฆราวาสนี้ ยุ่งยากแทบจะจับต้นชนปลายไม่ติดเลยก็ว่าได้ ใครเกิดขึ้นมาแล้วจะต้องมาสะสางแก้ความยุ่งเหล่านี้ทุก ๆ คน ถ้าคนใดไม่คิดเพื่อจะแก้ คนนั้นได้ชื่อว่าเกิดมาเป็นคนยังไม่เต็มที่ การแก้นี้นับตั้งแต่เอกชนตลอดถึง

หมู่คณะ บริษัท และรัฐ แต่แล้วก็ไม่มีใครสามารถจะแก้ให้สำเร็จได้สักคนเดียว ฝรั่งเขาคิดเหินฟ้าอากาศได้สำเร็จ แต่ปัญหาน้ำมันก็ตามมา การแข่งขันความเป็นใหญ่ในความสำเร็จก็ตามมา ต่อไปถ้าการไปโลกพระจันทร์สำเร็จปัญหาเรื่องอื่น ๆ ก็จะตามมาอีก ไม่มีที่จบที่สิ้น แต่ละคนที่เกิดมาได้ตั้งโครงการไว้มากมาย ยังทำไม่สำเร็จตามโครงการณ์ที่ตนตั้งไว้ ก็ตายไปก่อน หากจะประมวลเอาเอกสารแต่เฉพาะโครงการณ์ของผู้ที่ตายไปแล้วนั้นมากองไว้แห่งเดียวกัน ผู้เขียนเชื่อว่าจะโตและสูงกว่าโลกที่เราอยู่อาศัยนี้เป็นไหน ๆ ผลที่สุดเมื่อบวกลบแล้ว *สุขของฆราวาสไม่คุ้มทุกข์* ขาดทุน (สุขน้อยทุกข์มาก) ใครจะทำอะไร ๆ เป็นต้นว่าจะลงทุนค้าขายก็ตามที่เถิด ตกลงว่าถ้าขาดทุนแล้วต้องกลุ้มใจทั้งนั้น เกิดมาเป็นคนกับเขาทั้งทีทำทุกวิถีทางซึ่งเห็นว่าจะเป็นไปเพื่อความพ้นจากทุกข์ แต่แล้วยิ่งทำก็ยิ่งเห็นแต่เรื่องทุกข์ ได้เรื่องยุ่งทั้งเพเป็นผลกำไรแทนที่จะได้เป็นความสุขตอบแทน เมื่อกลับมาเป็นเช่นนี้เข้าแล้ว จะไม่ให้กลุ้มใจได้อย่างไร

เรื่องความเป็นอยู่ของฆราวาสนี้ ถ้าขาดหลักดำรงชีวิตตามแบบอย่างที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ใน **คิหิปฏิบัติ** แล้วก็มีแต่หลงมัวเมาเห็นแก่ได้ไม่เลือก เพียงเพื่อประโยชน์ดำรงชีพของตนเองและครอบครัวเท่านั้น โดยมิได้คำนึงถึงบาปอันจะเป็นผล

ตามตัวมาภายหลัง ก็จะได้รับแต่โทษทุกข์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยส่วนเดียว ชีวิตร่างกายและครอบครัวเป็นเสมือนความฝันดังกล่าวมาแล้ว ผู้จำเอาความฝันไว้คือใจ บาปกรรมและความชั่วที่ตนได้กระทำไว้แล้วนั้น เมื่อกายแตกตายไปแล้วจะเป็นของใครเล่านอกจากใจอันเดียวเท่านั้นจะเป็นผู้รับภาระ จึงสมกับคำโบราณพูดเป็นปริศนาไว้ว่า *"กากินปลิง มาติดคออีแร้ง"*

ส่วนพุทธภาษิตที่ว่า **"ทุปพฺพชิตํ"** *บวชอยู่ก็เป็นทุกข์*นั้น ก็เป็นความจริง ฆราวาสทุกข์เพราะเมื่อหาได้มาแล้ว ก็ต้องรักษาและใช้สอย ส่วนผู้บวชอยู่ทุกข์เพราะไม่มีและใช้จ่ายไม่สะดวก ทุกข์เพราะทำตามข้อบังคับ กฎ กติกา ระเบียบ วินัย จะอยู่ จะกิน จะใช้สอยอะไรทั้งหมด ต้องมีระเบียบทำตามชอบใจของตนเองไม่ได้ ผู้บวชก็ต้องเป็นฆราวาสมาก่อนจึงจะบวชได้ ฉะนั้นความเป็นอยู่ตลอดถึงด้านจิตใจ และกิเลสทั้งหลายของฆราวาสมีอยู่อย่างไร ผู้บวชมาก็ต้องมีอยู่อย่างนั้นตามเดิมเว้นไว้แต่มีกฎ กฎิกา ระเบียบ ธรรมวินัย บังคับไม่ให้ทำตามอารมณ์ชอบใจของตนเองอย่างฆราวาส ฉะนั้นจึงเป็นทุกข์ *ผู้บวชต้องเป็นผู้ยอมสละทุก ๆ อย่างในเรื่องของฆราวาส ที่สุดแม้แต่บิดามารดาและญาติมิตรทั้งหลายก็ต้องทำตัวของตนให้เป็นกลาง* การบวชเข้ามาถ้าจะอุปมาแล้วก็เหมือนกับเกิดใหม่ แต่เกิดในชาตินี้

เรียกว่าเกิดจากโอษฐ์ (โอวาทของอาจารย์) และเกิดวันเดียวก็เป็นใหญ่พึ่งตนเองได้เลย จะไปจะอยู่ต้องทำตัวเหมือนกับนกมีปีกหางสวมสอดแล้วบินไปได้เลยไม่ต้องห่วงอะไร บวชเข้ามาแล้วนอกจากจะเป็นผู้ยอมสละทุก ๆ อย่างดังกล่าวมาแล้ว *ยังต้องใช้ความเพียรพยายามและอดทนต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ อีกด้วย* ผู้บวชเข้ามาไม่ผิดอะไรกับคนอนาถาไร้ที่พึ่ง ถ้าหากกฎหมายบ้านเมืองไม่คุ้มครอง หรือคนปราศจากมนุษยธรรมเสียแล้ว พวกบวชเห็นจะอยู่ในสังคมเขาไม่ได้แน่ เมื่อจาริกเที่ยวไปสถานที่ใดอยู่พักพาอาศัยบ้านใดเมืองใด บุคคลใดสงเคราะห์ให้ความอุปการะสนับสนุนต้องยอมรับว่าที่นั้นบ้านเมืองนั้นเสมือนปิตุภูมิของตน และบุคคลนั้น ๆ ก็ถือเป็นเสมือนว่า บิดามารดาหรือพ่อเลี้ยงของตน อาหารและที่อยู่อาศัยเป็นต้น มันจะเป็นอย่างไรไม่ว่าหยาบละเอียดต้องยอมรับเอาด้วยความเต็มใจทั้งนั้น จะเลือกเอาตามชอบใจของตนเองไม่ได้ อยากฉันเช้า เขาให้สาย ถึงแม้จะหิวแทบตายก็ต้องยอมอด อยากเปรี้ยว อยากเผ็ด เขาให้เค็ม ให้หวาน ก็ต้องยอมบางทีอาหารเสีย ๆ เขายกมาให้ก็ต้องยอมรับเมื่อเขาถามถึงรสชาติก็ต้องบอกว่าอร่อยเสมอ ผิดใจเขาไม่ได้ ทีหลังเขาไม่ให้ลำบากตัวเอง พระพุทธเจ้าเปรียบตัวของพระองค์เอง เหมือนผู้รับเครื่องเซ่นของเดนเขาเหมือนกับเปรต (รับของเขาให้ทาน) เวลาใจดีเขา

ก็ให้ทานเวลาใจร้ายเขาก็นิ่งเฉยเสีย เวลาเขาให้มาก ๆ เราฉันน้อย ฉันไม่ไหวเขาก็ว่า เวลาอดไม่มีอะไรจะฉันเขาก็ไม่มอง ผู้บวชเข้ามาถ้าไม่พิจารณาเห็นสภาพของฆราวาสแล้ว ย่อมอาจโกรธเขาได้ เหมือนฆราวาสโกรธพระบางกรณีที่เขาไม่เข้าใจเรื่องของพระ *ผู้บวชมาต้องมองเห็นคนทั่วไปด้วยใจเป็นธรรม ถือเสียว่าคนทั้งโลกเป็นญาติมิตรของเราทั้งนั้น จึงจะหอบผ้าเหลืองอันล้ำค่านี้ไว้ได้ คนพลัดถิ่นไปไกลที่ว่าลำบากเป็นทุกข์มาก ยังไม่เท่าผู้บวชหนีไปไกลญาติมิตร* ส่วนฆราวาสเมื่อเงินในกระเป๋ายังมีก็ยังมีที่พึ่งอยู่บ้าง สำหรับผู้บวชถือเงินถือทองก็ผิดพระวินัย อาศัยแต่บาตรก็ได้แต่อาหารเท่าเวลาจำกัดเท่านั้นพ้นเวลาไปแล้วก็อย่าไปหวังหรือบางแห่งก็ที่อย่างว่ามาแล้ว ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้บวชมาจะต้องพึ่งอาศัยยังอีกแยะ เพราะผู้บวชมาก็ต้องพึ่งปัจจัยสี่อย่างเดียวกันกับฆราวาส ผู้บวชเมื่อต้องการสิ่งใดจะออกปากร้องขออย่างคนขอทานตามธรรมดาก็ไม่ได้ ผิดระเบียบพระวินัยของพระ เว้นเสียแต่เขาได้ปวารณาไว้ก่อนแล้ว ฉะนั้นพระวินัยของพระท่านให้ถือบุคคลผู้ปวารณาเสมอเหมือนกับญาติ ๗ ชั่วโคตรของพระอีกคนหนึ่ง

ผู้บวชมาแล้วจะต้องยอมตนเป็นคนกลาง สมาคมกับคนทุก ๆ ชั้น ตั้งแต่ต่ำที่สุดจนสูงที่สุดได้ไม่เลือกหน้า พร้อมกันนั้น

ก็ทำกิจที่ชอบด้วยศีลธรรมเพื่อประโยชน์ผู้อื่นโดยไม่เลือกหน้าด้วย โดยมิได้หวังอามิสและอาชีพส่วนตัว หากเป็นไปในหลักพรหมวิหารธรรม และยอมรับความอุปถัมภ์จากคนอื่นทั่วไปในสิ่งที่ควร ความเป็นคนกลางของพระอาจจะต้องถูกผู้ที่ไม่เข้าใจในเรื่องของพระดีเพ่งเล็งไปในทางที่เป็นอกุศลได้ ในบางกรณีถึงกับยังความเสื่อมเสียให้แก่พระผู้ที่บริสุทธิ์ก็อาจเป็นได้ จึงเป็นเรื่องความทุกข์ใจของผู้บวชไม่แพ้กันกับความทุกข์ของฆราวาส เช่น การสังคม พระสังคมไม่ทั่วถึง ทักทายไม่ทันหรือไม่ทั่วกันหรือมีเหตุบางประการไม่ได้ปราศรัย คนผู้ถูกทักทายทีหลังเป็นต้นอาจเข้าใจผิดคิดโกรธน้อยใจก็ได้ การเยี่ยมเยียนถามข่าวหรือนิมนต์ในกิจต่าง ๆ ก็เช่นกัน อาจมีผู้มองไปในแง่ผิด ในเมื่อพระมีกิจธุระจำเป็นทำไม่ทั่วถึง เพราะพระเป็นคนกลางดังกล่าวแล้วภาระจึงมีมากเป็นธรรมดา นอกจากภาระที่เป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องถึงคนอื่นแล้ว ยังมีภาระประจำวันอันเป็นสมณวัตรและสมณกิจอีกมาก แถมยังต้องแบกภาระอย่างยิ่งซึ่งทุก ๆ คนจำจะต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง นั่นคือ *ขันธวิบาก*ย่อมมีความแก่ เจ็บ ตาย เหมือนกันทุก ๆ คน ผู้บวชมาแล้วได้นามว่า*ภิกขุ* "แปลว่า *ผู้ขอ* เขาให้อะไรไม่ว่าดีหรือชั่ว หยาบหรือละเอียด ต้องยอมรับด้วยความสุภาพเรียบร้อยเสมอ เกือบจะเป็นธรรมเนียมเสียแล้วว่า ของเก่า

ที่ใช้ไม่ได้ หรือของที่เขาเห็นว่าเป็นเสนียดจัญไร ต้องถวายวัดหรือพระ บางคราวโดนศรัทธาคนขี้เหนียว อาหารเสียรับประทานไม่ได้แล้ว อุ่นแล้วยกไปถวายพระก็เคยมี ถึงผู้มีศรัทธามาถวายของบางครั้ง แต่พระฉันได้น้อย เพราะของมากฉันไม่ไหว เจ้าของชักน้อยใจ แต่บางคราวพระอดแสบท้อง นอนแขม่วอยู่ริมตาย มองซ้ายแลขวาหาผู้มาถวายของให้ฉันพอยาท้องสักมื้อเดียวก็ไม่มี เรื่องผู้บวชกับฆราวาสนี้ ถ้าไม่เข้าใจเรื่องของกันและกันแล้วลำบากมาก แต่ก็เป็นที่น่าเห็นใจทั้งสองฝ่าย ฆราวาสผู้เคารพเลื่อมใสในพระศาสนาหรือพระองค์ใด เมื่อได้รับโชคลาภสุขกายสบายใจ ก็ระลึกถึงบุญ ถึงพระศาสนาและพระที่ตนเลื่อมใสศรัทธา อยากจะทำบุญเพิ่มบารมี หากคราวใดได้รับความทุกข์เดือดร้อนด้วยนานัปการ แม้ที่สุดความเดือดร้อนอันเกิดแต่ภายในครอบครัวก็ดี เมื่อเห็นหน้าพระผู้ที่ตนเคยเคารพบูชาเข้าไปเยี่ยมถึงบ้าน หรือไปหาท่านที่วัดได้ทำบุญกับท่านแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็หายไปอย่างปลิดทิ้งก็มี พระหรือพระศาสนาเป็นเสมือนพระเจ้าผู้ประทานพรแก่เหล่าพุทธบริษัทผู้มีศรัทธาเป็นอย่างดี แต่ก็นั่นแหละหากฆราวาสผู้มีศรัทธารู้จักใช้ปัญญาปฏิบัติใด ๆ ให้เหมาะแก่กาลเทศะ ก็จะเป็นเครื่องเบาใจแก่ฝ่ายพระผู้ที่ตนเคารพบูชามาก ทั้งตนเองก็จะได้ชื่อว่าไม่งมงายเห็นแก่ตัวจน

เกินไป *เพราะกิจของพระผู้บวชมาจะต้องทำประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์เพื่อคนอื่น* ในประโยชน์ทั้งสองนี้ ถ้าพระองค์ใดทำประโยชน์เพื่อคนอื่นมาก ชาวบ้านผู้ไม่เข้าใจธรรมวินัยของพระก็ยกย่องและชอบใจ และพระชนิดนี้แม้จะอยู่ในเพศบรรพชิตได้นาน ๆ แต่การที่จะเชิดชูหลักศีลธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ได้น้อยเต็มที่ โดยมากมักจะหล่นก่อนสุก แต่พระองค์ใดทำประโยชน์ส่วนตัวมาก ชาวบ้านไม่ค่อยจะชอบใจ ในที่สุดลูกในตระกูลคนที่รักมากจะต้องได้รับมรดกมาก แต่ไม่ค่อยจะได้อาศัยตลอด มักมาตกหนักอยู่กับลูกคนที่เกลียดมากได้รับมรดกน้อยเป็นส่วนมาก **ธรรมวินัยของพระสอนให้ทำตนเองให้เป็นที่พึ่งตนได้เสียก่อนแล้วคนอื่นเขาจึงจะมาพลอยพึ่งเราได้**

ฉะนั้น พระองค์ใดทำที่พึ่งให้แก่ชาวบ้านได้มาก ก็หมายความว่าท่านผู้นั้นทำที่พึ่งของตนเองเพียงพอแล้ว ส่วนองค์ที่ทำเช่นนั้นไม่ได้เต็มที่จึงไม่ควรตำหนิท่าน เพราะท่านเองก็ยังเป็นอนาถาหาที่พึ่งอยู่เช่นเดียวกันกับเรา เรื่องของผู้บวชนั้นหากตนเองยังหาหลักธรรมเป็นที่เกาะไม่ได้แล้ว ไม่ต้องพูดถึงการเป็นทุกข์เพราะจะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่คนอื่นหรอก แม้แต่ตนเองก็เดือดร้อนแทบจะเอาตัวไม่รอดอยู่แล้ว โดยเฉพาะเรื่องการรับ

นิมนต์ ถ้าเป็นพระที่อยู่ในที่เจริญเช่นบ้านใหญ่เมืองหลวง มีการใช้จ่ายมากแล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร ที่มันแย่อยู่หน่อยก็คือ พระที่อยู่ตามชนบทหัวเมืองบ้านนอกนั่นซิ บางแห่งมีหมู่บ้านมากๆ แต่มีพระน้อยไม่กี่องค์ ถูกนิมนต์งานนั้น งานนี้ ไม่ได้อยู่ฉันข้าวที่วัดตั้งหลาย ๆ วันก็มี งานมงคลบ้าน งานแต่งงาน งานศพ งานผี บางทีเหม็นผีเน่านั่งเฝ้าโลง ฉันจังหันจนแทบกลืนไม่ลงก็มี บางองค์สุขภาพดีก็ค่อยยังชั่วหน่อย ไปถูกองค์ที่ขี้โรคเข้าบางทีกลับถึงวัดล้มป่วยลงเลยก็มี บางคนเขาสึกออกไปแล้วเล่าให้ฟังว่าทนรับนิมนต์เขาไม่ไหว บางทีรับนิมนต์เขาติด ๆ กันตั้งครึ่งเดือนไปไม่มีวันเว้นแต่ละวัน บางทีวันละ ๒–๓ ครั้งก็มี บางทีดึก ๆ ฝนตกตอนเช้าเฉอะแฉะขี้โคลนท่วมหลังเท้าครึ่งแข้งก็ต้องไป ผมทนไม่ไหวเลยสึก จึงสมกับคำพังเพยคนโบราณว่า "พระทุกข์เพราะนิมนต์คนทุกข์เพราะกิน" ไม่รับไม่ไปเขาก็หาว่ารังเกียจเขา ไปไม่เสมอหน้าเสมอตาเขาก็หาว่าเป็นอคติ บางทีอาพาธไม่สบายพอลุกได้ไปได้ก็ต้องยอมรับนิมนต์ให้เขา พระผู้บวชมาต้องทำตนเป็นเหมือนตัวหุ่น ไม่มีอิสระแก่ตัวเอง ผู้เขียนเคยถูกมาแล้วด้วยตนเอง เขานิมนต์ยอมรับไปให้เขาทุก ๆ งานทุก ๆ บ้านไม่เลือกหน้า ขนาดพระ ๔ องค์นั่งริมขอบเตาไฟหุงต้มเขาก็เคยมาแล้วเพราะเอ็นดูและกลัวเขาจะเสียใจ จนบางคนเห็นเข้าแล้วขอ

ย่อมใช้ดีกว่าฆราวาสแก่เป็นไหน ๆ วัวควายแก่เขาปลดชรา คนแก่**ทาง**ราชการเขาก็ปลดเกษียณอายุ แต่พระแก่ตราบใดยังมีลมหายใจอยู่เขายังใช้อยู่ร่ำไป ยิ่งแก่ก็ยิ่งใช้ดี เห็นพระแก่แล้วมีความปลื้มปีติยินดียิ่งกว่าเห็นหน้า ปู่ย่า ตายาย *พระแก่ผู้พร้อมไปด้วยสมณลักษณะนั้น มิใช่ใคร ๆ จะสร้างได้ง่าย ๆ เมื่อไรสร้างปูชนียวัตถุอย่างอื่นถึงแม้จะสิ้นเปลืองมากและใช้เวลานาน ๆ ก็ยังมีคนสามารถสร้างให้สำเร็จได้ แต่การสร้างพระดังที่ว่านี้ ไม่มีใครจะสร้างได้เลย* **ท่านสร้างตัวท่านเอง ทั้งคุณค่าเล่าก็ไม่มีใครสามารถจะตีราคาของท่านได้** ฉะนั้นจึงน่าเห็นใจแก่เหล่าสาธุชนผู้มีโชคดี ที่ได้พบเห็นสนทนากราบไหว้บูชาและทำบุญกับท่าน

อะไรแลหนอ ที่ทำให้พระท่านทนกัดฟันอยู่ภายใต้ร่มผ้าเหลืองอันไร้ค่า แท้จริงอะไร ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในวัดทั้งหมดแม้มรณะภาพไปแล้วที่สุดของส่วนตัวที่ใช้อยู่ก็ตกเป็นสงฆ์ไปหมดเว้นไว้แต่ของเล็กน้อยบางอย่างที่ได้มอบฉันทะให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่คนใดคนหนึ่งก่อนแต่มรณะ หรือสงฆ์พร้อมกันอนุญาตให้ของนั้นจึงจะตกเป็นของคนอื่นต่อไป เมื่อเป็นเช่นนั้นจะมีประโยชน์อะไรเล่า กับการที่ท่านมาทนทรมานอยู่ภายใต้ร่มผ้าเหลืองดังกล่าวแล้ว เพราะเป็นคนเกียจคร้านหรือ ไม่มีอาชีพเลี้ยงตัวได้

นิมนต์ให้งดเว้นบ้าง ผลที่สุดไปเจอดีเข้าอย่างน่าขบขัน

เรื่องมีอยู่ว่ามีเด็กตาย เขามานิมนต์ไปมาติกาบังสกุลในป่ารกทึบแห่งหนึ่ง เขาหามศพไปขุดหลุมฝังอยู่ก่อนแล้ว มานิมนต์พระไปทีหลัง เมื่อพระไปเขากำลังขุดหลุมอยู่ ขุดหลุมพลางคุยกันไปพลาง คนหนึ่งพูดขึ้นว่า พระไม่มากระมังนานแล้ว อีกคนก็สอดขึ้นว่า พระนิมนต์แล้วไม่มาได้หรือ นิมนต์ไปฆ่าทิ้งก็ยังได้เป็นอะไรไป เรื่องของพระมีเท่านั้น ก็พอดีพระไปถึงห่างกันสัก ๕ วาได้ ผู้เขียนจึงได้เอ่ยปากขอร้องเขาว่า ขอทีเถิดสงสารพระบ้าง เอาไว้ใช้หลายที พระหายากไปฆ่าตายเสียแล้ว คนอื่นตายทีหลังใครเล่าจะมาบังสกุลให้ ขี้เมาจึงหยุดชงักลงด้วยเก้อเขินตลอดงานพิธีเขาไม่กล้าเงยหน้าอันแดงเต็มไปด้วยพิษเมาของเขาดูหน้าพระเลย จำเดิมแต่นั้นมาผู้เขียนได้มีสติเพิ่มความสำนึกขึ้นอีกเท่าตัว คือรู้ตัวว่า *ผู้ที่จะเป็นพระอยู่ได้นอกจากอดทนต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ แล้ว จำต้องเป็นผู้ยอมแพ้เขาทุก ๆ วิถีทางและทุก ๆ กรณี* พระผู้บวชอยู่ได้นานๆ มีข้อวัตรเป็นเครื่องฝึกหัดอบรม กาย วาจา ใจ พร้อมด้วยคุณธรรมเป็นเครื่องนำเหล่าพุทธบริษัทให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ มีทาน ศีล ภาวนา เป็นต้น ย่อมเป็นที่รู้จักมักคุ้น เคารพบูชาแก่เหล่าสาธุชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มากเท่าไร ย่อมเป็นภาระแก่ท่านมากขึ้นเท่านั้น พระแก่

หรือ โกรธญาติพี่น้องพ่อแม่หรือ เป็นคนอาภัพโลกลอยแพเสีย หรือ ฯลฯ คนประเภทดังกล่าวมานั้นย่อมมีอยู่ทั่วบ้านทั่วเมืองหาได้ง่ายใคร ๆ ก็ย่อมจะเห็นกันอยู่แล้ว ทั้งคนเหล่านั้นเขาก็เคยเห็นสภาพความเป็นอยู่ของพระมาแล้ว บางคนอาจเคยได้บวชมาแล้วด้วยซ้ำ แต่ไฉนเขาเหล่านั้นจึงทนอยู่ไม่ได้และไม่บวชเล่า พระผู้บวชอยู่ได้นาน ๆ จึงมิใช่เพราะเหตุดังกล่าวมาแล้วแน่ *คงจะมีคุณธรรมอันหนึ่งซึ่งลึกซึ้งเข้าไปกว่านั้น เป็นเครื่องชุบหล่อเลี้ยงน้ำใจของท่านให้เย็นฉ่ำ เป็นหลักประจำใจของท่านอยู่เสมอ ท่านจึงไม่พรั่นพรึงต่อความลำบากตรากตรำเพียงผิวเผินอันมีต่อร่างกายภายนอกของท่าน* แน่นอนทีเดียว คนประเภทดังว่านั้น หากจะมาบวชก็อยู่นานไม่ได้ ถ้ามิใช่เพราะคุณธรรมอย่างอื่น ไม่เหมือนกับความเข้าใจของคนบางคนที่ว่า ขี้เกียจจะตายหนีไปบวชเสีย หรือเป็นคนพิการแล้วผลักเข้าวัด *เลยเป็นเหตุให้คนทั้งหลายผู้ไม่เข้าใจเรื่องภายในของพระ เหมาเอาว่าวัดเป็นที่เก็บคนเลวทราม เมื่อมองเห็นพระในเวลาเช้าเหลืองอร่ามตามถนน เลยตีราคาพระเท่ากันไปหมด* นี่เป็นเหตุผลอันหนึ่งซึ่งทำให้คนมองพระไปในแง่เลวทราม แล้วก็เป็นจริงดั่งว่าเพราะทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อมีมากและนานเข้าก็ต้องมีของปลอมปนอยู่ของดีก็ต้องเสื่อมคุณภาพลงเป็นธรรมดา แต่ก็ไม่ควรเหมาเอาทั้ง

หมด เพราะการเลือกคนเข้ามาบวชในพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักเกณฑ์ไว้ดีแล้ว

หลักเกณฑ์ของการบวช

ก่อนจะรับคนเข้าบวชให้ประชุมสมาชิกสงฆ์อย่างน้อย ๑๐ องค์ขึ้นไป และให้เลือกพระผู้ฉลาดองค์หนึ่งเป็นประธาน แล้วให้รองประธานซักซ้อมถามอันตรายิกธรรมกับคนผู้ที่จะเข้ามาบวชนั้น ทั้งต่อหน้าที่ประชุมและนอกที่ประชุมให้เรียบร้อยเสียก่อน เมื่อเห็นว่าบริสุทธิ์ไม่มีโทษแล้ว รองประธานจึงได้นำเอาตัวผู้จะบวชนั้นเข้ามาในที่ประชุม ขออนุมัติและปรึกษากันเป็นการสงฆ์ เมื่อในที่ประชุมลงมติเป็นเอกฉันท์ไม่มีใครค้าน นิ่งดุษณีภาพแล้วจึงยอมให้บวชได้ กฎที่จะซักซ้อมนั้น

อันดับที่ ๑ บอกชื่อสมณบริขาร มีบาตรและผ้าเป็นต้นที่จะนำมานุ่งห่มบวช ถ้าบกพร่องก็บวชไม่ได้

อันดับที่ ๒ ก็ถามถึงสุขภาพว่า เป็นโรคเรื้อน ฝี กลาก หืด ลมบ้าหมูหรือไม่ ถ้าเป็นก็ไม่ยอมบวชให้

อันดับที่ ๓ ก็ถามถึงความสมบูรณ์ของผู้จะบวช ตลอดถึงไม่ให้มีพันธะเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกว่า เธอเป็นมนุษย์

หรือ เป็นชายหรือ เป็นไทหรือ (ไม่เป็นทาส) หาหนี้สินไม่ได้หรือ มิใช่ราชภัฎหรือ (คือข้าราชการ) มารดาบิดาอนุญาตแล้วหรือ อายุครบ ๒๐ แล้วหรือ บาตรจีวรมีครบแล้วหรือแล้วถามถึงชื่อเจ้าตัว ตอนสุดท้ายก็ถามถึงประธานสงฆ์ (อุปัชฌายะ) เมื่อพิจารณาตามหลักกฎเกณฑ์ที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้แล้ว จะเห็นได้ว่ามีการคัดเลือกเอาผู้จะเข้ามาบวชอย่างเคร่งครัด มิใช่ทำโดยการสะเพร่า แต่ที่มีคนพรรค์ว่านั้นพลัดเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาได้ เป็นเพราะสมาชิกและประธานสงฆ์นั้นต่างหากที่มักง่ายไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ นอกจากกฎเกณฑ์ที่จะซักซ้อมในเวลาจะบวชแล้ว ท่านยังให้เลือกบุคคลที่ไม่ควรให้บวชอีกมากมาย เป็นต้นว่าคนมีอวัยวะไม่สมส่วนสมประกอบ เช่นคนแขนขาสั้นยาวไม่ได้ส่วนเสมอกัน หู ตา ต่ำ สูง ไม่เสมอกัน ตัวยาวขาสั้น ขายาวตัวสั้น ตาบอดหูหนวก รูปเงาะ คนสองเพศเป็นต้น ซึ่งบวชเข้ามาแล้วไม่เป็นที่เลื่อมใสและปฏิบัติศาสนกิจไม่ได้ *เมื่อบวชเสร็จแล้วในขณะนั้นจะต้องเริ่มสอนให้รู้จักกิจของผู้บวชเพื่อจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เพื่อความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ตามวิสัยของผู้บวชแล้ว เรียกว่า อนุศาสน์*

สิ่งที่ไม่ควรทำมี ๔ คือ

เสพเมถุน ๑

ลักขโมยของเขา ๑

ฆ่ามนุษย์แม้แต่พึ่งตั้งครรภ์ ๑

อวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน ๑

ทั้ง ๔ อย่างนี้ บวชเข้ามาแล้วทำไม่ได้เด็ดขาด ละเมิดข้อใดข้อหนึ่งเข้าเมื่อไรถึงขนาดแล้ว ขาดจากเป็นพระทันที

กิจที่ควรทำก็มี ๔ คือ

เที่ยวบิณฑบาต ๑

นุ่งห่มผ้าบังสกุล ๑

อยู่โคนต้นไม้ ๑

ฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า ๑

กิจทั้ง ๔ อย่างนี้ให้ผู้บวชเข้ามาแล้วพยายามทำด้วยความฉันทะ วิริยะตลอดชีวิต มิใช่บวชเข้ามารับความสุขเพราะข้าวสุกของชาวบ้าน เมื่อเขามีศรัทธานำเข้ามาถวายถึงที่อยู่ก็สุขพอแล้ว แต่ตนเองไม่มีวัตรปฏิบัติประกอบกิจหน้าที่ของตน ชนิดที่ว่า *คูหกะ* บวชเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การบวชเข้ามาตามตำราโบราณ ท่านขนานนามไว้มีหลายชื่อ คือมีทั้งบวชดีและบวชไม่ดีดังนี้ บวชดี บวช

ดังนี้ *บวชดี* บวชตามทำนองคลองพระนิพพาน บวชหนีสงสาร บวชนานเป็นคุณค้ำจุนพระศาสนา *บวชไม่ดี* ก็มีมาก เช่น บวชเล่น บวชลอง บวชคลองประเพณี บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกตามเพื่อน บวชเชือนหารัก บวชพักแรงงาน บวชพาลยุ่งเพื่อน การบวชที่ไม่ดียังมีอีกแยะ ด้วยอำนาจความเสื่อมโทรมด้านจิตใจของคนมากขึ้นเท่าไรการบวชที่ไม่ดีก็ยิ่งแต่จะเพิ่มทวีมากขึ้นเท่านั้น เพราะคนมีกิเลสประเภทไหนบวชเข้ามาแล้วเขาก็มุ่งไปในประเภทนั้น ไม่เหมือนสมัยเมื่อคนมีจิตใจบริสุทธิ์ เมื่อท่านเห็นโทษทุกข์ในวัฏฏสงสารการอยู่ครองฆราวาสไม่สามารถจะทำตนให้พ้นทุกข์ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมบีบบังคับนานัปการ บวชทางเดียวเท่านั้นจึงจะมีโอกาศบำเพ็ญตนให้พ้นจากทุกข์ได้ ฉะนั้น เมื่อท่านบวชเข้ามาแล้ว กิจวัตรปฏิบัติทุก ๆ อย่างที่ท่านทำจึงเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ แม้กิจวัตรนั้นๆจะเป็นของละม้ายคล้ายกันกับของฆราวาสก็ตาม แต่ท่านทำเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากทุกข์โดยส่วนเดียวเช่นการบิณฑบาตแทนที่จะแสวงหาเพื่อความร่ำรวยได้มากและรสชาติที่ดี ๆ *ท่านมีสติระวังสังวรกายวาจาให้สุภาพเรียบร้อย ในการขอและการรับ ระวังใจไม่ให้ทะเยอทะยานอยากมีสติพิจารณาอาหารโดยอุบายอันชอบไม่ให้ประกอบเข้ากับกิเลสให้เห็นเป็นเพียงแต่สักว่าเป็นธาตุ ๔ มีคุณเพียงเพื่อหล่อ*

เลี้ยงร่างกายอันนี้ ที่ยังทำความดีอยู่มิให้ตาย อาหารทั้งหลายที่บริโภคเข้าไปนี้ จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้นอกจากกลับกลายเปื่อยเน่าเป็นมูตรเป็นคูถไปเท่านั้น (อุจจาระ ปัสสาวะ) หากบริโภคเพื่อความเพลิดเพลิน ไม่มีสติควบคุมจิตคิดออกนอกเรื่องดังกล่าวมานี้แล้วผิดหน้าที่ของพระท่านจึงเรียกว่า *กิจวัตรในการบิณฑบาต* มิใช่กิจวัตรเหมือนการขอทานดังคนขอทานทั่วไป แล้วก็เป็นบุญกุศลแก่ผู้ไปขอด้วย (คือชำระจิตใจของตนไปในตัว) ทั้งผู้ให้ทานก็ได้บุญมาก โดยที่ได้ให้ทานแก่ท่านผู้ที่ทรงคุณธรรม คือความบริสุทธิ์ พระผู้ดีบวชเข้ามาแล้วต้องน้อมเอาข้อวัตรมาเป็นเครื่องฝึกหัดอบรม กาย วาจา ใจของตน มิใช่เหมือนพระที่บวชไม่ดีดังกล่าวแล้ว ผู้ที่บวชเข้ามาดีถึงแม้จะอยู่ไม่ได้นาน แต่การฝึกฝนอบรมกาย วาจา ใจ ของตนด้วยข้อวัตรนอกจากตนจะได้บุญกุศลตามความสามารถของตนแล้วยังเป็นบุญกุศลแก่ผู้มีจิตศรัทธาให้ความอุปถัมภ์แก่ตนอีกด้วย

วัตรของผู้บวชเข้ามาแล้วที่จะต้องปฏิบัตินอกจากบิณฑบาตดังกล่าวแล้วยังมีอีกมาก ท่านจัดเป็นหมวดๆ ไว้ตามกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เรียกว่า **ขันธวัตร** *คือข้อวัตรอันเป็นหมวดหมู่* มี ๑๔ หมวดด้วยกัน

วัตรอันภิกษุผู้บวชเข้ามาจะพึงศึกษาปฏิบัติโดยเฉพาะ หรือจักเรียกว่ากฎข้อบังคับกับตัวเองก็ได้ คือ:–

๑. อาคันตุกวัตร

กิจที่พระผู้จรมาใหม่จะปฏิบัติต่ออาวาสที่ตนมาถึงหรือเจ้าถิ่น

๒. อาวาสิกวัตร

กิจที่เจ้าของถิ่นจะต้องปฏิบัติต่อพระผู้มาใหม่

๓. คมิกวัตร

กิจที่ผู้เตรียมตัวจะออกจากอาวาส

๔. อนุโมทนาวัตร

กิจที่ผู้รับไทยทานเขาแล้วอนุโมทนาทาน

๕. ภัตตัควัตร

กิจรักษาโรงฉันให้สอาดเรียบร้อยตลอดถึงการฉัน

๖. บิณฑปาต์จาริกวัตร

ธรรมเนียมเที่ยวบิณฑบาตดังกล่าวแล้ว

๗. อรัญญิกวัตร

วิธีการปฏิบัติตนและที่อยู่ในเวลาอยู่ป่า

๘. เสนาสนวัตร

กิจที่จะต้องทำความสะอาดและรักษาซ่อมแซมเสนาสนะ

๙. **ชันตาฆรวัตร**

รักษาความสะอาดเรียบร้อยในโรงไฟ

๑๐. **เวจจกุฏิวัตร**

รักษาความสอาดในส้วม และทำตนให้เหมาะสมในเวลาเข้าส้วม

๑๑. **อุปัชฌายวัตร**

ปฏิบัติอุปัชฌายะด้วยความเคารพจงรักภักดี

๑๒. **สัทธิวิหาริกวัตร**

เอาใจใส่สัทธิวิหาริกอย่างภาคภูมิใจ

๑๓. **อาจาริยวัตร**

ปฏิบัติอาจารย์ด้วยความเคารพเสมือนพ่อเลี้ยง

๑๔. **อันเตวาสิกวัตร**

สนใจในอันเตวาสิกผู้มาอยู่อาศัยเสมือนลูก

เมื่อเรามาพิจารณาดูกิจวัตร ของพระทั้ง ๑๔ ข้อนี้แล้ววิธีการของผู้บวชเข้ามาเป็นพระแล้วนั้นมิใช่ย่อย เป็นของวิเศษมากทีเดียวนำสมัยอยู่เสมอ พระพุทธองค์บัญญัติข้อวัตรเหล่านี้ไว้ให้ปฏิบัติตาม เมื่อครั้งกระโน้นล่วงมาแล้ว ๒๕๐๐ กว่าปีด้วยความรู้รอบคอบของพระองค์แต่พระองค์เดียว ทั้งสมัยโน้นวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญ เมื่อมาถึงสมัยวิทยาศาสตร์เจริญเต็มที่แล้ว ข้อวัตรที่

พระองค์ทรงบัญญัติไว้นั้น ก็ยังนำมาใช้ได้ดีอยู่และคนสมัยวิทยาศาสตร์ก็ยังปฏิบัติตามนั้นไม่ได้ครบถ้วนอีกด้วย ผู้บวชด้วยความ**ไม่เลื่อมใสศรัทธาไม่มีปัญญามองเห็นคุณและโทษตามเป็นจริงแล้วไม่สามารถจะทรงเพศบรรพชิตอันเต็มไปด้วยธรรมนี้ไว้ได้ พุทธศาสนาท่านอุปมาไว้เหมือนกับมหาสมุทร ย่อมบริสุทธิ์ใสสอาดอยู่เสมอ** แม้ของสกปรกเพียงปลาตายตัวเล็กนิดเดียวก็ไม่สามารถจะลอยอยู่ได้ในมหาสมุทร คลื่นย่อมซัดขึ้นฝั่งหมดฉันใด คนไม่บริสุทธิ์ ไม่กอปร์ด้วยศรัทธา ไม่มีปัญญาเห็นโทษในวัฏฏสงสารเมื่อบวชเข้ามา ถึงใครจะไม่ตำหนิติโทษแต่ตนเองหากเห็นโทษของตนเองแล้ว เกิดความเดือดร้อนใจสึกออกไปเอง ตรงข้ามผู้มีปัญญาพิจารณาเห็นโทษในวัฏฏสงสาร ถึงแม้ครองฆราวาสอยู่อภิรมชมเชยในกามสุขจะสุขแสนสุขสักเท่าไรก็ตาม แต่เห็นกามสุขนั้นเหมือนยาพิษเคลือบน้ำตาลหรือเห็นเป็นมารร้ายปีศาจ ศัตรูของชีวิตตนไป เมื่อเข้ามาบวชแล้วจึงเห็นเป็นเหมือนได้พ้นจากศัตรูหมู่มารร้าย บรรพชาแล้วเหมือนกับได้เกราะหุ้มป้องกันภยันตรายเช่นนั้น ข้อวัตรที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ให้ปฏิบัติจึงเหมือนกับคาถาร่ายกันปีศาจ พระธรรมที่พระองค์ทรงประกาศไว้แล้วมี ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นต้น จึงเหมือนกับเป็นโอสถสำหรับรักษาโรคภัยบำรุงสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์พูลสุขตลอดเวลาฉะนั้น

ดังนั้น ท่านจะบวชเป็นสิบ ๆ ปี ชีวิตในการเป็นพระของท่านก็ไม่เห็นแปลกอะไร เปรียบดังเด็กกำลังเจริญวัยรุ่นย่อมไม่รู้สึกมีความทุกข์

สรุปแล้ว*ผู้อยู่ครองฆราวาสก็เป็นทุกข์ บวชเป็นบรรพชิตก็ทุกข์* เพราะมีขันธ์ห้าเหมือนกัน มาบวชก็เอาขันธ์ห้าที่เป็นฆราวาสนั้นแหละมาบวช แต่ทุกข์ของฆราวาสเป็นทุกข์ชนิดถูกงูพิษกัดหรือน้ำร้อนลวกอยู่เสมอ หากไม่มียาดีหมอดีรักษาทันแล้วชักจะแย่หน่อย ส่วนทุกข์ของผู้บวชนั้น ถ้าบวชด้วยความไม่มีศรัทธาปัญญาดังกล่าวแล้ว ก็เป็นทุกข์ชนิดโรคเรื้อรัง ถ้าบวชด้วยความมีศรัทธาปัญญาใจบริสุทธิ์แล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกันกับปล่อยลูกโป่งขึ้นบนท้องฟ้าฉะนั้น พระพุทธเจ้าผู้ทรงมีพระมหากรุณาแก่ปวงสัตว์เวไนยนิกร จึงได้ทรงสั่งสอนแนวดำเนินชีวิตไว้ให้แก่คนทั้ง ๒ ประเภทนั้น เพื่อจะได้ดำเนินให้ถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องประสงค์ของตน ๆ คือฆราวาสก็ทรงสั่งสอนให้ตั้งอยู่ใน *ฆราวาสธรรม* (คิหิปฏิบัติ) ดังกล่าวแล้วข้างต้น ส่วนผู้บวชเข้ามาก็สอนให้ปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามกิจวัตร (วัตร ๑๔) ที่แสดงมาแล้ว *คนเราจะดีหรือที่เรียกว่าเป็นอารยชนได้ นอกจากน้อมนำเอาพระธรรมมาปฏิบัติหรือน้อมเอาตัวของเราเข้าไปปฏิบัติตามธรรมแล้ว ไม่มีอะไรเลยที่จะทำให้คนเราดีขึ้นมาได้*แม้ที่สุดแต่สัตว์ดิรัจฉานเขาก็ยังต้อง

นำเอาธรรมนี้แหละไปฝึกอบรม ฉะนั้นเครื่องวัดความเป็นอารยชนของผู้อยู่ครองฆราวาส จึงขึ้นอยู่กับฆราวาสธรรมดังกล่าวแล้ว ส่วนผู้บวชเป็นบรรพชิตก็ขึ้นอยู่กับข้อวัตรเช่นกัน เขาจึงมีคำพังเพยว่า *อยากรู้จักวัตรให้ดูที่ฐาน (ส้วม) อยากดูสมภารให้ดูสามเณรน้อย* อธิบายว่าวัตร ๑๔ นั้นส้วมเป็นของสกปรกกว่าสิ่งใด ๆ ไม่ค่อยจะทำความสะอาดแต่ถ้าส้วมที่สกปรกนั้นสะอาดดีแล้ว ข้อวัตรอื่น ๆ นอกนี้ที่จะไม่ทำไม่ต้องสงสัย ส่วนสามเณรตัวนิด ๆ ก็เหมือนกัน ถ้าสามเณรขนาดนั้นมีสัมมาจารวัตรสุภาพเรียบร้อยดีแล้ว จะป่วยกล่าวไปใยถึงพระที่รู้จักดีชั่วแล้ว ต้องเรียบร้อยดีกว่าสามเณรตัวนิด ๆ นั้นแน่นอนทีเดียว *ผู้บวชเข้ามามีข้อวัตรเป็นเครื่องฝึกหัดอบรมดีแล้ว เรียกว่าได้กระทำเหตุที่ดีและถูกต้องแล้ว ผลขั้นสูงคือความบริสุทธิ์ได้แก่มรรคผลนิพพาน ไม่ต้องกล่าวย่อมเป็นเงาตามตัวมา* เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ยืนต้นยังไม่ตายถึงจะไม่มีใครไปวัดสอบความเจริญเติบโตของมัน มันก็เจริญเติบโตไปในตัวของมันเอง พร้อมกันนั้นความแข็งแกร่งของแก่นภายในลำต้นของมันก็เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งไม่มีใครจะแลเห็นมันได้ จนมีกำลังต้านทานต่อลมพายุให้พ้นอันตรายได้เป็นที่สุด หากไม่ได้รับผลอันสูงสุดก็ยังได้ชื่อว่าเป็น *กัลยาณปุถุชน*

โอวาทปาฏิโมกข์

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๒๐

วันมาฆะปุณณมีตามความนิยมถือเป็นวันสำคัญวันหนึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า *วันจาตุรงคสันนิบาต* พระพุทธเจ้าประชุมสงฆ์มีองค์ ๔ ประการ

องค์ที่ ๑ เป็นวันมาฆะเดือนสามเพ็ญ (มาฆะคือ ๓ นั่นเอง)

องค์ที่ ๒ พระภิกษุทั้งหลายมารวมกัน ณ ที่นั้น ๑๒๕๐ องค์ โดยมิได้เชื้อเชิญอาราธนาแต่บังเอิญมาพร้อม ๆ กันในเวลาตะวันบ่ายวันนั้น

องค์ที่ ๓ พระภิกษุที่มาทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นเอหิภิกษุ คือพระพุทธเจ้าบวชเอง

องค์ที่ ๔ เรียกว่า วิสุทธิอุโบสถ คือไม่ต้องสวด เมื่อมาประชุมพร้อมเพรียงกันแล้วพระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์มีเนื้อความโดยย่นย่อ ๓ ประการคือ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ *การไม่ทำบาปทั้งปวง*

กุสลสฺสูปสมฺปทา *การถึงพร้อมด้วยกุศล*

สจิตฺตปริโยทปนํ *ชำระใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์*

วันประชุมสันนิบาตเช่นนี้ พระพุทธเจ้าในอดีตที่ล่วงมาแล้ว บางท่านบางองค์ก็ประชุมพระสงฆ์นับเป็นจำนวนหมื่น ๆ องค์ บางท่านบางองค์ก็ไม่ถึงและบางท่านบางองค์ก็ประชุม ๒ ครั้งหรือ ๓ ครั้งไม่เกินนั้น แต่ในศาสนาพระโคดมพระบรมครูของเราท่านประชุมครั้งเดียว วันมหัศจรรย์เช่นนี้จึงมีครั้งเดียว ที่ว่ามหัศจรรย์ที่สุดก็คือว่า พระภิกษุที่มาประชุมล้วนแต่ไม่ได้นิมนต์และล้วนแต่เป็นเอหิภิกษุด้วยกันทั้งนั้น วันนั้นเป็นวันเพ็ญวันอุโบสถด้วย นี่จึงว่าเป็นวันมหัศจรรย์ บรรดาพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงยึดถือเป็นประเพณีเครื่องระลึกถึงคุณงามความดีและระลึกถึงความมหัศจรรย์นั้นตลอดมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญที่สุดที่ควรระลึกและเป็นสาระอย่างยิ่งก็คือ **สัจจธรรมที่พระองค์ตรัสเทศนาไว้ ยังมั่นคงมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ใครปฏิบัติเข้าถึงหลักธรรมอันนั้น ธรรมนั้นก็เป็นของดีมีค่าอยู่ตลอดกาลเวลาไม่เสื่อมคลาย** ฉะนั้นวันนี้จะแสดงเฉพาะหลักธรรม ๓ ประการที่ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การประกอบด้วยกุศลกรรม และชำระใจของตนให้ใสสะอาดบริสุทธิ์

การไม่ทำบาป บาปในที่นี้พูดกันถึงเรื่องบาปของกายของใจ *บาป* หรือ *ปาโป* เป็นภาษาบาลีแปลว่า *ของสกปรก ของน่าเกลียดหรือความชั่ว* ที่พระองค์ตรัสว่าการไม่ทำบาปก็คือไม่ทำของสกปรกของน่าเกลียดนั่นเอง คำว่าสกปรกในที่นี้ต้องเห็นด้วยใจของตนเอง *การเห็นด้วยใจของตนเองจึงจะเรียกว่า เห็นธรรม* ธรรมนั้นพระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นของจริงของมีอยู่โดยแท้ คำว่า *บาป* ในที่นี้สกปรกจริง ๆ เป็นของมีจริง ๆ ไม่ใช่ไม่มี แต่คนเราไม่รู้จักของสกปรก เลยไม่เห็นเป็นบาป เลยไม่เห็นของจริงของแท้ เพราะเห็นของสกปรกแล้วเข้าใจว่าเป็นของสะอาด เห็นของเน่าของปฏิกูลเข้าใจว่าเป็นของหอม เหตุนั้นคนจึงละได้ยาก ถ้าเห็นเป็นของสกปรกกันจริง ๆ จัง ๆ เหมือนกับการเห็นของภายนอก เช่น ของปฏิกูลโสโครก น้ำเน่าพร้อมทั้งสกปรกอีกด้วย กลิ่นก็เหม็นเน่า น้ำก็เป็นของสกปรก ใครจะกล้าโจนลงไปอาบไปดื่ม ไม่มีใครแน่ เห็นแล้วมีแต่จะสะอิดสะเอียน ไม่อยากเข้าไปใกล้ ถ้าเห็นบาปเป็นของสกปรกและเป็นของเน่าอย่างนั้นก็ไม่กล้าทำ คิดดูอย่างนี้ก็แล้วกัน ใจของเราเวลามันสกปรกมันมืดมิดเศร้าหมอง สมมุติว่าไม่พอใจในใครหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา มันทำให้ใจเศร้าหมองไม่ผ่องใสและเบิกบาน จะพูดจะคุยกับใครก็แสดงปฏิกิริยาอาการไม่ดีไม่งามปรากฏออกมา แสดงอาการเศร้า

หมองไม่เบิกบาน ผิวพรรณหน้าตา กิริยามารยาท ทุกสิ่งทุกส่วนสกปรกทั้งนั้น เราจะแต่งตนแต่งตัวให้สวยสดงดงามสักเท่าไรก็ตามเถิด ถ้าภายในใจมันสกปรกแล้วภายนอกก็ไม่น่าดูทั้งหมด เพราะใจเป็นใหญ่ เมื่อใจสกปรกใจเน่าแล้วสามารถที่จะบังคับกายให้เป็นของเน่าไปด้วย ของไม่ดีเช่นนี้พระพุทธเจ้าถึงตรัสว่า **บาป** *บาปเบื้องต้นเกิดตรงใจนี้เป็นขั้นแรกก่อน* ต่อนั้นไปบาปจะหนักเพิ่มขึ้น จะต้องพูดจาหยาบคายจะต้องประหัตประหารฆ่าฟันซึ่งกันและกันเพิ่มหนักเข้าทุกที มืดมิดไปหมดไม่รู้จักดีชั่ว แม้แต่ผู้มีพระคุณเช่นบิดามารดาก็ฆ่าได้ อย่างที่เราเคยได้เห็นข่าวในหนังสือพิมพ์ คนติดเฮโรอีนจนหน้ามืดขอสตางค์ซื้อเฮโรอีนไม่ได้ก็ฆ่าแม่ทุบตีแม่ คุณความดีไม่ทราบหายไปไหนหมด นั่นแหละคือบาป อย่าให้มันถึงบาปขั้นนั้น ถ้าถึงขั้นนั้นแล้วไม่มีหนทางแก้ไข **ดังนั้นให้เห็นบาปภายในใจของเราเสียก่อนแล้วรีบแก้ไขอย่าให้คนอื่นทันเห็น** อย่างนี้จึงจะได้ชื่อว่าทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสไว้ว่า **ผู้ใดอดกลั้นและอดทนต่อความโกรธ ผู้นั้นได้ชื่อว่าทำตามโอวาทคำสอนของเราตถาคต** การได้ชื่อว่าเชื่อธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ที่ตรงนี้

ผู้ใดเห็นคนอื่นโกรธไม่พอใจตนแล้วโกรธตอบเขา ผู้นั้น

ได้ชื่อว่าเลวกว่าคนที่โกรธตนนั้นเสียอีก เปรียบเหมือนกับเขาคลุกคลีกับของเน่าปฏิกูลหรือว่าเขาอาบขี้โคลนเหม็นเน่าเหม็นหึ่งอยู่ถ้าเรากระโจนลงไปอาบกับเขาได้ก็ชื่อว่าเราเลวกว่าเขา เพราะเราเห็นแล้วรู้แล้วว่าเป็นของเน่าของปฏิกูลแล้วยังลงไปคลุกคลี หรือสมมุติว่าพวกหนอนทั้งหลายที่ลอยอยู่กับของเน่าของปฏิกูล เราเป็นคนเห็นของเน่าของปฏิกูลแต่ก็ยังลงไปนอนจมเหมือนกับเขานั้น ลอยอยู่กับเขานั้น แล้วใครจะดีกว่ากัน ใครเป็นคนเลวใครเป็นคนดี หนอนดีกว่าคนหรือคนดีกว่าหนอนลองคิดดู เหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า *ถ้าหากว่าเขาทำชั่วแล้วเรายังไปทำเข้าอีกก็เรียกว่าเลวกว่าเขา* ความสำคัญอยู่ตรงที่จะเชื่อพระพุทธเจ้าหรือไม่เชื่อ ถ้าเชื่อพระพุทธเจ้าก็เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าจริง ๆ ถ้าเห็นแล้วไม่เชื่อเรียกว่ายังไม่ได้เป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า **สาวกสํโฆ** หมายถึง ผู้พึ่งและปฏิบัติตามพระองค์ **สุปฏิปนฺโน** ปฏิบัติดีปฏิบัติตรงเชื่อธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า **สพฺพปาปสฺส** *หมายถึงความชั่วความสกปรกทั้งหมดไม่ว่าจะอันหนึ่งอันใดใน เรื่องความโกรธ ความโลภ ความหลงมัวเมาประมาททุกสิ่งทุกประการ* การปฏิบัติธรรมไม่ต้องปฏิบัติมากปฏิบัติอันเดียวเท่านั้น เรื่องเดียวเท่านี้แหละให้ได้กันจริง ๆ เราละตรงไหน, เว้นตรงไหน ได้ขนาดไหนแล้วก็ให้รักษาเอาไว้

ให้มั่นคง คือปฏิบัติไว้ให้คงเส้นคงวา ได้ชื่อว่าเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า

การปฏิบัติต้องอาศัยปัญญาด้วยถ้าหากไม่รู้ถึงเรื่องความสกปรกเสียแล้วก็ไม่ทราบว่าจะไปละสกปรกได้อย่าง **ปัญญา** *คือความรู้ รู้ดีรู้ชั่ว รู้ของสกปรกและรู้ของสะอาด* นี้คือตัวปัญญา เราจะเรียนศึกษาไปสักเท่าใดก็ตาม ถ้าหากไม่รู้ไม่เห็นของสกปรกอย่างที่ว่านี้แล้วมันก็ไม่มีคุณค่าประโยชน์อะไรแก่เรา การศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติก็เหมือนกันจะปฏิบัติไปกี่ปี ๆ ก็ตามเถิด ถ้าหากเรายังละบาปไม่ได้ก็ไม่มีประโยชน์แก่เราเลย *จึงว่าให้พยายามให้เห็นคุณค่าประโยชน์ในการปฏิบัติและการศึกษาที่ได้เล่าเรียนหรือสดับตรับฟังมา ให้เห็นคุณค่าเหล่านั้นด้วยตนเองให้มันเป็นประโยชน์แก่ตนจริง ๆ ให้ได้* เมื่อเรากระทำได้อย่างนี้แล้วเราจะกล้าหาญ กล้าพูด กล้าทำ ถ้าหากว่าความรู้ไม่ชัดไม่เจนและไม่จริงจัง ก็ไม่ทราบว่าอะไรเป็นอะไร มั่วสุมกันไปหมด มีแต่จะเรียน มีแต่จะรู้ มีแต่จะเอา *ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่ใช่สอนให้เอา สอนให้ละชั่ว ละสิ่งที่สกปรก* คำสอนของพระองค์เปรียบเหมือนกับสบู่ หรือผงซักฟอกมีแต่จะชำระของสกปรกถ่ายเดียวจะต้องกำจัดออกให้หมด ที่ว่า **สพฺพปาปสฺส อกรณํ** *ไม่ทำความชั่วทั้งปวง* นั้นไม่ได้ใช้บังคับว่าอย่าทำความ-

ชั่วท่านก็ไม่พูดถึงขนาดนั้น ความชั่วไม่ทำ คือถ้าเห็นว่าชั่วด้วยตนเองแล้วมันบังคับตนเองได้ มันงดเองได้ พระพุทธเจ้าบังคับก็ไม่มีประโยชน์ บิดามารดาอุปัชฌาย์อาจารย์บังคับก็ไม่มีประโยชน์ ถ้าบังคับแล้วก็ต้องเดือดร้อน หรือมิฉะนั้นก็จะโกรธคนอื่นที่บังคับ เพราะตนไม่เห็นโทษ ถ้าเห็นด้วยตนเองตราบใดแล้วนั่นแหละจึงจะรู้สึกว่าเป็นของไม่ดีหยุดทำเอง ละเว้นเองด้วยความสมัครใจ

ที่เราพูดกันว่า *เห็นกงจักรเป็นดอกบัวนั้น* มีนิทานท่านเล่าไว้ ลูกชายคนเดียวอยากจะไปค้าขายทางเรือกับเขา มารดารักลูกที่สุดกลัวจะไปลำบากตรากตรำจึงไม่ยอมให้ไป กีดกันทุกวิถีทางสุดท้ายลูกวิ่งจะไปลงเรือจะไปค้ากับเขา แม่สะกัดกั้นไว้ก็โกรธได้ทุบแม่ตาย พอลงเรือไปกับเขาเกิดเรือไม่วิ่ง เมื่อเรือไม่วิ่ง ในเรือก็ต้องมีกาฬกิณีแน่นอน เขาจึงพากันเสี่ยงทายหาตัวคนกาฬกิณีชายนั้นจับสลากถูกเป็นตัวกาฬกิณีถึง ๓ ครั้ง เขาจึงลงความเห็นว่าคนนี้แน่นอนที่เป็นกาฬกิณี ถูกจับใส่แพลอยน้ำไป ต่อมาแพไปค้างติดอยู่ที่เกาะอันหนึ่งกลางน้ำ ก็ขึ้นไปบนเกาะนั้น บนเกาะมีเปรตตนหนึ่งที่ได้ทำกรรมไว้คล้าย ๆ กันกับเขา คือ ฆ่าแม่อย่างเดียวกัน เปรตตนนั้นมีกงจักรหมุนผันอยู่บนศีรษะ หมุนตัวอยู่ เลือดไหลอาบอยู่ทั่วทั้งตัว ชายผู้นั้นเห็นกงจักรเป็นดอกบัวส่วนเลือดที่หยดย้อยทั่วทั้งตัวของเปรตนั้นเป็นเห็นสายสร้อยเครื่อง

ประดับเครื่องสังวาลย์สวยงาม จึงร้องขอเขา เปรตตนนั้นบอกว่า ไม่ใช่ดอกบัวเป็นกงจักรต่างหาก ฉันเดือดร้อนจะตาย วิ่งอยู่นี่ไม่สงบสงัดเลย อันนี้ก็ไม่ใช่สายสร้อยเครื่องประดับมันเป็นเลือดต่างหาก ก็ไม่ยอมเชื่อร้องขอเปรตอยู่ไม่แล้วไม่รอดสักทีเปรตตนนั้นก็คิดว่า เห็นจะเป็นกรรมอย่างเรากระมัง มันคงถึงกาลเวลาที่เราจะพ้นกรรมแล้ว เอา ถ้าอย่างนั้นก็ยกให้จึงเอาไปตั้งบนศีรษะชายหนุ่ม พอกงจักรอันนั้นหมุนอยู่บนศีรษะเท่านั้นร้องจ้าเลยทีนี้หมดหนทางแก้ไข นี่แหละที่เขาพูดกันว่า *เห็นกงจักรเป็นดอกบัว* คืออย่างนี้เอง *คนที่เห็นของชั่วเป็นของดีก็เช่นนั้นเหมือนกัน เมื่อเห็นของชั่วเป็นของดี กรรมอันที่เราทำนั้นจึงทำให้เดือดร้อนภายในใจของตนและไม่มีหนทางแก้ไขได้ จึงว่าพยายามใช้ปัญญา ให้รู้จักความชั่ว ให้รู้จักปาโปคือบาปเสียก่อนแล้วจึงจะละได้ ไม่ว่าบาปเล็กบาปน้อย* พระพุทธเจ้าทรงเทศนาพระภิกษุทั้งหลายว่า *ถ้าเห็นโทษเห็นความผิดแม้มีประมาณเล็กน้อยก็ไม่กล้าทำ* ผู้ชำระกายของตน ผู้ชำระวาจาใจของตนให้สะอาดต้องพยายามละอย่างนี้จึงจะเรียกว่าคนชอบสะอาดสะอาดทั้งกายทั้งใจ โดยเฉพาะเรื่องใจเป็นใหญ่กว่าเรื่องอื่นพยายามชำระใจอยู่เสมอ พุทธศาสนาสอนให้ละ ไม่ได้สอนให้เอา ละสิ่งเล็กสิ่งน้อยตลอดไปถึงสิ่งที่มันมาก

กุสลสฺสูปสมฺปทา การถึงพร้อมด้วยกุศล *กุสะโล* แปลว่า กุศล แปลว่าคนฉลาด มีความฉลาดมีไหวพริบในการที่จะละชั่วทำดี คิดนึกรู้สึกภายในใจของตนเห็นชัดในความชั่วนั้นแล้วพยายามทำทุกวิถีทางที่จะละความชั่วที่มีอยู่และกีดกั้นความชั่วอื่นไม่ให้เกิดขึ้นมา เมื่อละแล้วภายหลังมันจะเกิดขึ้นใหม่ก็พยายามไม่ให้เกิดอีกต่อไป ดังที่ท่านแสดงไว้ถึงเรื่องความเพียร ๔ ประการ

๑. พยายามละชั่วนั้น

๒. ละความชั่วแล้วอย่าให้มันเกิดขึ้นมาอีก

๓. เจริญความดีให้ค่อยมีขึ้น มีน้อยก็ให้พยายามให้เกิดให้มีขึ้น

๔. เมื่อมีแล้วก็รักษาความดีนั้นอย่าให้มันเสื่อมสูญไป

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา ละของสกปรกของชั่วแล้วชอบความสะอาดก็ระวังไม่ให้มันสกปรกต่อไปอีก

สจิตฺตปริโยทปนํ คือ *ชำระใจอันเดียว* ใจนั่นแหละเห็นความชั่วเห็นของไม่ดีมันสกปรกใจเป็นผู้เห็นเป็นผู้ชำระ จึงว่าชำระที่ใจ อันร่างกายนั้นต้องชำระไม่มีที่สิ้นสุดตราบใดที่ยังไม่แตกดับ อาบน้ำล้างเหงื่อไคลวันละ๒ ครั้ง ๓ ครั้งมันก็เท่านั้นแหละ เมื่อใจมันไม่สะอาดแล้วไม่เห็นอะไรสะอาดเลย ถ้าใจสะอาดอย่างเดียวแล้วถึงร่างกายอันนี้จะสกปรกเหม็นหึ่งก็ตามไม่ไป

ตกนรกหรอก หากว่าสะอาดแต่ภายนอกคือกายแต่ใจนั้นยังสกปรกอยู่ ก็ไม่สามารถจะพ้นจากนรกได้ *หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สอน ๓ อย่างเท่านี้แหละกินความครอบหมดทั้งจักรวาล ผู้ใดมาศึกษาเข้าใจตรงนี้แล้วก็รู้พุทธศาสนาตลอดทั้งหมด ผู้ใดปฏิบัติได้เท่านี้แล้วก็ได้ชื่อว่าปฏิบัติหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าถูกต้องแล้ว* ถ้าหากไม่เข้าใจอย่างนี้ จะศึกษาเท่าไรก็ยังไม่รู้จักคำสอนของพระพุทธเจ้ายังไม่เห็นหลักของพระพุทธเจ้า ไม่เห็นหลักของพระพุทธศาสนา อย่าพากันศึกษามากเรียนมากโดยที่จับหลักพุทธศาสนาไม่ได้ ปฏิบัติไม่ถูก เขาจึงว่าพวกเราชาวพุทธมีเต็มบ้านเต็มเมืองทั้งประเทศไทย เป็นชาวพุทธเด่นที่สุดในโลกสมัยนี้ แต่ก็สกปรกที่สุด นั่นเพราะอะไร เพราะไม่มีหลักธรรม จับหลักธรรมไม่ได้ ปฏิบัติศาสนาไม่ถูก *แท้จริงพุทธศาสนานั้นสอนดี แต่คนปฏิบัติไม่ดี* มันก็แค่นั้น

ศาสดาดี คำสอนดี แต่ผู้ปฏิบัติไม่ดี ก็ไม่เป็นผล

ศาสดาดี คำสอนไม่ดี ผู้ปฏิบัติดี ก็ไม่ได้ผลคุ้มค่า

ศาสดาไม่ดี คำสอนไม่ดี ผู้ปฏิบัติดี มันก็ไม่ได้ผลเหมือนกัน

ต้องดีทั้ง ๓ คือว่าทั้งศาสดาผู้สอนดีเป็นผู้มีคุณธรรม มีภูมิธรรม คำสอนดีเป็นธรรมะ ที่ตั้งมั่นในยุติธรรม มีเหตุ

มีผล นำไปปฏิบัติแล้วได้รับคุณประโยชน์คุ้มค่า และผู้ปฏิบัติก็ตั้งใจปฏิบัติตามด้วยความพอใจ ความเลื่อมใส ศรัทธา ไม่หลอกลวงตนและคนอื่น นั่นจึงได้ผลคุ้มค่า *พระพุทธเจ้าของเราอุบัติขึ้นมาในโลกเป็นศาสดาเอกเป็นศาสดาดี คำสอนก็เป็นคำสอนที่ดี บรรดาพุทธสาวกทั้งหลายก็ล้วนแต่ผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ตั้งใจปฏิบัติตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์โดยตลอดจึงได้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นเอนกประการ จึงได้เป็นของมีคุณประโยชน์สืบต่อมาให้พวกเราได้ศึกษาและปฏิบัติตาม*

หลักของพระพุทธศาสนา ที่ว่าให้ละบาปบำเพ็ญบุญนั้นเป็นเรื่องของใจอันเดียวคือชำระใจนั่นเอง ในเมื่อเราชำระใจก็เป็นอันว่าละบาปบำเพ็ญบุญพร้อมกันไป **ใจนั้นแหละฝึกฝนใจให้เกิดปัญญา ให้รู้จักสิ่งที่ดีที่ชั่ว** ถ้าหากเราไม่ฝึกฝนใจ มันก็เพียงแต่เป็นของกลางอยู่เฉย ๆ เป็นของกลางแล้วไม่มีประโยชน์ไม่มีคุณค่าอะไรเลย ต้องเอาของกลางนั้นมาพิจารณาฝึกฝนให้เกิดความฉลาด เมื่ออบรมใจถึงตรงกลางแล้วจึงค่อยดูตรงกลางอันนั้นอะไร ๆ ก็เกิดขึ้นตรงนั้น ผิดถูก ดีชั่ว หยาบละเอียดเกิดขึ้นตรงนั้นทั้งนั้น *พยายามจับอันนั้นให้ได้จึงจะรู้ดีชั่วผิดถูกมันเกิดขึ้นที่ตรงกลางนั้น จะละชั่วทำดีก็ตรงนั้นแหละไม่ใช่ที่อื่นใด*

นี่อธิบายถึงเรื่องหัวข้อในโอวาทปาติโมกข์ที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนาในวันมาฆะปุณณมีในสมัยโน้น ๒๕๒๐ ปีมาแล้ว หากว่าพวกเราทำตามดังที่กล่าวมานี้อย่างถูกต้อง รสชาติของพุทธธรรมในครั้งโน้นก็เหมือนกันกับรสชาติที่เกิดขึ้นในใจเราเดี๋ยวนี้แหละ รสอันเดียวกัน เมื่อเราปฏิบัติถึงตรงนั้นแล้ว จะระลึกถึงพระคุณของพระองค์ว่า *ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงนั้นไพเราะที่สุด จับอกจับใจที่สุด น่าเลื่อมใสเคารพบูชาน่านำมาปฏิบัติจริง ๆ เห็นคุณค่าธรรมเทศนาแต่ครั้งโน้นเหมือนกันกับครั้งนี้ในเวลานี้ ศาสนาจึงไม่ได้เสื่อมสูญไปจากเดิม มีรสชาติเท่าเดิม มีคุณค่ามีประโยชน์ต่อบุคคลเท่าเดิม คนต่างหากถอยหลัง คนเท่านั้นล้าหลังไม่ทันพุทธศาสนา*

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

เบื้องต้นคือมีศรัทธาเป็นต้นเหตุ ศรัทธาในการที่เราฟังหรือดูตำหรับตำรานั้นก็เป็นศรัทธาอันหนึ่ง แต่ว่าศรัทธานั้นยังไม่เข้าถึงทางปฏิบัติ ศรัทธาในการปฏิบัติคือเราอยากทดลองทดสอบทำดู เมื่อเรามีศรัทธาความเชื่อที่จะปฏิบัติว่า สิ่งนี้แหละเรา

จะต้องทำให้มันจริงจังลงไป ที่ท่านทำในสมัยก่อนก็เนื่องจากว่ามันเป็นของดีสำเร็จประโยชน์มาแล้ว เหตุนั้นจึงได้มีสืบไว้จนถึงบัดนี้ แต่เรายังไม่ทันทำให้สำเร็จประโยชน์ ฉะนั้นเราจะเชื่อมั่นว่า **เป็นของจริงของดี** แล้วเราพยายามทำ นี่คือวิธีทำให้ใจของเรามีความมั่นคงหนักแน่น ถ้าหากว่าทำสักแต่ว่าทำ จะทำเท่าไร ๆ ก็แค่นั้นแหละ มันไม่เห็นประโยชน์

นั่งขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ตั้งตัวให้ตรง ท่านั่งขัดสมาธิแบบนี้พระพุทธเจ้าท่านเลือกสรรแล้ว เป็นท่านั่งดีกว่าวิธีอื่น ๆ กระดูกสันหลังเส้นเอ็นทุกอันได้สัดส่วนกันหมด เมื่อนั่งขัดสมาธิแล้วตั้งใจดำรงสติให้มั่น ก่อนที่จะทำความสงบให้ผ่อนลมหายใจค่อย ๆ ให้มันเบา ๆ แล้วจึงกำหนดคำบริกรรมว่า *พุทโธ ๆ* หรือจะเอาลมหายใจเป็นอารมณ์เรียกว่า *อานาปานสติ* ก็ได้สำหรับล่อจิตให้ไปอยู่กับอันนั้น พิจารณาลมหายใจเข้า-ออกพร้อมกับลมที่อ่อน ๆ เบา ๆ นั่น ให้จิตมันสงบรวมไปพร้อม ๆกัน จับใจตัวนั้นให้มันได้ ใจที่มันสงบอยู่กับบริกรรมแล้วนั้นหากมันจะส่งส่ายออกไปที่อื่นอีกก็ดึงมาให้อยู่ในที่นั้นใหม่ ให้สติควบคุมใจตรงนั้นไว้ให้มันนิ่งสงบให้ได้

เพียรสร้างความดี

แสดง ณ วัดหินหมากเบ้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

ในพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๕

ต่อไปนี้จะแสดงถึงเรื่อง **สัมมัปปธาน ๔ ปธาน** คือ ความเพียรที่จะทำคุณงามความดี การทำคุณงามความดี มีหลักสี่ประการจึงเรียกว่า สัมมัปปธาน ๔ อันได้แก่

๑. **ภาวนาปธาน** *เพียรพยายามสร้างคุณงามความดีสร้างบุญกุศลให้เกิดมีขึ้นในตน*

๒. **อนุรักขณาปธาน** *คือรักษาความดีที่สร้างขึ้นมาแล้วนั้นไว้ อย่าให้ความดีนั้นเสื่อมสูญไป*

๓. **ปหานปธาน** *คือละความชั่วที่มีอยู่ในตัวของตน*

๔. **สังวรปธาน** *ห้ามความชั่วที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้นอีก*

อธิบายให้เข้าใจง่าย ๆ คือ สร้างความดีให้มีขึ้นแล้วก็รักษาไว้ ความชั่วที่มีอยู่ให้ละเสีย แล้วห้ามไม่ให้ความชั่วอื่นเกิดขึ้นมาอีก อาจจะเปรียบได้กับอาชีพของคนทั่ว ๆ ไปว่า ขั้นแรกพากันหา

เงินหาทอง หรือสิ่งของ เครื่องเลี้ยงชีวิต เมื่อได้มาแล้วให้รู้จักรักษามัธยัตถ์ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ส่วนการละความชั่วและห้ามความชั่วที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้นอีก ก็หมายถึง สิ่งไหนที่เป็นทางแห่งหายนะ เช่น ความขี้เกียจขี้คร้าน เห็นแก่หลับนอน หรือใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เราละเสีย และเราห้ามตัวเราไม่ให้ทำอีกต่อไป ปิดประตูไม่ให้ความชั่วอื่นในทำนองเดียวกันเกิดขึ้นมาอีก เช่น ดื่มสุรายาเมา เล่นการพนัน อะไรต่างๆ รวมทั้งการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และคุณ ห้ามอย่าให้มันทำต่อไปอีก

วันนี้อธิบายถึงข้อต้นเสียก่อน คือ **ภาวนาปธาน** คำว่า *ภาวนา คือ การทำให้มันมีขึ้น เจริญขึ้น* อย่างเช่นจิตของเราไม่เคยหัดให้มันเป็นสมาธิ เราก็หัดให้มันเป็นสมาธิให้เกิดมีขึ้นมา อันนี้เรียกว่าภาวนา หรือจิตของเรายังไม่เคยละกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็มาหัดละ ก็เรียกว่าภาวนา รวมความแล้ว *ภาวนาปธาน คือ ความเพียรที่จะเจริญคุณงามความดีให้เกิดให้มีขึ้นในตนทุกๆ วิถีทาง ความดีทั้งหลายที่เห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนและคนอื่นก็พากันสร้างให้มันเกิดขึ้น การที่จะเอาใจใส่เจริญคุณงามความดีนั้นต้องเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ด้วยใจของตนเองเสียก่อน หากไม่เห็นคุณประโยชน์ด้วยใจของตนเองแล้ว จะไปบังคับให้สร้างขึ้นมานั้นไม่ได้โดยเด็ดขาด* เหมือนกับ

ลูกจ้างที่ทำงานเห็นแก่เงิน เมื่อต้องการเงินก็ทำงานเพื่อเงินถ่ายเดียว ถ้านายจ้างไม่ดูแลหรือนายจ้างไม่อยู่ เขาก็เล่นไปตามเรื่องพอให้หมดเวลา หมดวันแล้วเขาก็เรียกเอาค่าจ้างเลย งานดีหรือไม่ดีก็ไม่ทราบ ใช้ได้หรือไม่ได้ก็ไม่ทราบ แบบนี้เรียกว่าทำสักแต่ว่าทำ ไม่ใช่ทำเพราะเห็นคุณประโยชน์ แท้ที่จริงคุณประโยชน์ก็มีอยู่คือได้ค่าจ้างรายวัน แต่จิตมันไม่เห็นเป็นประโยชน์จึงได้ทำอย่างนั้น ส่วนการสร้างความดีนั้นเกิดขึ้นในผู้มีจิตเป็นธรรมโดยเฉพาะ

แนวทางที่จะสร้างคุณงามความดีมีหลักอยู่ ๓ ประการคือ **ทาน ศีล ภาวนา** *การทำทาน* ในจิตคิดอยากจะสละ มีสิ่งใดไม่ว่ามากหรือน้อย ไม่ว่าหยาบหรือละเอียดไม่ว่าอยู่ใกล้หรืออยู่ไกล หากมีมาแล้วก็พยายามที่จะสละ จาคะ ทำบุญทำทาน ถึงสิ่งนั้นยังไม่ทันมีแต่เห็นว่ามันเป็นประโยชน์ก็มุ่งมั่นอยากทำ เช่นอาหารการบริโภค ผัก ลูกไม้ต่าง ๆ ที่เราเห็นว่าเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงชีพ เห็นมันเป็นอาหารเอร็ดอร่อย เราก็อยากจะสละจาคะเป็นทานแก่พระสงฆ์ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ อยู่ไกล ณ ที่ใด ให้นึกถึงการทำทาน มีความเพียรพยายามจะทำอยู่ตลอดเวลาตั้งเอาการทำทานเป็นหลักเป็นประธานว่าเราจะทำทาน ขวนขวายหาวัตถุทานทุก ๆ วิถีทาง นี่ว่าเฉพาะถึงเรื่องการทำทานอย่างเดียว

การรักษาศีล ศีลห้าหรือศีลแปดเป็นของฆราวาส ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เป็นของสามเณรและภิกษุ หากว่ารักษาศีลเพราะเห็นคุณประโยชน์ของศีล ตั้งใจงดเว้นจากโทษห้าประการ โทษแปดประการ เช่นนี้เป็นการสร้างคุณความดี ไม่ได้ถือว่าศีลลงโทษทัณฑกรรมบีบบังคับให้เราเดือดร้อนเป็นทุกข์ ถ้าหากว่าคนใดเห็นศีลเป็นเครื่องบีบบังคับลงโทษทัณฑกรรมให้เดือดร้อนเป็นทุกข์แล้วคนนั้นจะรักษาศีลได้ยากที่สุด ถึงเขารักษาศีลก็สักแต่ว่ารักษา ท่านเรียกว่า*โคปาลศีล* คล้าย ๆ กันกับว่าเลี้ยงวัวเลี้ยงควายตอนเช้าก็ต้อนออกไปหากินหญ้าตามทุ่งนาตามที่ต่าง ๆ แล้วก็คอยแต่จะให้มันมืดค่ำ จะได้ต้อนมาเข้าคอกเข้าแหล่ง การรักษาศีลโดยคอยที่จะให้เวลาผ่านไปเร็ว ๆ อยากให้พ้นวันพ้นคืนอย่างนี้ถึงเข้าไปอยู่วัดอยู่วา ก็ไม่ได้เห็นคุณค่าประโยชน์ในการออกไปอยู่วัด เพราะจิตใจยังประวัติอยู่ในบ้านอยากให้มันสว่างเร็ว ๆ แล้วจะได้กลับบ้าน ทำนองนี้เรียกว่ารักษาศีลเหมือนกับเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ศีลแบบนี้ไม่บริสุทธิ์ การสร้างบุญแบบนี้ไม่บริสุทธิ์ แต่ถึงอย่างไรก็ยังเรียกว่าดีกว่าผู้ที่ไม่เคยรักษาศีลเลย

ส่วนผู้ที่เห็นชัดในใจว่าการรักษาศีลเป็นการงดเว้นจากโทษต่าง ๆ มิใช่เป็นการบีบบังคับให้เราเดือดร้อนเป็นทุกข์ ไม่ได้มัดมือมัดเท้า ไม่ได้ผูกมัดรัดรึงแล้วเอาไปใส่ทุ่นใส่ตรวนไว้

แท้จริงการรักษาศีลนั้นคล้าย ๆ กับว่าสร้างกำแพง ๕ ชั้น ๘ ชั้น ไว้ป้องกันไม่ให้อันตรายมาทำร้ายเรา อุปมาเปรียบเหมือนเราเข้าไปในป่าลึกอันมีสัตว์ร้ายอันตรายต่าง ๆ มีเสือเป็นต้น ไปค่ำมืดในป่าต้องค้างแรมกลางห้วยกลางทางที่เสือเคยจับคนไปกิน หากว่าเราไปถึงที่เช่นนั้น แล้วมีคนมาทำห้อง ทำเรือนดีๆ ไว้ให้เรานอน หรือกั้นกำแพงไว้ให้เรานอน จะ ๗ ชั้น ๘ ชั้น หรือ ๒๐ ชั้น อะไรก็ตาม สมมุติว่ามีกำแพงกั้น ๗ ชั้น *(คนโบราณแต่ก่อนภาวนากำแพง ๗ ชั้น เวลาไปนอนป่านอนรก ไปในที่กลัวภัย ก็ภาวนากำแพง ๗ ชั้นจะพ้นภัยอันตราย กำแพง ๗ ชั้นก็ไม่ใช่อะไร* **พุทฺโธเมนาโถ ธมฺโมเมนาโถ สํโฆเมนาโถ อมฺหากํ สรณํ คจฺฉามิ** *ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งนั่นเอง)* คนที่ไปนอนป่าอยู่นั้น เขาจะมีความสบายใจ จะนอนหลับสนิทดีหรือไม่ แน่นอนทีเดียวถ้ามีกำแพงกั้น ๗ ชั้นแล้วนอนหลับสนิทที่สุดไม่กลัวอะไรเลย เช่นเดียวกันผู้ที่รักษาศีลโดยเห็นว่าศีลเป็นกำแพงป้องกันไม่ให้มีอันตรายก็จะเกิดความสุขเมื่อมีศีลเกิดขึ้นในตน **ศีล** *จึงเป็นปราการห้ามไม่ให้เราทำชั่ว*

ในโลกนี้ถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่าพอเกิดขึ้นมามันมีอันตรายรอบด้าน เปรียบเหมือนมีสัตว์ร้าย เสือ หมี เป็นต้นรอบด้านทีเดียว เมื่อเราเข้าไปในป่าเห็นหมู เห็นกวาง เห็น

สัตว์อะไรต่าง ๆ หรือลงไปในน้ำในหนองไปเห็นปลา ไปเห็นกุ้ง ปู อะไรก็ตาม ถ้าไม่มีเครื่องดักและไม่มีเครื่องจับ ใจมันวูบวาบอยาก ได้เอามาเป็นอาหาร เอามาไว้กิน อันนี้เรียกว่าเสือตะครุบเราแล้ว เราเจ็บแล้ว ถ้าเราถึงกับฆ่าเขาแล้วเอามาเลี้ยงชีวิต ประหัตประหารกันได้เลือดได้เนื้อเขามากินเป็นอาหาร อันนั้นเหมือนกับเสือขบกัดเราตายแล้ว *ทำไมจึงว่าตาย คือตายจากความเป็นไทแก่ตัว ตายจากศีล* คือข้อปาณาติบาต คนเราตายเพราะเสือกัดไม่ได้ไปตกนรก ถ้าหากตายเพราะฆ่าสัตว์ด้วยเจตจำนงค์ที่จะฆ่าเขา เอามาเป็นอาหารเลี้ยงชีวิตตน อย่างนี้ตายแล้วตกนรก ร้ายกว่าเสือกัดอีก ร้ายกว่าเสือเอาไปกินอีก ฉะนั้นถ้าเห็นว่าศีลเป็นปราการเป็นกำแพงป้องกันตัวของเราไม่ให้ทำชั่วแล้ว เราก็มีศีลอยู่เป็นเครื่องอบอุ่น เย็นใจ ไปมาที่ไหน ๆ ก็เย็นใจ เมื่อเห็นสัตว์ที่เคยอยากจะฆ่าเขาเอามาแกงกิน มาทีหลังนี่พอนึกอยากจะฆ่าขึ้นมาระลึกถึงศีลได้ ศีลเลยเป็นกำแพงปราการป้องกันไว้ไม่ให้ทำ ไม่ให้ล่วงละเมิด เห็นของเขาคิดอยากจะลักขโมย ซึ่งแต่ก่อนนั้นเคยลักเคยขโมยของเขา แย่งของเขามา พอเรามีศีลเป็นเครื่องอยู่เราระลึกถึงศีลมันก็งดได้ นี่เบื้องต้นศีลป้องกันเราแล้วจากการประพฤติผิดมิจฉาจารไม่ว่าประการใด ๆ ศีล ๘ ประการก็ดี ศีล ๑๐ ก็ดี ศีล ๒๒๗ ก็ดี ไม่ใช่ว่ามันเป็นเครื่องบีบบังคับให้เรากระดุกกระดิก

ไม่ได้หรือขยับตัวไม่ได้ *ที่แท้จริงศีลเป็นกำแพงป้องกันเราไว้จากความชั่ว ๕ ชั้น ๘ ชั้น ๑๐ ชั้น ๒๒๗ ชั้น ต่างหาก ถ้าเราคิดได้พิจารณาได้อย่างนี้* จะเป็น **ศีลานุสสติ** *ระลึกถึงศีลของตนอยู่ตลอดเวลาจะเป็นภาวนา ศีลจะกลายเป็นภาวนาไปในตัว เป็นการบำเพ็ญคุณงามความดี* ถ้าหากเข้าใจคุณประโยชน์และเห็นชัดในใจด้วยตนเองแล้ว การสร้างความดีนั้นง่าย ไม่ต้องมีคนอื่นบังคับ ไม่ต้องให้คนใดคนหนึ่งตักเตือนว่ากล่าว การไม่เห็นด้วยตนเองต้องให้คนอื่นคอยกำชับกำชาตักเตือนแนะนำหรือคนอื่นช่วยป้องกันอยู่ตลอดเวลานั้น มันเป็นเรื่องลำบาก หากว่ายังไม่รู้ก็ยังไม่หมดหวังเพราะทำไปด้วยความไม่รู้พลั้งเผลอ เมื่อคนอื่นตักเตือนก็ยินดีพอใจ เปรียบเหมือนกับกำแพงที่มันพังลงไป ขาดลงไปสักแห่งหนึ่ง คนอื่นเขาเห็นเข้า เขาก็เตือนว่าเสือจะเข้าไปตรงนี้แหละ เราเห็นแล้วเราก็รีบปิดเสีย ซ่อมแซมให้มันดีเสีย *คนผู้คิดได้อย่างนั้นเป็นผู้คิดเห็นอยู่ในคุณงามความดี เมื่อทำผิดพลาดหรือทำความชั่ว คนอื่นหวังดีตักเตือนเข้าจะรู้สึกขอบบุญขอบคุณเขาอย่างยิ่งและตั้งใจทำดีต่อไป* ถ้าหากผู้ที่ยังไม่เห็นคุณประโยชน์ของการรักษาศีล รักษาหลบ ๆ หลีก ๆ ทำสักแต่ว่าทำงดเว้นจากโทษนั้น ๆ เพราะกลัวคนอื่นจะเห็นต่างหาก ไม่ใช่เจตนาที่เป็นบุญเป็นกุศลจากใจ ไม่เห็นคุณประโยชน์ด้วยตนเองแท้ ๆ

การรักษาเช่นนั้นเป็นการเดือดร้อนในตนเอง แบบนี้หากได้โอกาสเข้าเวลาใดแล้วจะกล้าทำชั่ว *คนที่ทำความชั่วจะเดือดร้อนในตัวของตน เรียกว่า ละจากความดีด้วยความชั่ว ถือเอาความชั่วเป็นความดีของตน ความชั่วนี้สกปรก* **ศีลไม่มีการสกปรก จะทำเมื่อใดใสสะอาดอยู่ตลอดเวลา สะอาดทั้งภายนอกภายใน**

ผู้มีศีลมีธรรมรู้จักอ่อนน้อมเคารพนับถือ รู้จักกราบรู้จักไหว้ในสถานที่ควรกราบควรไหว้ เท่านี้มันก็งามขึ้นมาแล้ว ความงามอย่างนี้ประดับได้ในคนทั่วไปหมด ไม่ว่าแก่ว่าหนุ่ม ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย คนขนาดใดรุ่นใดประดับงามหมด เป็นความงามลึกซึ้ง ส่วนสายสร้อยต่างหูหรือเครื่องประดับเพชรนิลจินดา เอามาประดับแวววาวไปทั้งตัว คนเข้าใจว่างาม ความเป็นจริงนั้นไม่ใช่งามของคน งามของเพชรพลอยต่างหาก สายสร้อยต่างหูต่างหากที่งามเมื่อเอาของอันนั้นมาผูกไว้เลยเข้าใจว่าคนงาม ถ้าหากเราใช้ศีลเป็นเครื่องประดับ คือเรามีสัมมาจริยาวัตรระมัดระวังสังวรณ์ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดมิจฉาจาร ท่านว่า**ศีลปัญ-โญ อนุตฺตโร** *ศีลเป็นเหมือนยิ่งกว่าดอกไม้ของหอม มีกลิ่นฟุ้งขจรไปในที่ต่าง ๆ* ดอกไม้ถึงจะหอมมันก็ไปตามลมแต่ผู้มีศีลนั้นหอมทวนลม อยู่ใกล้หรืออยู่ไกลก็พยายามไปหาเหมือนแมลงภู่แสวงหาดอกไม้ ไกลแสนไกลมันก็ไปเคล้ากินเกสรเอาไว้เป็น

ประโยชน์แก่ตน *คนผู้เห็นคุณค่าของศีล ถึงแม้ว่าจะอยู่ในถิ่นฐานใด จะเอาศีลเป็นเครื่องประดับตนเองตลอดกาล ดมกลิ่นของศีลหอมหวลชื่นอกชื่นใจอยู่ตลอดเวลา ศีลเป็นของหอมที่ผู้ไม่มีปัญญาเหม็น เลยกลายเป็นของเหม็น* นี่เป็นเรื่องการภาวนา คือเจริญความดีให้เกิดมีขึ้นในตน อธิบายพอเป็นนิทัศนัยอุทธาหรณ์เพื่อให้จำได้แล้วจะได้นำไปประพฤติปฏิบัติ หากเข้าใจจับหลักนี้ได้แล้ว ความดีอื่น ๆ ทำได้ไม่จำกัด พิจารณาได้กว้างขวางด้วยตนเอง จะทำประโยชน์ด้วยตนเอง ปฏิบัติด้วยตนเอง ไม่มีการบังคับ และไม่มีการรับจ้าง ทำอย่างอิสระ

ทุกคนเมื่อได้ฟังแล้วพากันจดจำ นำเอาไปพิจารณาอีกทีหนึ่ง จนเห็นชัดด้วยตนเองแล้วตั้งใจปฏิบัติโดยอาศัยความไม่ประมาท ก็จะสามารถนำความสุขความเจริญให้เกิดมีแก่ตน ดังอธิบายมาพอสมควรแก่เวลา เอวํ

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

ภาวนา ก็คือวิธีอบรมใจให้ได้รับความสงบ เพราะเราไม่เคยสงบตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ใจที่ไม่ได้รับความสงบแล้ว ก็ไม่มี

พลังที่จะเกิดความรู้ คือความนึกคิดอะไรต่างๆ ให้เห็นของจริงได้ เหตุนั้นการภาวนาจึงเป็นการสร้างพลังใจ ให้ใจสงบอยู่ในที่เดียว จะอยู่ได้นานสักเท่าใดก็ขอให้อยู่ไปเสียก่อน แต่ใจเป็นของไม่มีตัว เหมือนลมกระทบสิ่งหนึ่งจึงปรากฏว่ามีลม ใจก็เช่นเดียวกัน เราจะต้องให้กระทบวัตถุใดวัตถุหนึ่ง เช่นให้กระทบที่ปลายจมูก เอาลมหายใจนั้นเป็นเครื่องวัดให้ใจไปรู้เฉพาะลมหายใจกระทบปลายจมูกก็ได้ หรือเราจะเพ่งพิจารณาอยู่เฉพาะตัวของเราให้เห็นสักแต่ว่าธาตุสี่ ดิน น้ำ ไฟ ลม อยู่อย่างนั้นตลอดเวลาก็ได้ แล้วแต่จะถนัดอย่างไหน เมื่อใจมันกระทบอยู่นั้น **จะเห็นใจชัดขึ้นมาทีเดียวว่า ใจอยู่หรือไม่อยู่** เมื่อไม่อยู่ก็ดึงเอามาไว้ให้อยู่ในที่เดียว เมื่ออยู่แล้วก็คุมสติเพ่งพิจารณาอยู่อย่างนั้น เมื่อทำอยู่อย่างนี้ใจที่เคยแส่ส่ายก็จะค่อยอ่อนลงๆ แล้วผลที่สุดก็รวมลงเป็นเอกัคคตารมณ์ มีใจเป็นอารมณ์อันหนึ่งได้

เพียรรักษาความดี

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

ในพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๕

วันพระที่แล้วได้อธิบายธรรมที่เรียกว่า *ภาวนาปธาน* คือ เพียรทำความดีทำกุศลให้เกิดมีขึ้นในใจของตนให้พึ่งแล้ว วันนี้จะแสดงธรรมเรื่อง *อนุรักขณาปธาน* ต่อไป

อนุรักขณาปธาน คือ *การรักษาความดีที่เกิดมีขึ้นในตนไว้ไม่ให้เสื่อมสูญไป* ท่านอุปมาเปรียบเหมือนกับว่า บึดกั้นสระใหญ่ไม่ให้น้ำไหลบ่าออกจากสระนั้น บึดมิดชิดรอบคอบหมด ฝนตกมามันก็จะเก็บน้ำไว้ให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์ ภาวนาปธาน การทำให้กุศลเกิดขึ้นเปรียบเหมือนกับว่าฝนตกลงมาใส่สระ อนุรักขณาปธาน การรักษากุศลนั้นไม่ให้เสื่อมสูญไป ก็เปรียบเหมือนกับขอบสระที่หนาแน่นบึดดีแล้ว ฝนตกมาเท่าใดน้ำมันก็ขังอยู่เท่านั้น ไม่ได้ไหลบ่าออกไปจากสระ ก็มีวันที่จะเต็ม ผู้สร้างคุณงามความดีคือสร้างกุศลทั้งปวงนั้นเรียกว่า สะสมคุณงามความดี มีน้อยก็เก็บไว้ มีมากก็เก็บไว้เหมือนกับฝนที่ตกลงมา ไม่ว่าห่าใหญ่ห่าน้อย ตกลงมาแล้วไม่รั่วไหลไปไหนมีแต่จะมากขึ้น *การที่จะรักษาคุณงาม*

ความดีของตนไว้ได้นั้น จะต้องเห็นคุณค่าของคุณงามความดีที่เราสร้างนั้นก่อน เห็นเป็นของมีค่ามีประโยชน์ยิ่ง เมื่อได้มาแล้วก็ยินดีพอใจในการที่เราได้กุศลนั้น เช่นเรายังไม่เคยเข้าวัดฟังธรรม เรายังไม่เคยทำบุญทำทาน และเรายังไม่เคยรู้จักรสชาติของสัจธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ต่อมาเมื่อเราเข้าวัดจิตใจของเราเบิกบาน แช่มชื่น ปลอดโปร่ง เพราะการเข้าวัดได้เห็นได้ฟังแต่สิ่งที่ดีที่งาม วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล เป็นที่อบรมจิตใจของคน เป็นที่ระงับดับเสียซึ่งความเดือดร้อนวุ่นวาย วัดเป็นสถานที่สงบ ผู้ที่เข้าไปถึงวัดจิตของเขาก็อดสงบไม่ได้ เมื่อเข้าไปถึงวัดเห็นคุณค่าประโยชน์อย่างนี้มันไกลจากที่เราอยู่ในบ้าน อยู่ในชุมชนหมู่มาก เราก็พยายามที่จะรักษาคุณงามความดีไว้ คือหมั่นพยายามเข้าวัด ในบางคนถึงจะไม่หมั่นก็ช่างเถิด แต่พอเขาได้รับความเดือดร้อนใจเป็นทุกข์จะต้องวิ่งเข้าวัด เมื่อเข้าไปในวัด พอก้าวย่างเข้าไปในเขตวัดเท่านั้นยังไม่ทันทำอะไรเลย จิตใจจะสงบเยือกเย็น ความทุกข์เดือดร้อนทั้งหลายจะต้องหายไป *ถ้าหากได้ไปคบค้าสมาคมกับพระเจ้าพระสงฆ์ผู้มีศีลมีธรรม คุณงามความดีของท่านเหนือจากเรา เราเห็นแล้วก็อดที่จะละอายความชั่วของเราไม่ได้ หรือหากเข้าไปหาท่านผู้รู้ผู้ฉลาดครูบาอาจารย์ผู้มีความสามารถ ท่านแนะนำให้เราเข้าใจในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเดือด*

ร้อนกังวลทั้งหลายจะหายไปอย่างเด็ดขาด ถ้าเราเห็นคุณค่าประโยชน์เช่นนี้ เรียกว่า คุณงามความดีได้เกิดมีขึ้นในตนแล้ว ผู้ที่ได้รับของแปลกประหลาดจะได้โดยบังเอิญหรือใครจะหยิบยกให้ก็ตาม เมื่อได้รับแล้วจะต้องสงวนและรักที่สุด หวงแหนที่สุด แม้ว่าของนั้นตกเรี่ยเสียหายไปก็จะระลึกถึงของนั้นอยู่ตลอดเวลา นี่เป็นอุปมาเปรียบการรักษาคุณงามความดี ต้องเห็นคุณค่าประโยชน์เสียก่อนจึงจะรักษาไว้ได้

เมื่อเราทำกุศลแล้ว เกิดความอิ่มอกอิ่มใจ พอใจ ยินดี ปีติ เราจะรักษาคุณงามความดี คือเราจะรักษาวัตรปฏิปทาของการทำดีนั้น เช่น ทำบุญตักบาตร เช้าตื่นขึ้นมาทำบุญตักบาตร หรือค่ำมืดก่อนจะหลับจะนอนไหว้พระสวดมนต์ ทำความสงบ อบรมสมาธิภาวนา ตื่นขึ้นมากลางคืนดึกดื่น สงบสงัดก็ ทำความสงบอบรมสมาธิภาวนา พิจารณาสังขารร่างกาย เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือจวนจะสว่างก่อนไปทำการทำงานอะไรทั้งปวงหมด เราจะต้องไหว้พระสวดมนต์ ทำความสงบอบรมสมาธิภาวนา จิตใจของเราก็มีความสงบ ได้รับความเยือกเย็น จะปล่อยวางและทอดธุระสิ่งอื่น ๆ หมด ความยุ่งเหยิงก็หายไป ยังเหลือแต่ความสงบวิเวก จิตใจเบิกบานอย่างเดียว หากผู้ใดทำจนเห็นคุณค่าประโยชน์อย่างนี้แล้วผู้นั้นจะต้องรักษากิจวัตรอันนั้นไว้ประจำภายในใจของตน อัน

นี้เรียกว่า *อนุรักขณา* เพียรพยายามรักษาความดีไม่ให้เสื่อม ของดีมีค่าจะต้องระลึกถึงอยู่ตลอดเวลา เหตุนั้นท่านจึงสอนให้รู้จักดีรู้จักชั่ว รู้จักผิดรู้จักถูก ให้มันหายเสียจากโมหะ คือ ความหลง อวิชชาคือความไม่รู้ เห็นความจริงขึ้นมาว่า *ดีเป็นของดีจริง ชั่วเป็นของชั่วจริง ที่ชั่วก็ละเสีย ที่ดีก็รักษาไว้จริง ๆ* ธรรมดาทุกคนไม่ว่าใครทั้งนั้น ถ้าไม่เห็นชัดด้วยตนเองแล้วก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร ไม่เห็นคุณค่าประโยชน์ในสมบัติที่ตนได้ เหมือนกับไก่เห็นพลอย เหมือนกับลิงได้แก้ว ไก่เห็นพลอยมันจะมีประโยชน์อะไร พลอยเม็ดหนึ่ง ๆ ราคาเป็นหมื่น ๆ มันจะมีประโยชน์อะไรแก่ไก่ เพราะนำไปใช้อะไรไม่ได้ ไม่รู้จักคุณค่าของพลอยนั้น ลิงมันเห็นแก้วก็เหมือนกัน ลิงจะไปประดับที่ตัวมันตรงไหนกัน ก็ไม่มีคุณค่าประโยชน์อะไร คนเราถ้าหากไม่รู้จักของดี คือ บุญกุศลคุณงามความดีที่เราบำเพ็ญอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนแล้วก็ไม่รู้จักจะรักษา เมื่อไม่รู้จักจะรักษาก็หายไป เสื่อมสูญไปอย่างน่าเสียดาย เปรียบเหมือนเราทำสวนหรือไร่นา เมื่อถากถางและขุดไถให้เรียบร้อยแล้ว จึงปลูกพืชลงในนั้น แล้วจำเป็นจะต้องรักษาโดยทำรั้วกั้นป้องกันไม่ให้สัตว์เข้าไปกินไปเหยียบย่ำจึงจะได้รับผล มิใช่ว่าปลูกแล้วทอดทิ้ง ถ้าปลูกแล้วทอดทิ้งไม่มีหวังได้กินเลย *เราสร้างคุณงามความดีมาแต่ไหนแต่ไรก็เพราะต้องการคุณงามความดี*

บุญกุศล เวลาได้ขึ้นมาจริง ๆ แล้วกลับไม่รู้จักของดีนั้น ทิ้งขว้างไม่รู้จักของมีค่า จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้มีการรักษาคุณงามความดีที่มีอยู่อย่าให้เสื่อมหายไป

ดังได้อธิบายมาแล้ว การสร้างคุณงามความดีให้มีขึ้นในตน ตามแนวทาน ศีล ภาวนา คนที่ทำทานแล้วทอดทิ้งปล่อยวางเลยหาผลได้ยาก โดยคิดว่าตนทำทานแล้วก็แล้วไปหมดเรื่อง แบบนี้ก็ได้ผลอยู่แต่ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย หากว่าหมั่นพิจารณาถึงการทำทานการสละจาคะของตน ฝึกคิดจนเป็นอนุสสติ เรียกว่า *จาคานุสสติ* เห็นประโยชน์ในการทำทาน การสละนั้นจริง ๆ แล้ว จะได้ประโยชน์มากมาย จิตใจจะเบิกบานอิ่มเอิบปลื้มปีติอยู่ตลอดเวลาจะมากน้อยเท่าใดเห็นได้ที่ใจของตน แม้กาลเวลาล่วงไปแล้วเมื่อมาระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะแช่มชื่นยินดีด้วยการทำทานนี่ก็เป็นอนุรักขณาเหมือนกัน เมื่อผู้รับได้ประโยชน์จากทานนั้นเราจึงจะได้รับความสุขเป็นอานิสงส์จากไทยทานของตน เช่น ให้ทานข้าว และน้ำหรืออาหารไป จากทานนั้นเขาก็จะได้มีชีวิตยืนนานสืบไปมีสุขภาพดี หรือเรามีผ้าผ่อน ผ้านุ่งผ้าห่ม ให้ทานเขาไปเขาจะได้หุ้มห่อร่างกาย ปกปิดไม่ให้เกิดความละอาย เพื่อกันแดดกันฝน กันร้อนกันหนาว เราเห็นคุณประโยชน์เพียงแค่นี้ ก็จะเกิดปลื้มปีติขึ้นในใจ ว่าเราได้ช่วยคนมีทุกข์ให้พ้นทุกข์ได้ชั่ว

ระยะหนึ่ง เราให้ทานความสุขแก่คนอื่น ให้ทานชีวิตแก่เขา ที่ท่านว่า **สพฺเพสตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา** *สัตว์ทั้งหลายมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร* สัตว์ทุกตัวถ้าไม่มีอาหารกินก็ต้องตาย คนเราก็เหมือนกันหากเราให้ทานอาหารแก่มนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม เขาได้กินอาหารที่เราสละจาคะไป เขาไม่ตายมีชีวิตอยู่ต่อไป อันนั้นเรียกว่าให้ทานชีวิต เมื่อเราได้ทำคุณงามความดีให้เกิดมีขึ้น อย่างที่ว่ามานี้แล้วมีมากมีน้อยก็ตาม มีเท่าไรเราสะสมไว้ ของเล็กของน้อยนาน ๆ หนักเข้ามันค่อยเพิ่มขึ้นมา เหมือนดังนกกระจอกหรือผึ้งที่มันทำรัง มันค่อยปะติดปะต่อกันทีละนิดละหน่อย นาน ๆ เข้าก็เติบโตเป็นรังใหญ่โตขึ้นได้ พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **เสสํ เสสํ** การสร้างความดีทีละนิดเดียว เหมือนกับหยดน้ำที่หยดจากชายคาทีละหยด ๆ ถ้าเราเอาภาชนะจะเป็นขัน โอ หรือตุ่มก็ตามไปรองไว้ มันหยดทีละหยดไม่ขาดสาย นานเข้าค่อยเต็มไปเอง *คนผู้ตามรักษาความดีของตน ผู้พิจารณาเห็นประโยชน์แล้วรักษาจริยาวัตร คือประพฤติคุณงามความดีนั้นไว้ให้ติดต่อสืบเนื่องกันไปเรียกว่า* **อนุรักขณาปธาน** *ถ้าหากว่านำเอาคุณความดีที่ตนได้ปฏิบัติมาพิจารณากำหนดสติ ก็จะได้ความปีติอิ่มใจ จิตสงบ เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง*

จะแสดงถึงเรื่องบุญกุศลจากการทำทานให้ฟัง ก่อนหน้าที่จะลงมือทำทาน ได้เกิดคิดนึกปรารภที่จะทำทานก่อน จึงแสวงหา

ปัจจัยไทยทานต่าง ๆ เวลานั้นก็เกิดความปลื้มปีติแล้วจึงเป็นบุญมาตั้งแต่ต้น ขณะที่ทำทานอยู่นั้น ถ้าทำทานแก่ผู้มีศีล เช่นภิกษุสามเณรเป็นต้น จิตใจเบิกบานอิ่มอยู่ตลอดเวลา ก็เป็นบุญ เป็นกุศล หลังจากนั้นเสร็จธุระแล้ว ก็ยังมีความอิ่มเอิบเบิกบานในการที่ได้ทำทานอยู่อีก เป็นการได้กุศลทั้ง ๓ สมัยอย่างเต็มที่ คือก่อนทำทาน ขณะทำ และหลังจากได้ทำแล้ว ผู้ทำเช่นนั้นจะไม่มีการจืดจาง ทำมากหรือน้อยก็อิ่มอกอิ่มใจ ทำน้อยกลับกลายได้ผลมากกว่าคนที่ทำบุญมาก ๆ แล้วไม่รักษา ไม่ได้พยายามรักษา เหตุนั้นท่านจึงได้สอนให้รู้จักรักษาความดีที่ตนสร้างขึ้น คนที่เคยสร้างความดีนั้นรู้สึกเป็นของง่าย แต่แท้ที่จริงไม่ใช่ของง่าย

คนที่ไม่เคยสร้างความดียิ่งมองไม่เห็น แม้คนที่เคยสร้างความดีแล้วก็ตาม ถ้าไม่รักษาไว้ให้ดี เมื่อสูญเสียไปแล้วจะทำใหม่ก็ไม่ใช่ของง่าย จะเห็นตัวหย่างได้เช่นคนดื่มสุรา เขาพยายามละสุรา พยายามละยากแสนยากทีเดียว ร้อยทั้งร้อยเกือบจะไม่ได้ หากว่าละได้แล้ว ถ้าไม่ตามระวังรักษาความดีนั้นไว้ ไปคบค้าสมาคมกับเพื่อนนักดื่มกลับติดสุราอีก ทีนี้ยิ่งร้ายกว่าเก่า หากคบค้าเพื่อนฝูงอันธพาลยิ่งไปใหญ่โต นี่เพราะไม่รักษาความดีของตน **ความดีนั้นเป็นของสร้างได้ยาก ความชั่วสร้างได้ง่ายที่สุด** ทำเมื่อไรก็ได้ ความชั่วนั้นมันมีผลให้ได้รับความทุกข์ ผลของความดี

เท่านั้นนำให้เกิดความสุข คนไม่ต้องการทุกข์ ต้องการความสุข แต่ไม่อยากสร้างความดี คนเราเป็นอย่างนี้ อยากได้แต่ผลต้นเหตุไม่สร้าง ถ้าหากรู้จักว่าผลของความสุขเกิดจากเหตุที่สร้างความดี เราก็มาสร้างความดีเสีย ผลคือความสุขมันเกิดขึ้นมาเอง เราจะไปอยากได้แต่ความสุข ๆ แต่เราไม่สร้างความดีให้เกิด ไปกินเหล้าเมาสุรา เฮฮา เกกมะเหรก ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่รู้จักประมาณ ขี้เกียจขี้คร้านหาเงินหาทองแล้วจะได้ความสุขมาจากไหนกัน เรารู้จักแต่อบายมุข **อบายมุข** แปลว่า *ทางเสื่อม ทางให้ถึงความฉิบหาย ให้ถึงความล่มจม ทางให้ถึงความชั่วนั่นเอง* มันเป็นของน่ากลัวจะตาย แต่เราพากันทำชั่วทั้งหมดโดยไม่รู้จักกลัวกัน กลับชอบอบายมุขด้วยซ้ำ ส่วนอุบายที่ทำให้เกิดความเจริญไม่เอา แต่ว่าชอบความเจริญ *เราชอบแต่เราไม่ปฏิบัติ แล้วจะเกิดความสุขได้อย่างไร มันเป็นอย่างนี้ ฉะนั้นท่านจึงสอนให้รักษาความดีที่เกิดมีขึ้นแล้วอย่าให้เสื่อมสูญไป เพราะเป็นของแสวงหาได้ยาก เป็นของมีค่ามาก สิ่งที่เราต้องการและปรารถนาที่สุดก็คือความสุข เมื่อทำความดีได้ความสุขแล้ว อย่าไปทอดทิ้ง มันจะเสื่อมสูญหายไปได้ง่ายดาย*

เมื่อเข้าใจตามนี้และเห็นชัดด้วยตนเอง มั่นใจด้วยตนเอง แล้วละความชั่วได้ง่ายที่สุด ไม่ต้องมีใครบังคับเลยจะละไปเอง

ความดีก็เหมือนกัน บุญกุศลก็เหมือนกัน ถ้าหากเราเห็นอำนาจอานิสงส์ของการสร้างความดีว่านำให้เกิดความสุขจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำทาน รักษาศีลหรือเจริญภาวนากัมมัฏฐาน ทำแล้วจิตใจเบิกบาน สงบเยือกเย็น เห็นประโยชน์อย่างชัดเจนด้วยตนเองแล้วมันขยันทำความเพียรอยู่ตลอดเวลา ไม่ขี้เกียจ สิ่งที่ตนเห็นด้วยตนเองนั้น ไม่ว่าอะไรทั้งหมดมันเป็นของสบาย ไม่ต้องมีใครบังคับ แต่ถ้าไม่ได้เห็นด้วยตนเองแล้วบังคับมันยากเหลือเกิน ที่ยุ่ง ๆ กันก็เพราะเรื่องบังคับกันนั่นแหละ คิดดูตามภาษาคำพูดก็แล้วกัน บังและคับนี่ มันบังไว้ไม่เห็น มันคับจริง ๆ มันไม่ใช่การตักเตือนว่ากล่าวแนะนำเสียแล้ว มันเป็นเรื่องบีบคั้นหัวใจของผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้กลับเป็นทุกข์ แม้แต่ผู้สอนก็เป็นทุกข์ ทุกข์ทั้งสองฝ่าย ผู้ที่ปรารถนาดีหวังดีต่อก็ต้องพร่ำสอนแนะนำตักเตือนด้วยการบังคับเลยกลายเป็นทุกข์จากการบังคับ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วความสุขจะมาจากไหน แต่การเห็นด้วยตนเองไม่ต้องบังคับ ทำด้วยความเต็มใจกว้างขวางแล้วจิตใจจะเบิกบาน ทำงานอะไรก็หรรษาร่าเริง ทำน้อยก็เห็นเป็นของมาก ดังเราทำทานวันนี้ไม่ต้องเรี่ยไรกันมาก ไม่ต้องบอกกล่าวกันมาก ในการรักษาศีลก็เหมือนกันไม่ต้องบอกอะไรกันมากมายหรอก เมื่อเห็นด้วยปัญญาของตนเองว่าศีลเป็นของดีมีค่า ระลึกถึงศีลแล้วจิตใจจะเบิกบาน ไม่ต้องบังคับ เปรียบ

เหมือนในเวลาที่หิวจะนึกถึงอาหารที่เคยรับประทานเคยชอบ พอนึกถึงอาหารแล้วจิตใจมันเบิกบาน ยังไม่ทันรับประทานสักหน่อยน้ำลายมันฟูออกมาแล้ว รสชาติมันเอร็ดอร่อยขึ้นมาแล้ว ไม่ต้องมีคนอื่นบังคับอีกด้วยว่าต้องกินนะ ต้องรีบกินนะ กินอันนั้นนะอันนี้นะ อย่าเลยไม่ต้องบอกหรอก การรับประทานอาหารมันสบาย มันยากแต่การที่จะหามารับประทานต้องบังคับกันหัวปักหัวปำ อยากรับประทานแต่ของดี ๆ มีรสชาติแต่เราขี้เกียจหา นี่ มันยากตรงนี้ *เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พวกเราเข้าใจหลักในการสร้างคุณงามความดี ให้มันเจริญให้มีขึ้นมา ถ้าสิ่งที่ตนต้องการและปรารถนามากที่สุดคือความดีและผลคือความสุขแล้ว ก็ต้องมีอนุรักขณาปธาน การรักษาคุณงามความดีที่เกิดขึ้นแล้วในตนของตน เพียรให้เกิดมีอยู่เสมอ*

เพราะฉะนั้นทุก ๆ คน จงพากันคิดนึกตรึกตรอง ให้เห็นถ่องแท้ด้วยปัญญาญาณของตน แล้วตั้งใจปฏิบัติฝึกหัดตามธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันเป็นนิยานิกธรรมนำความสุขมาให้ต่อไปก็จะเกิดมีขึ้นแต่สภาพเจริญงอกงามด้วยธรรม ดังอธิบายมาด้วยประการฉะนี้ เอวํ

เพียรละความชั่ว

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

ในพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๕

ธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นของสงบ เมื่อใจของเราไม่สงบมันก็เข้ากันไม่ได้ เมื่อใจของเราสงบจึงค่อยเข้ากันได้ มันต้องอยู่ในเชื้อสายอันเดียวกัน เหมือนกับเครื่องวิทยุถ้าคลื่นไม่ตรงกันก็รับไม่ได้ ฉะนั้นผู้จะฟังธรรมให้เข้าถึงธรรมแท้ ๆ จะต้องทำความสงบ คือ อย่าให้จิตส่งพุ้งไปที่อื่น ดูที่จิตของตนเอง ธรรมที่ท่านแสดงเสียงที่ท่านพูดทำให้คล้ายกับว่าเป็นเครื่องครอบจิตของเราไว้ไม่ให้ส่งออกไปนอกจากนั้น ฟังที่ใจ เอาใจฟัง ดูตรงใจของเรา ทำความสงบอยู่ที่ตรงใจแห่งเดียว ธรรมที่ท่านแสดงจะมาปรากฏในที่นั้นหมดถ้าใจของเราสงบ เป็นการฝึกหัดทำภาวนาสมาธิไปในตัว สมัยครั้งพุทธกาลท่านทำแบบนี้ ฟังธรรมเทศนาคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะพระพักตร์พระองค์ ถึงมรรคผลนิพพานและสำเร็จเป็นพระอรหันต์ในขณะที่ฟังธรรมเทศนาอยู่ ก็โดยเหตุที่ท่านฟังเป็น เอาใจเข้าไปฟัง ใจกับธรรมมันเข้าถึงกันได้ ธรรมเป็นของสงบ ใจก็เป็นของสงบ เมื่อสงบแล้วก็เห็น

กิเลส บาปอกุศลและนิวรณ์ทั้งหลายที่อยู่ในใจ เห็นแล้วก็ชำระสะสางไปพร้อมกันในตัว จะหมดกังวลพัวพันในเรื่องกิเลสทั้งหลาย ทำให้ใจใสสะอาดบริสุทธิ์ผุดผ่อง นั่นเรียกว่าหมดจดจากกิเลสบาปธรรม การฟังธรรมต้องฟังแบบนี้จึงจะรู้เรื่องดี เข้าใจในธรรมถึงธรรมแท้ วันนี้จะอธิบายเรื่องความเพียรต่อ ความเพียรในทางพุทธศาสนาไม่ได้เพียรประกอบกิจการงานอย่างหนึ่งอย่างใด เป็นการเพียรทำความดีให้เกิดมีขึ้นในใจของตน ท่านตั้งหลักเกณฑ์ไว้เป็นเครื่องวัดเครื่องหมายในการสร้างความดี ความเป็นจริงหากว่าตั้งใจจะสร้างคุณงามความดีแล้ว ถึงจะไม่มีหลักเกณฑ์เป็นเครื่องวัดมันก็ได้อยู่ แต่ที่มีเครื่องวัดเครื่องหมายนั้นมันหนักแน่นมั่นคงดีกว่า เราทำถูกต้องหรือผิดแผกไปจากหลักธรรมก็จะรู้ได้

เมื่อเพียรสร้างคุณงามความดี สร้างบุญกุศลให้เกิดมีขึ้นมาแล้ว ท่านให้เพียรละความชั่วไปด้วย พุทธศาสนาไม่มีการล้างบาปเหมือนศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศาสนาของชาติอื่นเขา ทำชั่วแล้วมีการล้างมีบาทหลวงคอยล้างให้ ส่วนศาสนาพุทธของเราไม่มีการล้าง *มีแต่การละ เราเป็นคนทำชั่ว เราละการทำชั่วนั้นด้วยตนเอง การละความชั่วเรียกว่า* **ปหานปธาน**

ความชั่วมีหลายด้านหลายทาง แต่มันก็อยู่ในตัวของเรา

นี่แหละ เกิดจากตัวของเรา มีที่ตัวของเรา ปรากฏขึ้นที่ตัวของเรานี่เอง เช่น เราทำชั่วโดยการลักขโมย ฉ้อโกง หรือคิดอิจฉาริษยาประหัตประหารคนโน้น อยากฆ่าอยากตีคนนี้ นี่เป็นความชั่ว คนที่ไม่รู้จักความชั่วเมื่อได้ประหัตประหารคนอื่น สำคัญว่าเป็นของดี ถือว่าตนมีอำนาจอิทธิพลเหนือคนหรือเหนือสัตว์อื่นๆ อันนี้เรียกว่าไม่รู้จักของดีของชั่ว ผู้นั้นยากที่จะละความชั่วได้ เพราะเห็นของชั่วกลับเป็นของดี การละทิฏฐิมานะก็เข้าใจว่าเป็นของเลว ไม่อยากยอมให้ใคร **มานะ** คือ *ความแข็งกระด้าง* **ทิฏฐิ** *คือความดื้อรั้น ไม่ยอมคนอื่น* ถ้ายอมก็กลัวจะเสียรัดเสียเปรียบ อันนี้เป็นความเข้าใจผิดเพราะมีโมหะอวิชชาอยู่ *ผู้ที่ละมานะทิฏฐิโดยไม่เห็นว่าการละเช่นนั้นเป็นการน้อยหน้าต่ำตาหรือโง่เง่าเต่าตุ่นอะไร ผู้นั้นมีความเห็นถูกต้องไม่หลง เพราะการละทิฏฐิมานะเราไม่ต้องอาศัยคนอื่นไม่มุ่งถึงคนอื่น เรามุ่งในตัวของเราเอง มานะ อาสวะและกิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นที่ตัวของเรา มันทำให้เดือดร้อนวุ่นวาย เราไม่ได้ละเพื่อคนอื่น เราละเพื่อตัวของเราคนเดียว เพราะความเดือดร้อนเกิดขึ้นที่ตัวของเราต่างหาก เราเห็นโทษแล้วจึงละ* คนอื่นจะชมว่าดีหรือชั่วก็เรื่องของเขาต่างหาก เขาจะว่าเราโง่เง่าเต่าตุ่น ไม่มีปัญญาสามารถนั้นก็เรื่องของเขาต่างหาก **ส่วนเราเห็นโทษแล้วว่ามันไหม้เผาผลาญอยู่ในใจของเรา**

เราจึงละของเราเอง ผู้เห็นอย่างนี้จึงจะละได้และไม่ต้องรอให้คนอื่นละหมดแล้วเราจึงค่อยละ เรื่องกิเลสคือความชั่วทั้งปวง ท่านผู้ดีทั้งหลายท่านทิ้งแล้วจึงค่อยหนีจากโลกอันนี้ คล้าย ๆ กับว่าของชั่วเลวทรามต่าง ๆ ท่านผู้ดีวิเศษผู้เป็นพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านเห็นโทษเห็นเป็นของสกปรกน่าเกลียด เห็นเป็นของเลวทรามจึงสละปล่อยทิ้งทั้งหมด แล้วจึงค่อยหนีจากโลกนี้ แต่เราปุถุชนคนหนานี่ซิ กิเลสหุ้มห่อปัญญา กลับเห็นเป็นของดิบของดี พากันแย่งชิงกันทุกหนทุกแห่งเพื่อเอาของเหล่านี้ การแย่งชิงของชั่วจึงเป็นเหตุให้เดือดร้อนวุ่นวาย คนทั้งหลายในโลกจึงเป็นทุกข์ ส่วนพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านเห็นเป็นของไม่ดี ละทิ้งหมดปล่อยวางหมด ท่านอยู่ที่ไหนก็สุขสบาย จะเป็นหมู่คณะหรืออยู่คนเดียวก็เป็นสุขสบาย ไม่มีการกระทบกระเทือน

คำว่าท่าน "ละ" คำว่า "เราพากันแย่งชิงตะครุบตะคลานกันอยู่" อย่างนี้น่ะมันเป็นอุปมาอุปมัยให้ฟังเฉย ๆ *ความจริงกิเลสไม่มีตนมีตัว ไม่ได้เอาไปละที่ไหนหรือเอาไปทิ้งให้ใครเป็นการละออกจากใจของตนเอง* ของที่ไม่ดีละออกจากใจของตนเองทั้งหมด ใครจะเอาหรือไม่เอาก็ช่าง ของไม่ดีมีอยู่ในโลกนี้ทั้งนั้น คนที่เกิดขึ้นมาเมื่อได้เข้าใจรู้เรื่องภาษามนุษย์ จึงพากันมาแย่งชิงสิ่งต่าง ๆ แย่งอำนาจ แย่งความเป็นอิสระ แย่งความเป็นใหญ่

แย่งอยากได้ แย่งความมัวเมา จึงว่าพากันมาแย่งมาชิงเอาของไม่ดีก็เลยเป็นเรื่องเดือดร้อน *เรื่องเหล่านี้ถ้าเห็นด้วยตนเอง เข้าใจด้วยตนเองแล้วไม่ยาก ละง่ายที่สุด* ไม่ต้องอื่นไกลอะไรในตัวของเรานี่แหละ เช่นเป็นหวัด จามน้ำมูกไหลออกมาจากจมูก เราเห็นเป็นของชั่วแล้ว ของในตัวของเราแท้ ๆ พอปรากฏมากลายเป็นของไม่ดีต้องรีบเช็ด นี่ของไม่ดีมันต้องรีบเช็ด รีบทิ้ง ทีนี้ของดีแต่เรามองไม่เห็นไม่รีบเอาไม่รีบรักษา ดังอธิบายมาข้างต้นในเรื่องอนุรักขณาปธาน

ปหานปธานนั้นต้องอาศัยความรู้ที่จะละความชั่ว ต้องอาศัยความเข้าใจในเรื่องความชั่ว สมมุติว่าเดี๋ยวนี้ เรามีความวุ่นวายจิตใจส่งส่ายไม่สงบ เป็นภัยของสมาธิหรือมีความเพลิดเพลินมัวเมาและลุ่มหลงปรุงแต่ง ส่งหน้าส่งหลัง ตรงโน้นตรงนี้ความปรุงความแต่งเป็นภัยของสมาธิภาวนาทั้งนั้น นี่เรียกว่าเราเห็น *เห็นของชั่วเห็นเป็นของไม่ดีจริง ๆ เมื่อเห็นเป็นของชั่วของไม่ดีเช่นนี้แล้วจะละได้ การเห็นโทษเห็นภัยแล้วมันทิ้งไปในตัวปล่อยวางไปเอง* ทีนี้เราไม่เห็นโทษมันนี่ซีเห็นแต่ว่าเป็นของดี เมื่อเห็นเป็นของดีแล้วเลยอยากได้ จึงยึดเอาอันนั้น แล้วก็ไม่พออยากให้มันยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ถ้ามีแล้วก็หยิ่งยะโสดีกว่าคนอื่นทั้งนั้นสูงกว่าผู้อื่นทั้งหมด เกิดอัสมิมานะถือตนถือตัว ถือ

ใหญ่ถือโต ถืออิสระ มีมานะทิฏฐิไม่ยอมใคร *ในทางธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแบบนั้นคือคนต่ำต้อย คนเลวทราม ผู้ละได้นั้นคือคนใจสูง ผู้ยึดคือคนใจต่ำ ใจเลวทราม เมื่อเข้าใจอย่างนี้จะละได้สบาย ปหานปธาน ให้เพียรดูที่จิตของเรานั่นแหละ การกระทำสิ่งใด ๆ ก็เกิดจากจิตเป็นคนบัญชา ถ้าจับจิตเห็นจิตอันนี้แล้ว จะรู้ได้ดีเห็นได้ชัด กายจะทำอะไร ผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว เป็นบุญหรือเป็นบาปรู้ได้ดีทีเดียว เอาสติไปตั้งไว้ที่จิต คิดค้นอยู่ที่จิต เห็นใจเป็นผู้สั่งกายทำอะไร ๆ เห็นอยู่ตลอดเวลา* เมื่อเราอ่านรู้เรียนเข้าใจเรื่องความชั่วดังอธิบายมานี่แล้ว และเห็นชัดเห็นจริงด้วยก็ละความชั่วได้ดี ถ้ายังไม่ทันเห็นความชั่ว หรือยังไม่ทันเห็นตัวจิตจริง ๆ แล้วก็ไม่ทราบว่าจะไปละตรงไหน เหตุนั้นคนเราจึงคอยให้คนอื่นละเสียก่อนแล้วตนจึงค่อยละ เพราะยังไม่เห็นใจของตนตรงนี้เอง เปรียบเหมือนถ้าเขาโกรธเรา เราอยากจะให้เขาหายโกรธเสียก่อนแล้วเราจึงจะละความโกรธหรืออิจฉาริษยา เขาเหยียดหยามดูถูกดูหมิ่นเราด้วยประการต่าง ๆ ก็หาว่าเขาผิด เราต้องการอยากจะให้เขาละความผิดเสียก่อนแล้วเราจึงจะละทีหลัง ถ้าเขาไม่ละก็หาว่าเขาไม่ดี บางทีเขาละแล้วเรายังไม่ยอมละเลย มานะทิฏฐิของเรายิ่งทวีขึ้นไปอีกอย่างนี้ก็มีมาก *เนื่องจากไม่รู้จักของดี ก็เลยไม่รู้จักรักษา ไม่รู้จักความชั่วก็เลย*

ไม่รู้จักละทิ้ง ไม่มีการพยายามที่จะละ **ถ้าเห็นว่ามันมาติดในจิตของตน เป็นอกุศล เป็นเครื่องมัวหมอง ทำให้ใจไม่ผ่องใสสะอาด ให้เกิดเดือดร้อนเป็นทุกข์แล้ว ก็พยายามที่จะรักษา ที่จะขัดเกลาชำระสะสางจิตใจทุก ๆ วิถีทาง นั่นเรียกว่าเพียรละความชั่ว การละความชั่วต้องละอย่างนี้** บางคราวถ้าไม่แสดงออกมาทางกาย มันก็แสดงมาทางวาจา พูดยกโทษคนนี้นินทาคนนั้น สรรเสริญคนโน้น พูดให้กระทบกระเทือนให้เป็นเรื่องให้คนอื่นเกลียด โกรธ พูดอะไรออกมามีเจตนาเพื่อที่จะให้เขาเข้าใจในคำพูดแล้วจะได้โกรธ หรือเขาเกิดโทมนัสน้อยใจ นี่ก็แสดงออกมาทางวาจาโดยมีใจเป็นคนบัญชาเหมือนกัน ดังนั้นถ้าเห็นใจแล้วก็ไม่ยากจะเห็นได้ชัดเลยว่าบาปอกุศลเกิดขึ้นมาที่ใจ ก็พยายามที่จะละโดยแนวเดียวกันเหมือนกับกาย

ทีนี้หากว่ามันเกิดขึ้นทางใจโดยที่ไม่ได้พูดออกมาทางวาจา และไม่ได้แสดงกิริยาการกระทำด้วยกาย แต่จิตใจนั้นคิดขุ่นมัวหมอง เกิดอิจฉาริษยา โทมนัสน้อยใจ นึกเศร้าโศกเสียใจ หรือเกิดความเกลียดความโกรธคนใดฝังอยู่ภายใน สุมอยู่ภายใน อันนั้นไม่มีใครเห็นด้วยหรอกเห็นด้วยตนเองคนเดียว *ถ้าไม่รู้จักใจตรงนี้ มันก็ไม่ทราบจะไปละอะไร ละไม่ถูกอีกนั่นแหละ*

เพราะอย่างนั้นจึง **ให้เห็นใจเสียก่อน จึงจะละได้** นี่เรียกว่าพยายามละอกุศลบาปธรรม

บาปในที่นี้ ได้แก่ความชั่วที่ทำจิตให้มัวหมอง ทำจิตเดือดร้อนเป็นทุกข์ เรียกว่าบาป เราพยายามที่จะเอาชนะมัน พยายามชำระให้มันหมดไป จึงจะได้ความสงบสุข น่าเสียดายบางคนต้องการอยากจะหาความสุข แต่กลับไปแสวงหาทุกข์ เกิดทุกข์มากขึ้นกว่าเก่า คือแทนที่จะละกลับไปยึดไปถือเอาสิ่งที่เราจะละนั้นเสีย เลยเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์เดือดร้อน ความประสงค์นั้นไม่ได้อยากได้ความทุกข์เดือดร้อน อยากจะหาแต่ความสุข แต่เวลาทำกลับไปหาแต่ความทุกข์เพราะไม่รู้ เช่น อยากจะได้ความสุข อยู่วิเวกเยือกเย็น สงบกายสงบใจ แต่ก็เกิดความอิจฉาริษยาเบียดเบียนคนอื่น ไปพูดกระทบเขา ทำให้เขาเดือดร้อนเป็นทุกข์ อันนี้เรียกว่าแสวงหาสุข แต่ไม่ประกอบในสิ่งที่เป็นเหตุให้ได้รับความสุข กลับไปประกอบในสิ่งที่เป็นเหตุให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน จับไม่ถูกตัวเลยกลับตรงกันข้าม เพราะฉะนั้นในการฟังธรรมครั้งนี้ ขอจงพากันจับหลักใหญ่ ๆ ใจความให้มันได้ มีหลัก ๓ ประการคือ *ความชั่วมันเป็นอย่างไร มันเกิดที่ไหน แล้วเราจะพยายามละได้อย่างไร*

ความชั่ว บาปทั้งหลายเกิดจากจิต จิตเป็นคนสั่งการให้

พูดให้ทำ ให้คิดให้นึก ถ้าหากเราเห็นจิต เราจะเห็นความชั่วเกิดที่จิต จึงจะพยายามละความชั่วที่จิตของตนนั้นได้

ดังนั้นทุก ๆ คนเมื่อเข้าใจและได้หลักแล้วก็ยึดหลักอันนี้ตั้งไว้ปฏิบัติในปธานที่ ๓ คือ **ปหานปธาน** *ละความชั่วอย่าให้มันเกิดมีขึ้นในตัวของตน จิตใจก็จะผ่องใสสะอาดบริสุทธิ์ นำมาซึ่งความสุขสบายทั้งกายและจิต คิดนึกสิ่งใดก็ปลอดโปร่ง* ถ้าเราปฏิบัติถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ธรรมก็จะปรากฏที่ใจของตน ได้รับผลประโยชน์อันแท้จริงคือความสุขสงบ และเกิดปัญญาตามพุทธประสงค์ อธิบายมาก็พอแก่กาลเวลา เอวํ

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

จิตเป็นของส่งส่ายไปในอดีตที่ล่วงมาแล้ว จดจำได้ในสิ่งต่าง ๆ ทั้งดีและชั่ว และส่งไปข้างหน้าไปปรุงแต่งที่เรียกว่าอนาคต มันไม่อยู่ในปัจจุบัน เหตุนั้นจึงควรอบรมใจของตนให้อยู่ในปัจจุบัน คือให้เห็นว่าอดีตล่วงไปแล้วเวลานี้ไม่มี อนาคตก็ยังไม่

มาถึง เราไม่ควรไปคำนึง เพราะคำนึงมันก็ยังไม่ทันมา ฉะนั้น จึงทิ้งไปเสียทั้งในอดีตและอนาคต ให้กำหนดปัจจุบันในเวลานี้ ให้จิตตั้งมั่นอยู่แต่ในพุธโธปล่อยวางสิ่งที่ยึดถือทั้งหมด เอาพุธโธ เป็นเครื่องอยู่ เมื่อจิตเราแน่วแน่เข้าถึงเอกัคคตารมณ์ เอกัคคตาจิต แล้ว นั่นแหละเราเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว ขณะ นั้นอนาคตก็ไม่มีอดีตก็ไม่มี ความชั่วทั้งในอดีตในอนาคตหายไป หมด ยังเหลือแต่ความดีในปัจจุบัน จิตเป็นสมาธิเต็มที่ ด้วยวิธีนี้ คือการชำระล้างบาปในทางพุทธศาสนา เราจะบริสุทธิ์หมดจดได้ ก็เพราะอย่างนี้ ไม่มีใครจะช่วยเราได้ *พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธี ฝึกหัดชำระตนด้วยตนเอง เรารู้แล้ว เราเข้าใจแล้วชำระด้วย ตนเอง ลงมือทำเลย*

เพียรไม่ให้ความชั่วเกิด

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

ในพรรษา พ.ศ. ๒๕๑๕

ความประสงค์ในการเทศน์ในการสอนก็ต้องการให้ปฏิบัติธรรม สอนให้ละในสิ่งที่ควรละ สอนให้เจริญในสิ่งที่ควรเจริญ สอนให้รักษาไว้ในสิ่งที่ควรรักษา สอนให้ระวังในสิ่งที่ละแล้วอย่าให้มันกลับคืนมาสู่อีก ก็มีอยู่เพียงแค่นี้ หากฟังไม่รู้เรื่องไม่เข้าใจความหมายก็ไม่มีทางที่จะปฏิบัติถูกต้องได้ ถ้าเข้าใจจุดหมายความประสงค์ของการฟังธรรมเทศนาแล้วน้อมเข้ามาพิจารณาถึงตัวของเราว่าเราทำถูกต้องแล้วหรือยังตรงไหนที่ถูกต้องแล้ว ก็รักษาและปฏิบัติต่อไป ถ้าตรงไหนมันไม่ถูกต้องยังผิดพลาด ก็แก้ไขตรงนั้นให้มันถูกต้อง การฟังเทศน์จึงจะได้ความเข้าใจ ได้รับประโยชน์ถูกต้องตามประสงค์และความมุ่งหมาย

ได้อธิบายเรื่องความเพียรมาแล้ว ๓ ข้อ ข้อต้นว่าให้เพียรพยายามเจริญกุศลให้เกิดให้มีให้เป็นขึ้น ข้อต่อมาก็เพียรรักษากุศลที่เกิดแล้วนั้นอย่าให้มันเสื่อมหายไป ๒ ข้อนี้ก็อุปมาอุปมัย

เปรียบได้ดั่งคนเราชาวสวนชาวนา พยายามปลูกต้นไม้ในสวนของตน พอมันงอกงามขึ้นมาก็รักษาไว้ไม่ให้มันตาย เมื่อรักษาต้นไม้ไม่ให้ตาย ไม้บางอย่างบางชนิดได้รับประโยชน์ก่อนที่จะเป็นดอกเป็นผล คือ ยอดและใบยังจะรับประทานได้ก่อน เมื่อรักษาไว้ไม่ตาย ยังเจริญงอกงามอยู่ก็ย่อมเกิดผล ได้รับผล เปรียบ**ได้กับการเจริญกุศลคือความดี ให้มีอยู่ในตนของตนแล้ว ก็จะได้ชมความดีที่ตนฝึกอบรมขึ้นมา เราจะได้เห็นความดีของตนนั้นแหละจึงจะรักษาความดีของตนไว้ได้** *ถ้าหากสร้างความดีขึ้นมาแล้วแต่หากไม่รู้จักความดีนั้นว่ามันดีอย่างไรและไม่เห็นความดีของตน ก็ไม่มีหนทางจะรักษาความดีนั้นไว้ได้* คนเราบางคนมีแต่สร้างความดี เขาว่าอะไรดีก็สร้างไป สร้างไปทุกสิ่งทุกอย่าง เขาว่ารักษาศีลดี ทำทานดี ทอดกฐิน บวชนาคดีอยากจะทำอย่างเขาบ้าง เพราะเห็นเขาบอกว่าเป็นของดี แต่ไม่ทราบว่าดีอย่างไร เช่นการรักษาศีลดีอย่างไร ยังไม่ทันเห็นคุณค่าของการรักษาศีล รักษาก็รักษาทั้งหมดเรื่อย ๆ เฉย ๆ ไปอย่างนั้นท่านได้จัดประเภทของการรักษาศีลไว้หลายอย่างหลายประการศีลบางประเภทรักษาแล้วได้ความอิ่มอกอิ่มใจ ได้เห็นผลประโยชน์เมื่อมีผลแล้วก็สามารถรักษาคุณงามความดีของตนคือการที่มีศีลไว้ได้ไม่ให้เสื่อมทำลาย ไม่ให้แหว่ง ไม่ให้ด่าง ไม่ให้พร้อย เห็นว่า

ศีล เป็นเหมือนดังกับนัยตาข้างเดียวที่ตนมีอยู่ กลัวมันจะบอด คอยระวังตาอันเดียวนั้น คอยรักษาอย่างยิ่ง *การเห็นคุณค่าของศีลว่าศีลทำประโยชน์ คือให้ได้รับความสุข ให้ความเย็นใจ ให้เกิดปลื้มปีติกับการที่เราละความชั่วได้และตั้งอยู่ในความดีอย่างนี้เป็นต้น ผู้เห็นผลอย่างนี้จึงจะรักษาความดีนั้นไว้ได้ศีลอย่างนี้ท่านเรียกว่า* **วิสุทธิศีล** นักปราชญ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ท่านชมเชยสรรเสริญศีลอันนั้น ศีลบางอย่างท่านเรียกว่า **โคปาลศีล** รักษาศีลเหมือนกับรักษาวัวควาย คอยที่จะให้รุ่งให้สว่าง การเลี้ยงวัวนั้น ตอนเช้าเขาก็ปล่อยมันออกไปจากคอกจากแหล่ง ไปหาเที่ยวกินหญ้าตามสนามหรือทุ่งนาต่างๆ ค่ำลงเขาก็ต้อนมาไว้ในคอกแล้วเขาก็นอน คนรักษาศีลที่ไม่เข้าใจถึงเรื่องศีลก็คล้าย ๆ กัน ถึงวันพระวันศีลจึงจะนึกถึงศีลของตนจึงจะเข้าวัดฟังธรรม เพียงแต่จำศีล คือเพียงสักแต่ว่าจำ คิดถึงภาระการงานคิดถึงทั้งบ้านทั้งช่องอยากจะให้สว่าง แล้วจะได้สละศีลกลับไปบ้าน จะรีบไปทำงานทำการของตน นี่คนที่ไม่เข้าใจในเรื่องการรักษาศีล ถึงต้องเป็นไปอย่างนั้น **การทำความดีโดยการรักษาศีลนั้น ไม่เลือกกลางวันกลางคืน ไม่เลือกวันพระวันศีล คอยระวังสังวรอยู่ตลอดเวลา** คิดถึงศีลของตนแล้วก็ปลื้มปีติอิ่มใจ ไม่ใช่จะอิ่มใจจะปลื้มปีติแต่วันเรารักษาศีล

และในวันพระเท่านั้น เรื่องของฆราวาสมันเป็นการลำบากที่จะรักษาศีล ๘ ตลอดไป แต่ว่ารักษาศีล ๘ เป็นศีลพิเศษในวันพระ วันหนึ่งกับคืนหนึ่งรักษาได้ขนาดนั้นก็นับว่าดีมาก มีศีล ๕ เป็น **นิจศีล** *หมายถึงศีลประจำตลอดเวลา* ผู้มีศรัทธาเห็นคุณค่าของศีลแล้ว จะมีศีลเป็นเครื่องอยู่ เรียกว่า เจริญความดี บำเพ็ญความดีให้เกิดมีขึ้นในตน ความดีเกิดมีขึ้นในตนแล้วจะอิ่มใจ ดีใจ ปลื้มปีติกับความดีอันนั้น และพยายามรักษาความดีอันนั้นไว้ นี่แหละหลัก ๒ ข้อเบื้องต้น

ข้อที่สาม *พยายามละความชั่ว* ความชั่วในที่นี้ คือมันก็เกิดที่กาย วาจา ใจ ของเรานี่แหละอย่าไปดูที่อื่น ถ้าหากว่าไม่รู้จักความชั่ว ก็ไม่ทราบจะไปละตรงไหน ต้องดูให้รู้จักความชั่วเสียก่อน อุปมาเปรียบได้กับการเกิดโรคภัยไข้เจ็บจะเป็นปวดหัวปวดท้อง เป็นไข้เป็นหนาวอะไรก็ตาม รู้สึกแต่ว่าโรคเกิดขึ้นในกาย แต่ไม่รู้จักว่าโรคอะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ไม่มีหนทางที่จะระงับดับโรคนั้นได้ มิหนำซ้ำร้ายยิ่งกว่าเก่านั้นอีก หายาตามท้องตลาดมากิน โดยไม่เข้าใจว่าเป็นยาแก้โรคที่มีอยู่ในกายของตนโดยเฉพาะหรือไม่ ใช้ยาสุ่มสี่สุ่มห้า มันก็ไม่ถูกกับโรค และอาจจะไปแสลงแก่โรคให้ร้ายแรงยิ่งกว่าเก่าถึงกับตายก็ได้ *ฉันใดคนที่จะละความชั่ว ถ้าไม่เห็นความชั่วของตนแล้วก็ละ*

ไม่ได้เหมือนกัน ถ้าไม่รู้จักความผิดของตน ไม่รู้จักความโง่ของตน เข้าใจว่าตนฉลาดอยู่ร่ำไป อะไรก็เข้าใจว่าเป็นดีหมด ไม่ยอมฟังเสียงใครทั้งนั้น อย่างนี้ก็ไม่ทราบว่าจะไปละความโง่อันนั้นได้อย่างไร มีแต่เพิ่มพูนความโง่ขึ้น จิตมีทิฏฐิมานะกล้าขึ้นกว่าเก่าทวีคูณ ไม่ทราบว่ามันจะไปดีได้อย่างไร นี่เพราะไม่เห็นความโง่ของตน ถือเอาความโง่เป็นความฉลาด โง่ฝังอยู่ในใจเฉยๆ ก็ยังคลางแคลง แต่เมื่อเอาความโง่มาแสดงให้ปรากฏออกภายนอกในที่สาธารณะแล้ว เป็นสิ่งที่น่าอับอายขายขี้หน้า เพราะความโง่นั้นฝังอยู่ภายในตัวของเราแต่เราเข้าใจผิดคิดว่าอันนั้นเป็นความฉลาด เลยถือมานะทิฏฐิว่าตนเด่นตนดี อันนี้เรียกว่าไม่รู้จักความชั่ว ไม่รู้จักความโง่ แล้วก็ไม่ทราบจะชำระอะไรได้ ก็หมดหนทาง ความชั่วหรือความโง่นี้ หากไม่รู้จักแล้วละยากอย่างนี้ โดยทั่วไปการกระทำของใครคนนั้นก็ว่าตนทำถูกหมด มันถูกตามกิเลสของตนเอง แต่ไม่ถูกตามธรรมวินัย แม้ถึงถูกตามธรรมวินัย ก็ยังเอามาใช้เป็นกาลเป็นเวลา เป็นสมัย ใช้ตามกาละเทศะ และบุคคล ไม่ใช่จะไปใช้ทั่วไป นอกจากนั้นยังต้องดูขนบธรรมเนียมประเพณีที่เขานิยมกัน เช่นภาษาที่ว่า กินข้าว จะรู้เรื่องกันหมด ใครๆ ก็รู้กันทั้งนั้นคำว่ากินนั่นน่ะ กินคือ มีอาหารมีกับแกล้ม แล้วก็เปิบเข้าปาก หรือปั้นคำข้าวเข้าปาก แล้วพยายาม

เคี้ยวกลืนลงไปเรียกว่ากิน แต่คราวนี้เราจะพูดคำว่า *กิน* นี้กับคนอีกชั้นหนึ่งซึ่งไม่ใช่พวกเราที่คุ้นเคย คำว่า *กิน* นั้นไม่เหมาะสมแก่ความนิยมของเขาเสียแล้ว ต้องเรียกว่า *รับประทาน* ไม่ใช่ *กิน* อันนี้เรียกว่ารู้จักฐานะพอดีพองามและความนิยมของบุคคลในชั้นภูมินั้น ๆ คราวนี้ถ้าหากเราพูดกันอย่างกระแทกแดกดัน เพื่อให้มันเกิดความรู้สึกให้มันตื่นตัว บางคนมันทื่อ พูดละเอียดมันไม่กระเทือน ต้องพูดหยาบและพูดกระแทก ให้เอาไปคิดไปนึกโดยหวังอยากจะให้ผู้นั้นรู้สึก ก็ไม่ใช่ *กิน* เสียแล้ว มันเป็น*แดก* เป็น *ยัด* ไปแล้ว ถ้าหากว่าขนาดนั้นแล้วยังไม่รู้ตัวก็หมดหนทางไม่ทราบว่าจะเอาอะไรไปพูดกันอีกแล้ว นี่แหละเรียกว่าคำพูดที่รู้จักใช้ตามฐานะ ถ้าไปพูดกับพระเจ้าพระสงฆ์ เขาไม่นิยม *กิน* หรือคำว่า *แดก* เสียแล้ว ถ้าใครพูดอย่างนั้นกลายเป็นอาการเหยียดหยามดูถูกพระเจ้าพระสงฆ์ผู้เป็นที่สักการะเคารพเพราะท่านมีศีลมีธรรม สำนวนภาษาคำพูดเขาใช้ทั่วไปเรียกว่า *ฉัน* ไม่ใช่กิน ถ้าพูดว่ากินเขาหาว่าไม่รู้จักฐานะชั้นต่ำสูง คำว่า *ฉัน* นี่ไปพูดกับชาวบ้านชาวเมืองเขาก็หัวเราะอีก เพราะเขาไม่ใช้กัน ของอย่างนี้มันเป็นความรู้ของแต่ละบุคคลที่จะเอาไปใช้ให้มันถูกต้อง พูดรวม ๆ เรียกว่า ตนเองเข้าใจว่ามันดีทั้งหมด ถูกทั้งนั้น มันก็ถูกเหมือนกัน มันถูกกิเลสของตน แต่มันไม่ฉลาดพอจะไปใช้ให้

ถูกตามกาละ เทศะ และฐานะของบุคคลชั้นภูมินั้น ๆ *พระ-พุทธเจ้าทรงสอนให้ละความชั่ว แต่ให้รู้จักความชั่วเสียก่อน การเพียรพยายามนั้นท่านใช้ให้เพียรใช้ให้พยายามละ ถ้าไม่เพียรพยายามละ เคยเป็นมาอย่างไรก็เป็นไปอย่างนั้นแล้ว ถึงเกิด–ตายตั้งห้าร้อยชาติแล้วเกิดอีกก็เท่าเก่านั่นแหละ เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกฝนอบรม*ให้พากันศึกษาให้เข้าใจให้พากันเล่าเรียน สังเกตพิจารณา ก็เพื่อให้เกิดความรู้ความฉลาดนี่แหละ อย่าให้มันตันตื้อนักซิ คนเราเขาให้เรียนให้ศึกษาไม่อยากเรียน ไม่อยากฟังไม่อยากเอาเสียแล้วมันไม่ชอบ เมื่อใครเขาใช้ทำอย่างนี้ก็ทำอย่างนี้ไม่ศึกษาไม่สังเกต มันเป็นเสียอย่างนั้น รู้เฉย ๆ ไม่ฉลาดก็ไม่ได้รู้อยู่ที่เราจะทำแต่ว่าไม่ฉลาด ไม่รู้พิษรู้ภัย ที่จะเอาไปใช้มันก็ใช้ไม่ได้การฟัง การศึกษา การอบรม ต้องอบรมให้ฉลาด อบรมให้เข้าใจ แต่ผู้รับอบรมทั้งหลายไม่เห็นเป็นการสำคัญ ถือรั้นเอาแต่ตามความคิดความเห็นของตน นี่ก็หมดทาง จึงว่าตายแล้วไปเกิดอีกตั้งห้าร้อยชาติ ห้าร้อยภพ มันก็ไม่ดีขึ้นมาได้ การละความชั่วนี้ก็ยากเหมือนกัน ถ้าหากไม่มีปัญญาไม่ศึกษาให้เข้าใจในความชั่วเสียก่อนแล้วละความชั่วไม่ได้ เหมือนกันกับว่า เรามีของสกปรกติดอยู่ในตัวของเรา เปื้อนติดที่มือหรือติดอยู่ใดติดก็ตาม แม้ที่สุดที่ฟันในปากของตน รู้สึกว่ามันเหม็นน่าเกลียด จะรีบแปรงรีบ

ล้างออก เพราะเห็นความน่าเกลียดสกปรก ถ้าไม่เห็นเป็นของชั่ว ก็ไม่รู้สึกว่ามีกลิ่นเหม็นสกปรกอะไร เหม็นฉุ ๆ อยู่อย่างนั้น นี่เห็นโทษของความสกปรกจึงค่อยพยายามทำความสะอาด เห็นโทษของความชั่วความไม่ดี จึงค่อยพยายามละ ได้ชื่อว่า *พยายามละชั่วละของไม่ดี จะให้มันหายเองมันไม่หายหรอก มันต้องอาศัยความพยายาม* เห็นแล้วพยายามละมันจึงจะสะอาด จึงจะเป็นคนดีขึ้นมาได้ นี่อธิบายถึงข้อที่สามเมื่อวันพระที่แล้ว

วันนี้จะอธิบายต่อถึงข้อที่สี่ **สังวรปธาน** *คือละชั่วแล้วระวังอย่าให้มันกลับเกิดขึ้นมาอีก* คล้ายกับคู่แรก คือ เจริญความดีให้เกิดมีขึ้นมา แล้วรักษาอย่าให้ความดีนั้นเสื่อมหายไป อันนั้นรักษา อันนี้ระวัง ระวังอย่าให้ความชั่วนั้นรั่วไหลเข้ามาในตนอีก เหมือนกับการขับไล่ศัตรูออกจากหมู่บ้านของเรามันหนีพ้นไปแล้ว อย่าให้มันกลับมาอีกได้ *เป็นการระวังและสังวรณ์ ระวังตรงไหนกัน ก็ระวังตรงที่มันเกิดนั่นแหละ มันเกิดขึ้นตรงไหนมันมักเกิดขึ้นตรงนั้นอีก* อุปมาเปรียบเหมือนกันกับเราแปรงฟัน เรารู้จักว่าความสกปรกมันเกิดขึ้นที่ฟันเพราะเหม็นขี้ฟัน เราเห็นตรงนั้นมันเป็นที่สกปรกเราก็พยายามแปรง พยายามถู พยายามบ้วนปากอยู่เสมอ อย่าประมาท นี่เรียกว่าระวังอย่าให้สกปรกเกิดขึ้น ฉันใดจิตที่มันเคยคิดนึกในทางชั่ว

โดยเข้าใจผิดมาแต่ก่อนว่าความชั่วเป็นของดี เมื่อรู้จักว่ามันเป็นความชั่วจริงแล้ว อย่าให้มันไปคิดนึกอีก อย่าให้มันเอนเอียงไปทางนั้น ตั้งสติให้มั่นคงอยู่เสมอ อย่าหลงไหลไปตามทางเลวนั้นอีกคนเรามันดีได้ตรงนี้ ทุกคนเกิดขึ้นมามีผิดทั้งนั้นแหละ ถ้าหากว่าเราไม่พยายามที่จะละความผิดและไม่พยายามระวังไม่ให้ความผิดมันเกิดขึ้นอีกแล้วดีไม่ได้หรอก จะไม่มีคนดีในโลกนี้เลย *จะคอยให้มันดีเองไม่ได้ ต้องอาศัยความพยายามละความชั่วแล้วระวังอย่าให้ความชั่วเกิดขึ้นอีก หากละชั่วแล้วไม่มีการระวังก็จะเกิดผิดอีกนั่นแหละ ไม่มีทางจะดีขึ้นมาได้* นี่อธิบายถึงข้อสี่ให้ระวังอย่าให้ความชั่วนั้นกลับเกิดขึ้นมาอีกได้ จึงจะเป็นคนดี

ความเพียรสี่ประการนี้ เป็นแนวทางปฏิบัติที่จะให้คนดีขึ้นมาโดยลำดับหรือจะอำนวยให้คนพ้นจากทุกข์ได้ ถ้าไม่มีความเพียรพยายาม ก็ไม่มีวันที่จะดีขึ้นมาได้ และไม่มีทางที่จะละความชั่วนั้นได้ เมื่อละแล้วไม่มีการระวังก็ไม่มีทางที่จะดีได้ตลอดไป จึงว่าความเพียรสี่ประการนี้ เป็นหลักสำหรับดำเนินชีวิตของเรา เราฟังแล้วจำเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเป็นอยู่ของตน ๆ **เมื่อจะทำอะไรลงไปต้องเอามาเทียบกับหลักสี่ประการนี้** ถ้าไม่มีหลักเป็นเครื่องวัดเครื่องเทียบก็ทำไป

โดยไม่รู้ว่าผิดหรือถูกตามหลักธรรม ฉะนั้นหากนำไปปฏิบัติก็จะได้รับผลประโยชน์จากการฟังธรรม สมความมุ่งมาตรปรารถนา อธิบายมาก็สมควรแก่กาลเวลา เอวํ

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

การภาวนา คือเรารวมใจให้อยู่ในอันเดียว ให้ปล่อยวางหมด เราไปยึดมามากแล้วคราวนี้เราจะไม่ยึดอะไรทั้งหมด ให้มันวางอยู่ในที่เดียวจุดเดียว ลองหัดแบบนี้ ลองดูหากมันจะไปยึดเราบอกว่าไม่เอา มันจะส่งไปยึดอะไรเราไม่เอาทั้งนั้น ให้มันปล่อยวาง ทำความรู้สึกอยู่โดยเฉพาะ คือมีความรู้สึกอยู่ เราจับอันนั้นให้ได้ และคุมให้อยู่ตรงนั้นในจุดอันเดียว

สติควบคุมจิต

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

พ.ศ. ๒๕๑๗

สติควบคุมจิต นั่นคือรวบรวมจิตให้อยู่ในอำนาจของสติทุกอิริยาบถ ไม่ว่ายืน เดิน นั่ง นอน การเคลื่อนไหวไปมา แม้จะคิด จะพูด จะทำก็ให้มีสติปกครองจิตไว้ให้มันรู้เท่าต่อการกระทำของเราทุกอย่าง ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายได้รับสัมผัส จิตได้รับอารมณ์ ต้องให้มีสติรู้เท่าทันอยู่ตลอดเวลา เมื่อผัสสะกระทบให้มีสติรู้เท่าทันอย่าให้มันซึมลงถึงจิตได้ ถ้าเผลอสติเมื่อไรจะรู้สึกว่าฟุ้งซ่านรำคาญหงุดหงิดส่งส่ายไปตามเรื่องที่มากระทบ เป็นกุศลบ้างอกุศลบ้าง โดยส่วนมากแล้วจิตของเรามันเอนเอียงไหลไปทางอกุศลเกิดเดือดร้อนเศร้าหมองขุ่นมัว บางทีก็หลงไหลเพลิดเพลินไปตามสิ่งภายนอกอยู่เรื่อยไป จิตมีแต่ความโลภ ความโกรธ ความหลงนาทีผ่านไป ชั่วโมงผ่านไป แล้วก็วันหนึ่ง คืนหนึ่ง เดือนหนึ่งปีหนึ่งผ่านไปโดยไม่มีอะไรเป็นสาระที่ระลึกได้เลย จะระลึกอะไรมาเป็นที่พึ่งก็ไม่ได้เพราะว่าจิตของเราไม่เคยฝึกอบรมให้ระลึกเช่น

นั้น เคยแต่อยากได้อันนี้มากๆ เมื่อได้อันนี้แล้วแทนที่จะสบาย มีพอแล้ว ก็ไม่พอ อยากได้อันอื่นอีก เลยไม่มีวันพอ ก็เลยตายก่อน ทีนี้พอถึงเวลาจะตายเราจะไม่ให้จิตติดข้องได้อย่างไรเล่า ในเมื่อเราไม่ได้ฝึกฝนสติอบรมจิตไว้เสียก่อนแก่ ก่อนเจ็บก่อนตาย แล้วจะกะเกณฑ์ให้จิตที่มันติดข้องยุ่งอยู่กับเรื่องของกิเลสตัณหาอย่างหนาแน่นวางได้อย่างไร จิตเช่นนี้ถ้าตายแล้วก็ต้องจมอยู่ในกิเลสตัณหาอย่างแน่นอน เพราะว่ามันไม่ได้อบรมในทางกุศล มีแต่ส่งจิตไปตามความอยากได้ อยากดี อยากมั่ง อยากมี เลยเพลิดเพลินไปตามความอยากอยู่เรื่อยไป ไม่มีสติจะมองเข้ามาในตัวตนของเราสักที มีแต่เดือดร้อนวุ่นวายส่งส่ายไปตามความอยากจนลืมตัว ไม่รู้ตัวว่าแก่เท่าไรแล้ว ยิ่งแก่ก็ยิ่งมีความอยากมาก แบบนี้เรียกว่า แก่ไปทางกิเลสตัณหาอย่างไม่รู้ตัวว่าแก่ **ใครเล่าจะมาแก้กิเลสตัณหาให้เราได้ ถ้าเราไม่รู้ของเราเอง ใครจะมารู้ให้เรา เราต้องสำนึกเอาเอง** เมื่อเรามีความขัดข้องหมองใจ เดือดร้อน ขุ่นมัว มันติดข้องอยู่ในจิตของเราหมดทุกอย่าง เราหามาถมจิตใจของเราเองทั้งนั้น มีเงินมีทอง มีที่ดินมีบ้าน มีของเท่าไรก็ไม่อิ่มไม่พอ *เรื่องของกิเลสตัณหานี้น่ากลัวมากที่สุด มันจะพาเราตายจมอยู่ในกิเลสตัณหา มันพาเราเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ในกองทุกข์ทุกวันนี้* ก็เพราะว่าจิตของเรา

มันหลงอยู่ในกาม หลงยึดหลงถือเอาไว้ว่าเป็นตัวเราตัวเขากันอยู่ทั้งโลก แย่งกัน ด่าว่ากัน ถกเถียงกันยังไม่พอ จิตที่ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรไว้ตั้งแต่ครั้งก่อนโน้น เกิดมาในชาตินี้ก็มาหลงเอาของเก่า มาแย่งชิงกัน ด่าว่ากัน ฆ่าตีกันจนล้มตายมากมายเหลือหลายอยู่ในโลกอันนี้นับไม่ถ้วนเลย ฝ่ายอกุศลมันหมุนวนอยู่ในห้วงของกาม มันติดข้องผูกพันอยู่ หาวิธีแก้ได้ยาก มันเหนียวแน่นอย่างแกะได้ยากที่สุด เพราะมันเกี่ยวเนื่องกันอยู่ในกามภพ รูปภพ และอรูปภพ **จิตของเราติดข้องอยู่ในภพทั้งสามนี้แหละ จึงออกจากทุกข์ได้ยาก**

ที่ว่าหาวิธีแก้ได้ยากเพราะว่าเราไม่รู้จักทุกข์อย่างจริงจัง ถ้าเราทำให้มันถึงทุกข์ ได้ต่อสู้กับทุกข์ ได้ชนะทุกข์มาแล้วจึงจะรู้วิธีออกจากทุกข์มาได้ หากเราไม่ทำให้มันถึงทุกข์จะเห็นทุกข์ได้อย่างไร เพราะว่าเราไม่ทันพบทุกข์ก็ไม่รู้จักทุกข์อย่างแท้จริง ถ้าไม่ได้ต่อสู้กับทุกข์เสียก่อนแล้ว เราจะรู้วิธีออกจากทุกข์ได้อย่างไรหนอ เปรียบเหมือนเรายังเดินทางไม่ถึงที่หมายเราจะไปรู้จักได้อย่างไร *ฉะนั้นเราผู้อยากจะพ้นทุกข์ ต้องทำให้มันถึงทุกข์ได้ต่อสู้กับทุกข์ ชนะทุกข์ได้แล้ว มันจึงพ้นทุกข์ เป็น* **ปัจจัตตัง** *ผู้ประพฤติปฏิบัติในอรรถในธรรมรู้เองเห็นเอง* ถ้าทำ

แท้ทำจริง ไม่เผลอสติ มีสติรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่มันเกิดขึ้นมานั้น มันค่อยผ่อนจากหนักเป็นเบา รู้เท่าทันดีขึ้น

ขอให้มีศรัทธา ทำทานไปเรื่อยทั้งทานภายนอกทานภายใน รักษาศีล คือ รักษากาย วาจา และใจให้มันเป็นปกติหรือรักษาจิตนั่นเอง คอยมีสติปกครองจิตใจ สิ่งใดไม่ควรคิดก็ไม่คิด สิ่งใดไม่ควรพูดก็ไม่พูด สิ่งใดไม่ควรทำก็ไม่ทำ เพราะเรามีสติรู้อยู่ว่าเราเป็นผู้มีศีล เราไม่ควรจะคิดไปทางอกุศล เช่น พูดเท็จ พูดคำหยาบ ด่าว่าเสียดสี พูดเพ้อเจ้อ พูดไม่มีเหตุผล ทางกายก็ไปฆ่าสัตว์ ลักขโมยของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นอกุศลผิดหลักของศีลทั้งนั้น *หากว่าจิตของเรามันยังอยากจะคิดอย่างนี้ พูดอย่างนี้ ทำอย่างนี้อยู่แล้ว ก็แปลว่าเรายังอยากก่อกรรมก่อเวรใส่ตัวเราเองทั้งนั้น คนอื่นไม่ได้มาทำให้เราเลย กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมที่มีอยู่นี้ล้วนแล้วแต่เป็นของเราทำไว้เองทั้งหมด คนอื่นมาแบ่งมาปันให้เราได้เมื่อไรต่างคนต่างทำใส่ตัวเองมาทั้งนั้น* กุศลและอกุศลมันเกิดขึ้นสัมผัสจิตของเราเอง ถ้าเรามีสติดีมันก็หมุนไปตามกุศลกรรม คิดแต่ทางดี ไม่คิดอิจฉาริษยาใครทั้งหมด มีแต่คิดเมตตาสงสารต่อเพื่อนมนุษย์ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากลำบากด้วยกัน คิดอยากเกื้อกูลอุดหนุนเขาไปตามสติกำลังของเราที่จะทำได้ จิตอันนี้คิดเป็นกุศล

ถ้ามีผู้มาด่าว่าเบียดเบียนเสียดสี จิตดวงนั้นมันก็คิดได้ว่าเป็นกรรมเก่าของเรา **มันก็ทำทานไปหมด ไม่ติดต่อกรรมเก่าไว้ต่อไปอีก ไม่มีเรื่องของกรรมเก่ากรรมใหม่ ตั้งหน้าสร้างแต่กรรมดี** คิดแต่ทางดี พูดแต่ทางดี ทำแต่ทางดี มันดีมาจากจิตทั้งนั้น จิตดีพูดออกมาก็ดี การกระทำทางกายก็ดี ถ้ากายดี วาจาดี จิตดีแล้วเราจะไปหาดีจากที่ไหนอีกเล่า **ความดีมันก็อยู่ที่จิตของเราเอง ความชั่วมันก็อยู่ที่จิตของเราเอง** ถ้าเรารู้จักชั่วว่ามันจะพาเราชั่วเสียหาย ก็ให้เรามีสติละชั่ว ทำแต่ทางดี ก็เป็นบุญ ถ้าว่าบุญมีแล้ว ทำอันใดก็ได้ง่าย ไม่มีเวรไม่มีภัย *เราเป็นผู้ไม่ก่อเวรเราก็ไม่มีเวร เราไม่ก่อภัย เราก็ไม่มีภัย เราไม่ก่อกรรมเราก็ไม่มีกรรม เราทุกคนเกิดมารับผลของกรรมเก่าของเราที่ทำมาแล้วทั้งนั้น*

ฉะนั้นเราต้องตั้งสติให้มั่นคง เพื่อจะได้มองเข้ามาตรวจดูต้นสายปลายเหตุที่เป็นภัยของจิตที่มันติดข้องอยู่ พาให้เราเป็นทุกข์อยู่ในภพทั้งสามนี้เอง *กามภพ คือจิตมันหลงติดอยู่ในกามติดรูปของเราเอง จิตของเรามันหลงยึดถือว่าเป็นตัวตนอย่างจริงจัง แล้วรูปภพมันก็เกี่ยวเนื่องกันมา มีตามันเห็นก็ไปติดรูปที่มีวิญญาณและไม่มีวิญญาณ* มันพันเกี่ยวเนื่องกันมาหมดทุกอย่างเปรียบเหมือนมัดวัวไว้กับหลัก หลักก็ติดวัว วัวก็ติดหลัก

ผูกพันกันอยู่เป็นคู่กันไป เรื่องของโลกมันเป็นอยู่อย่างนั้นไม่สิ้นไม่สุดลงได้ ยืดยาวแบบนี้ เดี๋ยวเป็นอย่างนั้น เดี๋ยวก็เป็นอย่างนี้ เดี๋ยวร้อน เดี๋ยวเย็น เดี๋ยวหัวเราะ เดี๋ยวร้องไห้สลับกันอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปน่าเบื่อหน่าย มีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวายไม่มีความสงบระงับได้เลย *ถ้าเราไม่พินิจพิจารณาเรื่องของโลกให้มันเห็นแจ้งเห็นชัดแยบคายอย่างถี่ถ้วนแล้ว เรื่องต่าง ๆ มันก็เป็นพืชพันธุ์ผสมอยู่ในดวงจิตอย่างมองเห็นได้ยาก* เปรียบเหมือนเราจะดับไฟ แทนที่จะดับด้วยน้ำเราเผลอสติไปเอาขี้ขยะมาถมไฟ หรือขี้แกลบมาถมเพื่อให้เชื้อไฟมันดับ อย่าหวังว่ามันจะดับได้เลย เชื้อของไฟมันยิ่งเพิ่มพูนขึ้นฉันใด เรื่องของกิเลสตัณหาที่มันข้องอยู่ในจิตของเรามาแล้วนับภพนับชาติไม่ได้ เราจะมาประพฤติปฏิบัติเพียงนิดหน่อย จะให้มันพ้นไปได้อย่างไร ไม่ใช่ว่าเป็นของง่าย และก็ไม่ใช่ว่าเป็นของยากจนเหลือวิสัย **ขอแต่ให้เราทำแท้ทำจริงอบรมสติปัญญาของเราให้แก่กล้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปพิจารณาสอดส่องให้รู้จริงเห็นแจ้งในสภาพเหล่านี้ จึงจะรู้จักของจริง** ธาตุทั้งสี่มันก็แตกสลายเสื่อมโทรมลงไปทุกลมหายใจเข้าออกอยู่เป็นนิจ เราไม่ได้พิจารณาดูให้เห็นความเสื่อมก็เลยกลับเห็นว่าเป็นของสวยของงามไปหมด จึงมีความรักใคร่กำหนัดยินดีหลงยึดหลงถือเอาว่าเป็นของจริงของเที่ยง ที่แท้แล้วมันเป็นของ

เท็จของหลอกลวง ของไม่เที่ยงทั้งนั้นไม่มั่นคงถาวรอยู่ได้เลย เกิดมาแล้วมีแต่เสื่อมสิ้นไป สิ่งเหล่านี้มันเป็นเครื่องปิดกั้นให้อยู่ในกองทุกข์กองไฟทั้งนั้น ล่อให้เราหลงมัวเมา เสียเวลาไปพิจารณาแต่เรื่องภายนอก ไปดูแต่รูปอื่น ฟังเสียงอื่นอยู่เรื่อยไป เพลิดเพลินอยู่กับสิ่งภายนอกจนเฒ่าจนแก่จนตายมามากมายเหลือหลายในโลกนี้ ติดข้องวุ่นวายอยู่ด้วยกันทั้งหมดคนที่มัวเมาอยู่กับกิเลสตัณหานี้นับวันแต่จะมืดเข้าทุกที ไม่มีวันหายได้เลย แก่ไปเท่าใดยิ่งติดข้องมากขึ้น มีลูกก็ติดข้องอยู่กับลูก มีหลานก็ติดข้องอยู่กับหลาน มีเหลนก็ติดข้องอยู่กับเหลนไปไหนมาไหนก็ไม่ได้ แก่แล้วก็อยู่กับลูกกับหลานกับเหลนกับบ้านกับของ อยู่กับเงินกับทองแล้วก็ตาย เราตายแล้วจะไปไหนกันแน่ เราต้องตรวจดูให้ละเอียดจึงจะรู้เห็นด้วยตนเองว่า เมื่อจิตมันติดข้องยึดถืออันใดไว้ เราก็รู้จิตของเราไม่ติดข้องไม่ยึดถือเราก็รู้ ถ้าว่าเรามีสติรู้เท่าอยู่ได้เสมอไป มันก็ค่อยปล่อยค่อยละวางไปทีละเล็กละน้อย จะค่อยเบาบางลงไป จะได้เห็นแจ้งเห็นชัดขึ้นมาว่า *ในตัวตนของเราของเขานั้นมันไม่มีอันใดจะเที่ยงแท้แน่นอนสักอย่างเดียว เป็นแต่เพียงอาศัยกันสืบไปจนวันตายเท่านั้น แล้วก็เป็นของคนอื่นไป หมุนวนเกี่ยวเนื่องกันอยู่อย่างนั้นไม่สิ้นไม่สุด เรื่องของจิตมันติดข้องหลายสิ่งหลายอย่างเพราะฉะนั้นเราต้องประพฤติ*

ปฏิบัติให้มันเคร่งครัด เพื่อให้กิเลสตัณหามันเบาบางลงไปในขณะที่เรายังมีชีวิตอยู่นี้ ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อดับทุกข์ดับกิเลส

เรื่องโรคของกายของจิตมันติดข้องผูกพันกันอยู่ โรคทางกายเราก็ต้องรักษาพยาบาลให้มันหายขาด ถ้ามันไม่หายตายไปก็เผาไฟหรือฝังดินมันก็หายขาดได้ *แต่โรคของจิตไม่เป็นอย่างนั้น หาวิธีแก้ได้ยากที่สุด เรื่องของกิเลสมันมีอำนาจมาก ทั้งเกิดขึ้นได้ง่ายและว่องไวที่สุด เราต้องพิจารณาให้มันเห็นกองทุกข์ของกิเลส คือ ความเร่าร้อนเศร้าหมองขุ่นมัวที่มันเกิดขึ้นภายในจิตของเรา เมื่อเห็นแล้วก็ต้องตั้งสติปัญญาซักฟอกชำระสะสางให้จิตใจของเราบริสุทธิ์สะอาด จะได้มีความเยือกเย็นไม่มีความเดือดร้อนเศร้าหมองขุ่นมัว* เป็นเรื่องที่จะต้องใช้สติปัญญาเป็นเครื่องรู้เครื่องวัดสติปัญญาของเราที่ทำมาแล้ว ถ้ามันมีความเห็นผิดอยู่มันก็หลอกเรา หลอกให้คิด ให้พูด ให้ทำไปตามเรื่องที่ผิดอยู่อย่างนั้น หากเราไม่แก้ความหลงด้วยสติปัญญาให้มันเบาบางลงไปแล้ว เราก็ตายเปล่า คือจะได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในห้วงของกามอยู่เรื่อยไป ถ้าเราเกิดมาอีกก็มาเอาของเก่า มาหลงยึดหลงถือเอาของเก่า มาเอาดิน, น้ำ, ไฟ, ลมมาเป็นตนตัวมายึดถือไว้จะไม่ให้มันแก่ มันเจ็บ มันตาย ก็เลยเกิดทุกข์ขึ้น

กับตัว ประเดี๋ยวก็สุขเกิดขึ้น ประเดี๋ยวก็เฉยๆ ประเดี๋ยวก็ทำดี ประเดี๋ยวก็ทำชั่ว เอามาปรุงมาแต่งนึกคิดอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปไม่สิ้น ปรุงไปทางอดีตและอนาคต เดินมันก็ปรุง ยืนมันก็ปรุง นั่งมันก็ปรุง นอนมันก็ปรุงแต่งอยู่อย่างนั้น มันไม่อยู่เป็นปกติได้เลย เรื่องของจิตนั้นเมื่อเราพิจารณาให้เห็นความเป็นจริงอย่างชัดเจนแล้วอารมณ์ต่างๆจะดับสลายไปเอง เหลือแต่ความว่างแทนที่ *เราไม่ควรเสียเวลาไปพิจารณาแต่เรื่องภายนอก ควรกลับเข้ามาพิจารณาภายในตัวตนของเรานี้ มองเข้าไปดูจิตให้รู้แจ้งเห็นจริงให้ได้ สติปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนอบรมพิจารณาตัวเองนี้เปรียบเหมือนกับของที่มีคมสามารถตัดกิเลสตัณหาให้มันขาดไปได้เป็นชั้นๆ ถ้าเราไม่เผลอสติมีสมาธิมั่นคง มันก็ตัดได้ ขั้นแรกเราต้องมีสติฝึกฝนอบรมจิตให้สงบระงับ ให้มันเป็นเรือนที่อยู่ของจิต ให้จิตของเราอยู่ในอำนาจของสติ แล้วก็คอยมองแต่จิตของตัวเองอยู่ทุกอิริยาบถ เมื่ออายตนะผัสสะสัมผัสกัน อะไรจะเกิดขึ้นมาก็เห็นว่ามันไม่เที่ยง เกิดแล้วก็ดับไป จิตก็เป็นปกติรู้อยู่อย่างนั้น แล้วก็พิจารณาอยู่ทุกอิริยาบถ ขณะไหนจิตมีความตั้งมั่นได้เป็นระยะนาน มีสติมั่นคงอยู่อารมณ์อันเดียวจะมีกำลังใหญ่ให้รู้จริงเห็นแจ้งขึ้นมาได้ เราไม่ต้องคิดว่าไม่รู้ไม่เห็นไม่เป็น* ว่าแต่ทำให้มันแท้ให้มันจริง มันก็จะรู้จะเห็น

ของจริง *มีความสุขความสบายเอิบอิ่ม เบากายเบาจิต เพราะจิตมันวางจากกิเลสตัณหาได้ชั่วขณะหนึ่งก็ยังดีกว่ามาทำกรรมไว้ไม่ปล่อย ไม่วาง ไม่สะสางให้สะอาด ดีแต่ปล่อยให้จิตของเราสกปรกเพลิดเพลินไปตามกิเลสตัณหาหลงมัวเมาลืมตัวจนวันตาย*

จิตไม่มีตัวเราของเรา กายก็เป็นธาตุทั้งสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่ประกอบกันเข้าเป็นตนเป็นตัวขึ้นมา แล้วไม่นานก็แตกสลายลงไปสู่สภาพเดิมของเขาหมดทุกอย่าง เมื่อเราได้ค้นคิดพินิจพิจารณาเห็นเป็นชิ้นเป็นอันไปหมดดังกล่าวแล้วก็เห็นว่าเป็นหน้าที่ของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาไม่เที่ยงจริง ๆ มันหมุนอยู่เรื่อยไปจึงไม่ใช่ของใคร เพราะว่าจิตของเราไม่รู้จักว่าเป็นของไม่เที่ยงมันจึงหลงไปยึดถือเอาของไม่เที่ยงจะให้มันเที่ยงก็เป็นทุกข์อยู่ร่ำไป เกิดมาตายเปล่าไม่มีคุณความดีติดตัวเลย น่าเสียดายเกิดมาแล้วขาดทุน ปล่อยให้จิตเรรวนไปตามความชั่วความเสียหายอยู่เรื่อย ๆ วันคืนเดือนปีผ่านไปไม่ได้อะไรเป็นที่พึ่ง ไม่ได้ทำความดีให้ตัวเลย มีแต่หลงมัวเมาอยู่กับสิ่งภายนอกแล้วก็ตายไปอย่างน่าเสียดาย ไม่มีทาน ศีล ภาวนาอันใดเลย เดือนหนึ่งมีวันพระอยู่ ๔ วันเท่านั้น จะสละมาวัดมารักษากาย วาจา จิตให้มันว่างจากตัณหาสักวันหนึ่งคืนหนึ่งก็ไม่ได้ มีแต่ติดข้องอยู่กับลูก กับหลาน กับบ้าน กับของ อยู่กับเงินกับทอง ติดข้อง

อยู่อย่างนั้นตลอดไป นี่แหละเรื่องกิเลสตัณหานี้มันผูกรัดติดต่อกันไม่ให้มีโอกาสเวลาทำความดีได้ อยากได้อันนี้ เมื่อได้อันนี้มาแล้วยังอยากได้อันนั้น ได้อันนั้นมาแล้ว ยังอันโน้นอีกต่อ ๆ กันไป ไม่มีวันจะพอ มีแต่ความติดข้อง วุ่นวายส่งส่าย เผาร้อนอยู่อย่างนั้นทั้งวันทั้งคืน ถึงกายมันจะพักผ่อนอยู่ก็ตาม แต่จิตมันไม่ได้พัก คิดปรุงแต่งอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้หยุดพักผ่อนเหมือนกาย *เมื่อเราตายแล้วเขาเอาไปเผาไฟหรือฝังดินก็หมดเรื่องของกาย* **แต่จิตมันเป็นโรคติดต่อเรื้อรังสืบภพสืบชาติไว้เป็นที่น่ากลัวมากที่สุด** *เพราะฉะนั้นเมื่อเข้าใจเรื่องที่อธิบายมานี้แล้ว เราควรหันกลับมาอบรมฝึกหัดดัดนิสัยจิตของเราที่แต่ก่อนมันเคยคิดไปตามความโลภ ความโกรธ ความหลง บัดนี้เรามาฝึกฝนอบรมจิตให้คิดแต่ทางดี* ไม่คิดอิจฉาริษยาใครทั้งหมด เป็นผู้มีเมตตาอารีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่มีแม้แต่ด่าว่าเสียดสีใครทั้งนั้น มีศีลธรรมประจำจิต กายก็เป็นปกติ วาจาก็เป็นปกติ ไม่หาเรื่องเดือดร้อนวุ่นวายกับใคร ถ้ามีผู้มาด่าว่าเสียดสีก็ต้อง *ให้มีสติกำหนดอยู่ในลมหายใจเข้าออก หรือจะเพ่งอยู่กับพุทโธก็ได้ เพื่อไม่ให้จิตของเราไปเก็บเอาอารมณ์ที่ไม่ดีนั้นมา ทำให้จิตของเราเศร้าหมอง ขุ่นมัว วุ่นวาย ต้องให้สติปกครองจิตไว้อย่างมั่นคง ไม่ให้จิตเคลื่อนไหวเอนเอียงไปตาม*

ดีและชั่ว เรื่องที่มันเกิดขึ้นนั้นมันก็ดับไปเอง เพราะว่าเราไม่ได้ติดต่อไว้ ก็ไม่มีอะไรจะมาเกี่ยวข้องกับเราได้เลย จิตจะได้ว่างจากเครื่องกระทบกระเทือน เพราะว่าเรามีหลักยึดได้แล้ว สติก็ละเอียดเข้าไป สมาธิก็มั่นคงยิ่งๆ ขึ้นไป มีปีติความเอิบอิ่มสบาย กายก็เบา จิตก็สะอาดเยือกเย็น อย่างนี้เรียกว่าให้อาหารจิต จิตก็มีความแช่มชื่น เบิกบาน มีความอิ่มหนำสำราญ มีกำลัง ประพฤติเช่นนี้เป็นการ *เลี้ยงชีวิตชอบ ปัญญาเห็นชอบ* คือเห็นอยู่ในตัวของเรานี้ ตัวของเราก็คือสมุทัย จิตมันหลงก็หลงอยู่ในตัวสมุทัยนี้ และทุกข์มันมาจากตัวตนของเรานี่แหละ *หากว่าจิตมันยังหลงยึดถือว่าตัวตนของเราอยู่แล้ว จำเป็นต้องมีทุกข์อยู่เรื่อยไป เพราะฉะนั้นควรฝึกฝนสติปัญญาของเราให้แก่กล้าเพื่อจะทนต่ออารมณ์ สู้กับทุกขเวทนาที่มันเกิดขึ้นมาสัมผัสจิตของเราให้เศร้าหมองขุ่นมัว อบรมให้มี* **สติปกครองจิต** *ให้ชำนิชำนาญ* เวลาตาเห็นรูปก็ให้รู้เพียงแค่ตา หูได้ยินเสียงให้รู้เพียงแค่หู จมูกได้กลิ่นให้รู้เพียงแค่กลิ่น ลิ้นได้รสให้รู้เพียงแค่ลิ้น กายสัมผัสก็ให้รู้เพียงแค่กาย *อย่าให้มันซึมลงถึงจิต เพียงแต่รับรู้ว่าสัมผัสเกิดขึ้นแล้วก็ผ่านไป* ไม่มีอันใดมารบกวนจิตของเราได้ เพราะว่าสติ สมาธิมั่นคงดี ปัญญาได้ค้นคว้าเห็นเรื่องของกิเลสตัณหาที่มันพาเราเป็นทุกข์มาแต่ก่อนโน้น และได้ถูกสติปัญญา

ของเราทำลายลงไปเป็นเรื่องของโลกตามเดิมของเขา ปัญญาได้รื้อออกและคืนให้โลกตามเดิมหมดแล้ว ไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้องผูกพันอยู่ในจิตของเราต่อไป เพราะว่าสติปัญญาของเราได้ทำลายตัวตนของสมุทัยให้มันแตกออกไปเป็นธาตุสี่ ขยายธาตุสี่ออกไปเป็นอาการสามสิบสอง มันเป็นของไม่เที่ยงทั้งหมด ไม่ว่ากายนอกและกายในที่จิตของเรามาอาศัยแอบอิงอยู่ทุกวันนี้ ล้วนแต่เป็นของไม่เที่ยงทั้งนั้น เพียงแต่อาศัยกันไป แล้วก็จะได้พลัดพรากจากกันไปไม่วันใดก็วันหนึ่ง ในข้างหน้าไม่นานเลย

เราไม่ควรอ้างกาลเวลา เราต้องตั้งสติให้มันเคร่งครัดลงไป ไม่ว่ายืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบถ ให้มันมีสติอยู่เสมอทุกลมหายใจเข้าออก เราแก่อยู่ เจ็บอยู่ ตายอยู่ทุกเวลานาที คนเราส่วนมากไม่เห็นความแก่ เจ็บ ตายอยู่ภายในตัวของเรา เห็นแต่คนอื่นแก่ คนอื่นเจ็บ คนอื่นตาย เราไม่ได้โน้มเข้ามาหาตัวเราว่า เราก็จะต้องแก่ต้องเจ็บต้องตายเหมือนกับเขา เราไม่ได้พิจารณาในตัวเราเห็นแล้วก็แล้วไป ผ่านไป ก็เลยเห็นแต่คนอื่นเท่านั้น อันนี้เรียกว่าเป็นผู้ที่ไม่มีปัญญา มีตาไปดูก็ไม่มีผลเกิดขึ้นกับจิต มีหูไปฟังก็ไม่มีผลเกิดขึ้นกับจิต ก็เลยเป็นตาเปล่าหูเปล่า จิตที่ไม่มีสติปัญญามันก็เป็นอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป จิตคิดว่าเรายังไม่แก่ เรายังไม่เจ็บ เรายังไม่ตาย แล้วก็เพลิดเพลินอยู่

กับกิเลสตัณหาอย่างไม่รู้ตัวว่าแก่ เวลาแก่มาถึง เจ็บมาถึง ตายมาถึงตัวของเราแล้ว ทีนี้เราจะทำอย่างไรถึงจะได้หลักที่พึ่งของเราได้ คนเราเกิดมาแล้วต้องรักตนของตนทั้งนั้น *ถ้าเรารักตนของเราอย่างแท้จริงแล้ว ก็ให้มีสติปกครองจิตไว้ไม่ให้คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่วใส่ตัวเรา ก็เป็นคนดี ดีไปหมดทุกอย่าง มีทาน ศีล ภาวนา แสวงหาทางออกจากทุกข์ มันถึงจะเป็นคนผู้รักตนอย่างแท้จริง และไม่ใช่รักแต่ตนคนเดียวยังรักบิดามารดา รักครูบาอาจารย์ด้วย เราเป็นคนปฏิบัติดีปฏิบัติชอบฝึกฝนอบรมกาย วาจา จิตของเราดีแล้ว ก็แปลว่าผู้นั้นเป็นผู้รักษาพระ-ศาสนาของพระพุทธเจ้าไว้ให้มั่นคงถาวรอยู่ได้ ไม่ให้พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเสื่อมสูญไป เพราะว่า*__พระองค์ทรงบัญญัติพระธรรมไว้ให้เอามาประพฤติปฏิบัติกาย วาจา จิตของเรา ไม่ให้มัวเมาหลงใหลอยู่กับกิเลสตัณหานี้จนเกินไป ทรงสอนให้เรามีสติมองเข้ามาดูจิตมันติดข้องที่ไหน เราจะได้แก้ไขตรงที่มันติดข้องอยู่นั้น เพื่อให้มันลุล่วงลงถึงใจดวงเดิมได้__

ถ้าสติ สมาธิไม่มั่นคง มันก็หลงไปติดข้องอยู่ใน *กามฉันทะ* มีความรักใคร่ยินดีอยู่ในกาม ถ้าตาเห็นรูปที่ไม่ดี หูได้ยินเสียงที่ไม่เพราะ จิตของเราก็เศร้าหมองขุ่นมัว เรียกว่า *พยาบาท* เจ้าของ

เพราะว่าไม่มีสติปัญญาจะชำระจิตให้สะอาด ถ้าพิจารณาอันใดก็ไม่แจ้งไม่ชัด ตื้อไปหมดอันนี้เรียกว่า *ถีนมิทธะ* เมื่อพิจารณาไม่แจ้งไม่ชัดจึงไม่สิ้นความสงสัยได้เรียกว่า *วิจิกิจฉา* ติดข้องอยู่เรื่อยไปทำบ้างไม่ทำบ้างลูบ ๆ คลำๆ เรียกว่า *สีลัพพตปรามาส* เพราะว่าจิตมันเกี่ยวเนื่องอยู่ในกาม มันก็เป็นนิวรณ์ข้องอยู่ใน *กามฉันทะ* มีความรักใคร่ยินดีอยู่ในตนในตัว หลงถือเอาไว้ เดี๋ยวมันก็เกิดทุกข์ขึ้น เดี๋ยวมันก็เกิดสุขขึ้น เดี๋ยวมันก็เฉย ๆ เดี๋ยวก็จำโน่นจำนี่ จำอดีตอนาคต จำผิดจำถูกเอามาปรุงมาแต่งว่าดีว่าชั่ว มันหมุนกันอยู่เกี่ยวข้องกันอยู่ในกาม จึงได้เรียกว่า *นิวรณ์ห้า* เพราะว่ามันเกี่ยวข้องกันอยู่ทั้งห้าอย่าง มันจึงไม่โยกคลอน ถอนได้ยากที่สุด *หากว่าจิตมันยังหลงยึดหลงถือว่าตัวกูของกูอยู่แล้วก็แปลว่าจิตของเรายังมีภพมีชาติอยู่ต่อไป เพราะว่าเราไม่ได้แก้ไขกันให้ทันเวลาไว้ก่อนตั้งแต่ยังไม่แก่ไม่เจ็บ*

เราต้องเตรียมตัวอบรมฝึกฝนให้มีสติปัญญาแก่กล้า มีความสามารถอาจหาญ ไม่ท้อแท้อ่อนแอ ไม่ถอยหลังได้เลย มีแต่ตั้งสติสมาธิให้มั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป จะได้เกิดปัญญาเห็นแจ้งเห็นชัดขึ้นมาจากจิตของเราเองทั้งนั้น มีทั้งดีทั้งชั่วอยู่ที่ในตัวเรา ถ้าว่าสติสมาธิแก่กล้า มีความสามารถอาจหาญตัดรอนกำลังของกิเลสตัณหาลงได้ถึงใจเดิมเรียกว่า **เอกัคคตารมณ์** *มีอารมณ์*

อันเดียว ไม่ปรุงไม่แต่ง สิ่งใดเกิดขึ้นในขณะนั้นสติปัญญาทำลายลงสู่สภาพเดิมของโลก ไม่มีอะไรที่มาเกี่ยวข้องผูกพันกับใจที่มันอยู่เป็นปกติของใจ เปรียบเหมือนน้ำกับน้ำมันที่มันเข้ากันไม่ได้เป็น **เอกัคคตาจิต** *จิตเป็นเอก จิตสูงกว่าเหนือกว่ากิเลสตัณหา* จิตดวงนั้นไม่เป็นทาสของกิเลสตัณหาอีกต่อไป เรียกว่า **จิตสูงกว่าโลก** *ความเป็นจริงนั้นอยู่กับโลก แต่ไม่เป็นไปกับโลก* เรื่องของโลกมันก็เป็นเรื่องโลกอยู่แล้ว แม้เราไม่เกิดมามันก็มีอยู่เป็นอยู่อย่างนี้แต่ไหนแต่ไรมา ถ้าเรารู้รอบรู้ทั่วแล้วเราก็ปล่อยวางไว้กับโลกตามเดิม หรือคืนให้โลกเขาหมดทุกอย่าง เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยกำลังของสติปัญญาแก่กล้า ตัดกระแสนิวรณ์ได้ถึงใจเดิม เรียกว่า *จิตถึงศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ มันก็สิ้นความสงสัยหมดทุกอย่าง* แม้ว่าทีหลังมันจะติดข้องในที่ไหนเราก็ต้องใช้สติปัญญาตรวจค้นดูให้มันละเอียดถี่ถ้วนเข้าไป ไม่ให้มันเศร้าหมองขุ่นมัวอยู่กับเรื่องโลกชำระสะสางให้มันสะอาดอยู่เรื่อยไป ถ้าว่าสมาธิมั่นคงเข้าไปเท่าไร ยิ่งหนักแน่นมีแยบคายเบื่อหน่ายกับเรื่องของโลกเท่านั้น มันวุ่นวายเดือดร้อน มีทั้งคุณมีทั้งโทษ มีทั้งบุญทั้งบาป มีทั้งสุขทั้งทุกข์ มีผิดมีถูก วุ่นวายอยู่อย่างนั้น น่าเบื่อหน่ายไม่ควรยินดีอยู่กับโลกนี้ มีแต่ของไม่เที่ยงทั้งหมด เอวํ

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

จงตั้งสติ คือ ความระลึกได้ตลอดเวลา ผู้ระลึกนั้นก็ คือ สติคุมจิตให้อยู่ในจุดเดียว เช่น ให้อยู่ในจุดพุทโธ ๆ ให้อยู่ในจุดนั้น อย่าให้หนีจากนั้น หรือจะพิจารณาเอาลมหายใจเป็นจุดหมาย ก็ให้ใจอยู่ตรงนั้น สติคุมให้รู้สึกอยู่ที่ตรงนั้นอย่างเดียว อย่าให้ส่งส่ายไปที่อื่น หากมันส่งออกไปก็ดึงมาให้มาอยู่ในที่นั้น **จงยอมสละทุกสิ่งทุกประการ อย่าไปกังวลเกี่ยวข้องถึงเรื่องภายนอก** เพราะเวลานี้เป็นเวลาที่เราจะกระทำความเพียรภาวนา เราเคยยุ่งเคยกังวลมาแล้ว เรื่องนั้นเราก็พอเห็นคุณค่าประโยชน์มากน้อยเพียงไรแล้ว แต่เวลานี้เราจะทอดทิ้งสิ่งทั้งหลายนั้น อยู่กับปัจจุบัน ไม่คิดอดีต อนาคต ข้างหน้า ข้างหลัง สำรวมอยู่ที่ใจ คือให้มันรวมอยู่ที่ใจแห่งเดียวเอาใจไปจดจ้องเฉพาะในอารมณ์เดียว มีสติควบคุมใจตรงนั้นไว้ให้ได้

กรรมนิมิต คตินิมิต

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖

กรรมในทางพุทธศาสนาท่านแสดงไว้ตามตำราหลายอย่าง ผู้สนใจศึกษาตามตำรับตำราก็พอเข้าใจและได้ความรู้กว้างขวาง เพราะท่านแสดงไว้ดีหมดทุกอย่าง วันนี้จะแสดงเฉพาะเรื่อง *กรรมที่ติดตามคน หรือ กรรมที่จะนำคนให้ไปเกิดในคตินั้น ๆ นั่นคือ กรรมนิมิต กับ คตินิมิต*

กรรม หมายความถึง *การกระทำ* คนเรานั้นกายกับใจเป็นเกลอกัน อยู่ร่วมกัน สนิทสนมกลมเกลียวกันดีที่สุด จะทำอันใดพร้อมเพรียงกันทุกสิ่ง ไม่ว่าจะทำชั่วทำดี ทำบาปทำบุญ พร้อมเพรียงกันทุกประการ แต่เวลากายแตกดับ กายไม่ได้รับผิดชอบที่เกิดจากการทำร่วมกันนั้น ใจเป็นผู้รับผิดชอบคนเดียว ที่ว่าไม่ได้รับผิดชอบในที่นี้หมายความถึงว่า กายไม่ได้รับกรรมเพราะเมื่อแตกดับหรือตายแล้วทอดทิ้งไว้ในดิน กลายเป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ไปตามเดิม เรียกว่ารูปสลายไปตามสภาพของมันไม่ได้รับรู้ด้วย ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่กายกับใจร่วมกันทำงานก็จริง เช่นไปฉ้อโกง

ลักขโมยของเขา ไปตีศีรษะเขา ทำทุจริตประพฤติผิดต่าง ๆ นานา แต่กายเป็นผู้ได้รับโทษให้ปรากฏ เมื่อถูกจับกุมมันก็ต้องจับที่กาย เอาไปติดคุกติดตะรางกายเป็นผู้ไปติดคุก หรือเขาจะเอาไปฆ่าไปประหาร เขาก็ประหารที่กาย *ในขณะที่มีชีวิตอยู่ดูเหมือนว่ากายรับภาระหนักกว่าใจ แต่ความเป็นจริงแล้วใจก็รับภาระหนักเหมือนกันหากไม่มีใครเห็น ความทุกข์กลุ้มอกกลุ้มใจนั้นจะหนักยิ่งกว่ากายด้วยซ้ำ* เพราะเมื่อเขาเอากายไปประหาร ไปฆ่า ถ้าหากไม่มีใจมันก็ไม่รู้สึกอะไร ก็เหมือนกับตัดท่อนกล้วยหรือท่อนไม้ท่อนหนึ่งเท่านั้นเอง กายไม่มีความอาลัยอาวรณ์กับความเป็นอยู่ของมันเลย ฆ่าก็ฆ่าไป สับก็สับไป ตีก็ตีไป ผู้อาลัยอาวรณ์ ผู้เป็นทุกข์เดือดร้อนคือ ตัวใจ ดังนั้นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกันจึงทำกรรมร่วมกันและเวลารับผลกรรมก็รับร่วมกัน *แต่เวลาแตกเวลาดับ คือใจหนีจากร่างแล้ว กายไม่ได้รับรู้อะไรอีก กรรมต่าง ๆ จะเป็นบาปหรือบุญ เป็นกุศลหรืออกุศลก็ตาม ใจเป็นผู้รับมอบไปคนเดียวหมด* ในขณะที่หนีจากกันต่างคนต่างไม่อาลัยอาวรณ์กัน เวลาที่กายมันจะแตกดับ ใจก็หนีไปคนเดียวไม่ได้ร่ำได้ลากันเลย หรือบางครั้งบางคราวกายจะหนีจากใจ เช่น รถชนตายหรือฟ้าผ่าหรือ เกิดอุบัติเหตุด้วยประการต่างๆก็ดี เวลาดับเวลาตายก็วูบวาบไปประเดี๋ยวนั้น ไม่ได้ร่ำได้ลากันเลย ทั้ง ๆ ที่

อยู่มาด้วยกันตั้งแต่แรก สนิทสนมกลมกลืนกันตลอดมา เวลาจะจากกันจริง ๆ จัง ๆ ต่างคนต่างไปไม่อาลัยอาวรณ์กันและกัน ธรรมชาติของคนเรามันเป็นอยู่อย่างนี้ คนที่ไปยึดไปถือนั้น ไปยึดไปถือลมๆ แล้ง ๆ หรอก *ยึดถือว่าเป็นของ ๆ กู ความยึดถือนั่นแหละที่ท่านเรียกว่า* **กิเลส** *กิเลสอันนี้แหละนำให้เกิดการกระทำคือ* **กรรม** *กรรมนี้แหละเป็นของมีผล มีกำลังมาก ไม่มีใครสามารถที่จะกีดกัน หรือต้านทานหรือแก้ไขด้วยประการต่าง ๆ ได้ กรรมอันนี้ไม่มีหนทางแก้ไขเลย*

ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ คนที่ทำกรรมชั่วประการต่าง ๆ ด้วยอำนาจของกิเลส แล้วคิดว่าจะแก้ไขทีหลัง หรือบางคนยังพูดดันทุรังไปอีกว่า ไปสู้กันอยู่ในนรกหรือแก้ไขกันกับนายยมบาลเป็นต้น *ความจริงมันไม่มีหนทางแก้ไขเลย คนเราเวลาจะตายมันต้องมีเครื่องดึงดูดชักจูงคือกรรมที่เรียกว่า* **กรรมนิมิต คตินิมิต** คนจะตายมันจะต้องหมดความรู้สึกคือไม่รู้จักเจ็บปวด ใจทอดธุระกายแล้วจึงค่อยตาย ในขณะที่ใจทอดธุระกายไม่ยึดกาย ปล่อยวางกายยังเหลือแต่ใจ *ตอนนั้นนิมิตจะเกิดขึ้นเป็นภาพของกรรม คือการกระทำต่าง ๆ จะมาปรากฏขึ้นในขณะนั้น* ผู้ที่เคยทำดีทำบุญสุนทาน สร้างกุศลมากมาย จิตใจอิ่มเอิบเบิกบานก็จะปรากฏภาพที่เราทำดีนั่นแหละ เช่นเราเคยสร้างกุฏิ เวลาเราสร้างกี

ไม่เคยสร้างใหญ่โต ไม่สวยสดงดงามอะไรมาก แต่ว่าภาพที่มาปรากฏในขณะนั้นมันจะสวยงามวิจิตร เป็นของน่าเพลิดเพลินเจริญใจอย่างยิ่ง และในขณะนั้นจิตจะต้องยึดเอาเป็นอารมณ์คือเป็นอารมณ์แน่วแน่ในเรื่องนั้น นี่เรียกว่า **กรรมนิมิต** *คือนิมิตจากการกระทำ*

ส่วน **คตินิมิต** นั้นอาจจะปรากฏเห็นพวกเทวดา หรือมนุษย์ก็ตามที่เป็นผู้มีความสุขสบาย แต่งกายงดงาม น่าเพลิดเพลินเจริญใจมาเรียงรอบเรียกร้องอ้อนวอนขอให้ไปอยู่ด้วยในสถานที่โอ่โถงสวยงาม น่าอยู่น่าชม ซึ่งเราจะมองเห็นสถานที่เช่นนั้นด้วยตนเอง และเขามาแห่แหนอย่างสมเกียรติสมยศที่เขาเรียกกันว่าเทวดามารับเอาคนมีบุญ เขาจะพูดว่าเทวดาอะไรก็ช่างเถิด แต่ว่านิมิตมันเป็นอย่างนั้นและเราเห็นชัดด้วยตนเอง คราวนี้เราก็เลยไปตามเขา เพราะความชอบใจมีมากก็ไปตามความชอบใจ อันนี้เรียกว่า **คตินิมิต** *คติที่จะไป มองเห็นที่จะไป* เป็นทางกรรมที่ดี

ส่วนกรรมที่ชั่ว เราเคยทำบาปกรรม คิดชั่วช้าเลวทรามฉ้อโกง ลักขโมย ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ประพฤติผิดด้วยประการต่างๆ ในขณะที่จิตใจมันปล่อยวางกายนั้น จะปรากฏภาพที่เราทำความชั่วต่างๆ ให้เห็นชัดขึ้นมาโดยที่เราไม่ตั้งใจจะคิดนึกระลึกถึง เราลืมไปแล้วนานแสนนานทีเดียวภาพจะแสดงขึ้นมาปรากฏในใจหรือบางที

อาจแสดงออกมาภายนอกก็ได้ เช่นคนฆ่าหมูฆ่าวัว ในขณะนั้นจะแสดงอาการทางกาย ทำท่าทีปฏิกิริยาของการที่เราทำความชั่ว ฆ่าหมูฆ่าวัวนั้นให้ปรากฏแก่คนอื่นทั้งๆ ที่เรามีสติอยู่ แต่มันปรากฏขึ้นมาหรือว่าบางทีในขณะนั้นจะเผลอสติไปก็ได้ ทำให้ปรากฏขึ้นมาอันนี้เรียกว่ายังไม่ทันแตกทันดับ คือกายกับใจยังรวมกันอยู่ ถ้าหากเรายังเหลือแต่ใจอย่างเดียว คือมันทอดทิ้งกายแล้วดังอธิบายมานั้น*มันจะปรากฏภาพความชั่วของตน ซึ่งเป็นเหตุให้วิตกวิจารณ์เดือดร้อน วุ่นวาย หรือหวาดเสียว น่ากลัวอย่างแสนสาหัส* เช่นปรากฏว่ามีคนใจอำมหิตโหดร้ายหน้าบึ้งหน้าเบี้ยวมาลากมาผูกมัดเอาไปกระชากขู่เข็ญด้วยประการต่างๆ จะขอร้องอ้อนวอนสักเท่าใดก็ไม่มีใครจะช่วยเหลือได้ และก็ไม่ให้อภัยเสียด้วย หรือปรากฏเห็นสิ่งทั้งหลายเป็นสิ่งที่น่ากลัว วิตก สะดุ้ง ตกใจ แต่ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ อันนี้เรียกว่ากรรมนิมิตในทางชั่ว ส่วนคตินิมิตนั้น อาจจะไปเห็นที่ซึ่งเราจะไปอยู่ เช่นเห็นหลุมถ่านเพลิงไฟลุกโชนอยู่ตลอดกาลเวลา กองไฟใหญ่โต หรือว่าเห็นสถานที่อันทุรกันดารอดอยากยากแค้น เดือดร้อนด้วยประการต่างๆ เป็นสถานที่ซึ่งเขาจะเอาเราไปนั้น เกิดสะดุ้งหวาดกลัวสุดแสน แต่ไม่สามารถจะแก้ไขได้

กรรมนิมิต คตินิมิต ทั้งสองอย่างนี้ อันใดอันหนึ่งจะเกิด

ก่อนก็ได้ กรรมนิมิตเกิดขึ้นก่อนก็ได้หรือคตินิมิตเกิดขึ้นก่อนก็ได้ แต่ว่า*ทั้งสองอย่างนี้แหละจะเป็นเครื่องดึงดูดและชักจูงเอาจิตใจของเราที่ทอดทิ้งจากกายแล้วนั้นให้ไปเสวย* อาจจะมีปัญหาถามว่าเมื่อกายกับใจยังปรองดองสามัคคีกันอยู่การทำก็ไม่เห็นทารุณโหดร้ายสักเท่าใดนัก แต่เมื่อจิตคือใจนี้ทอดทิ้งกายแล้ว ทำไมจึงทำให้เกิดนิมิตโหดร้ายน่ากลัว แสดงอาการโหดร้ายเหลือเกิน นั่นมันเป็นธรรมดาถึงเรื่องในใจของคนเรา ถ้ายังอยู่กับกายพร้อมเพรียงก็ยังมีการที่จะปลดเปลื้องและแก้ไขได้ สมมติว่าเรานั่งหรือเรานอนเหนื่อยมันเหนื่อยที่ใจ เราก็พลิกกาย มันก็พอที่จะแก้ไขปลดเปลื้องกันได้ หรืออ่อนเพลีย หิวข้าว กระหายน้ำ เราก็เอาน้ำดื่ม ก็ดื่มลงที่กาย ใจก็ค่อยสบายขึ้น นี่ช่วยกันแก้ไขได้ *แต่ถ้ายังเหลือแต่ใจอันเดียวแล้วมันหมดหนทาง ไม่มีหนทางแก้ไข* เหตุนั้นเมื่อทุกข์จึงทุกข์แสนสาหัส สุขก็สุขแสนยิ่ง มันมีสิ่งเดียวเท่านั้น เหลือใจสิ่งเดียวและก็เป็นของเบาอีกด้วย ของเบา ๆ นั้นไม่ว่าอะไรลองพิจารณาของภายนอกก็แล้วกัน เช่นรถวิ่งตามถนนหนทาง ถ้าพลาดบางครั้งบางคราวไม่เหลือเกินก็พอมีหนทางแก้ไขคือสามารถที่จะปลดเปลื้องแก้ไขด้วยประการต่าง ๆ ได้ ถ้าหากว่าเป็นว่าว เมื่อขึ้นไปปลิวอยู่บนอากาศมันเป็นของเบา ๆ พอแฉลบก็วูบลงเลย ของเบาเป็นอย่างนั้น *ใจเป็นของเบาเหมือนกัน ถ้า*

มันตกลงได้เอนไปทางไหนแล้วจะไปอย่างสุดขีดเลย เหตุนั้นสุขก็สุขอย่างสุดขีดทุกข์ก็ทุกข์อย่างสุดขีด ดังนั้นเมื่อถึงตอนนี้จึงเรียกว่าไม่มีหนทางแก้ไข ที่บางคนว่าจะไปแก้ไขตอนไปหรือตายไปแล้วจะไปแก้ไขนั้น อย่าไปหวังไม่มีทางแก้ไขเลยทาง

ที่ท่านเรียกว่า*นรก* ทนทุกข์ทรมานแสนสาหัสหรือ *สวรรค์* ได้ความสุขอย่างยิ่ง ไม่ใช่อยู่ที่อื่นที่ไกล อยู่เฉพาะในขณะนั้นแหละ ในขณะที่จิตมันว่างทอดทิ้งร่างนั้นละ ไม่ได้หมายความว่า อยู่ใต้ดินหรืออยู่บนอากาศกลางหาวที่ไหน *ขณะที่จิตมันถอนจากร่างแล้วเกิด กรรมนิมิต คตินิมิต ปรากฏเห็นนรก เห็นสวรรค์กันตรงนั้นเอง* เหตุนั้น ผู้ที่มาเข้าใจในเรื่องทั้งหลายนี้แล้ว **จะแก้ไขตนเองก็พึงแก้ไขเสียในขณะที่ตนยังมีชีวิตอยู่ คือ เมื่อกายกับใจยังร่วมกันอยู่นี้***จะประกอบกุศลให้มีคุณงามความดีเจริญงอกงามขึ้น ก็พากันพร้อมใจเจริญ รีบเจริญเสีย รู้สึกตนแล้วยังแก้ไขได้ เมื่อทำดีแล้วก็ทำให้เจริญยิ่งขึ้น ๆ ไปได้* **หากว่าใจทอดทิ้งกายแล้ว ไม่มีหนทางแก้ไขเลย**

ผลของกายกับใจร่วมกันทำเรียกว่า *กรรม มาส่อแสดงให้ปรากฏ* **กรรม** *เป็นของมีพลังอย่างยิ่ง ไม่มีใครจะต้านทานหรือห้ามปรามไว้ได้ ไม่มีใครจะมาร้องขออ้อนวอนได้เลย กรรมให้ผลยุติธรรมอย่างยิ่ง ทำลงไปแล้วมากน้อยเท่าใดก็ได้ผลเท่าที่*

ตนทำนั่นแหละ ไม่เหมือนเมื่อยังมีชีวิตอยู่ กายกับจิตร่วมกันอยู่ ปลิ้นปลอกหลอกลวงได้สารพัดทุกอย่าง จะโกหกมายาได้ทั้งนั้น หรือเอาเงินเอาทองมาแก้ไขความผิดอันนั้น คือมาจ้างทนายความก็ดี หรือว่าให้ค่าไถ่ค่าถอนเพื่อไม่ให้ผิดได้ทั้งนั้น ส่วนไปถึงตรงนั้นแล้วยังเหลือแต่ใจ ไม่มีอัฐไม่มีสตางค์ ไม่มีทนายความ ไม่มีใครจะอ้อนวอนร้องขอได้ และไม่ให้อภัยกันเสียด้วย **เมื่อถึงตอนนั้นแล้ว มีอย่างใดก็ต้องตรงไปตรงมาเลย ไม่มีการยกเว้น กรรมตัวนั้นไม่มีพ่อมีแม่ไม่มีพี่มีน้อง ไม่มีญาติมีวงศ์ ไม่มีครูมีอาจารย์ เป็นเอกสิทธิ์ของมันคนเดียวมันไม่เลือกหน้าใครทั้งนั้น** *กรรมถึงได้ชื่อว่าเป็นของมีกำลังมาก กรรมได้ชื่อว่าแยกสัตว์ให้เป็นไปต่าง ๆ นานา* เช่นเราทำกรรมชั่วด้วยประการต่าง ๆ มันจะแยกเราให้ไปเกิดในที่ชั่ว ถ้าเราทำกรรมดี มันจะแยกเรามาในทางที่ดี ในทางที่ชั่วหรือที่ดีนั้นคนอื่นจะมาแยกไม่ได้ สุขหรือทุกข์ คนอื่นมาแยกไม่ได้ กรรมเท่านั้นเป็นคนแยก เราจะมาแก้ตัวและผลัดเปลี่ยนกันไม่ได้ทั้งนั้น นั่นจึงเป็นของน่ากลัว เป็นสิ่งที่เราพึงสังวรณ์ และรู้สึกตัว รีบทำเสียตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่

เราเกิดขึ้นมาพบพุทธศาสนา ซึ่งเป็นธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สอนให้เราละชั่วทำดี เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เป็นโชคลาภอย่างยิ่ง ถ้าหากเรามาระลึกได้ถึงเรื่องนิมิตว่า กรรม

นิมิต คตินิมิตเป็นสิ่งที่ไม่มีหนทางแก้ไขได้ เป็นสิ่งที่ควรจะกลัวและพยายามแก้ไขตนเสียจึงจะไม่สายเกินกาล รีบแก้เสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้ เพราะเราจะต้องเวียนว่ายตายเกิด ด้วยเหตุที่ผลของกรรมนำให้ไปเกิด ถ้าเราแก้ไขเสียได้แล้ว การเกิดการตายก็เรียกว่าสั้นเข้ามา คือว่าใกล้ที่จะสิ้นสุดลงไป เพราะฉะนั้นให้พากันศึกษา พิจารณาธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่อธิบายมานี้ ก็จะเป็นประโยชน์แก่ตนทุก ๆ คน เอวํ.

๑๙
รื้อถอนภพ

แสดง ณ วัดหินหมากเป้ง อ. ศรีเชียงใหม่ จ. หนองคาย

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๑

จะอธิบายธรรมที่เป็นหัวข้อสำคัญมีประจำอยู่กับตัวของเราทุกคน คือ**พยาธิธมฺโมมฺหิ พยาธึ อนตีโต** *เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้* **พยาธิ** คือ ความเจ็บไข้ ความเสียดแทง ความไม่สบาย เป็นเรื่องกระทบกระเทือนเสียดสีเกิดขึ้นในตัวของเราทุกคน ไม่ให้อยู่เป็นสุขสบายได้ ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งแก่เฒ่า มันตามเบียดเบียนอยู่ตลอดเวลา หาความสุขสักนิดหนึ่งไม่มีเลย ที่ว่าสุข ๆ นั้นเพราะความเมา เพราะความหลงต่างหาก แท้ที่จริงนั้นไม่มีสุขหรอก เราเข้าใจกันแต่การเจ็บปวดเป็นไข้ที่รุนแรงถึงกับล้มหมอนนอนเสื่อจึงจะเรียกว่าป่วย ที่แท้จริงที่ท่านเรียกว่า **อาพาธิโก** *คือ เป็นผู้ที่อาพาธ หมายถึง มีความเสียดแทงอยู่ตลอดเวลา* ไม่ต้องถึงกับว่าเป็นหนักจนกระทั่งต้องนอนจึงจะเรียกว่าอาพาธ ลองคิดดู ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาก็คุดคู้อยู่ในท่าเดียว พลิกแพลงเบี่ยงตัวก็ไม่ได้ นั่นแหละเรียกว่าเวทนา มีความเจ็บ ความปวด ความเมื่อย ทนทุกข์

อยู่ในที่นั้นเมื่ออยู่ในครรภ์ก็อาศัยลมของมารดาไปหล่อเลี้ยงระบายออกระบายเข้า ถ้าหากมารดาไม่มีลม ทารกในครรภ์ก็พลอยหมดลมไปด้วย เป็นการอาศัยลมคนอื่นเมื่อเขาเหน็ดเหนื่อยทรุดโทรมเจ็บป่วยไปตามธรรมชาติของเขา มันก็ต้องเหน็ดเหนื่อยทรุดโทรมเจ็บป่วยไปตามอาการของเขาทุกประการ มันเนื่องกันอยู่กับมารดาครั้นคลอดออกมาแล้ว อาศัยลมของเราระบายเองค่อยสะดวกขึ้นหน่อย แต่กระนั้นการถูกสัมผัสกับความเย็น ร้อน อ่อน แข็งก็เกิดการเจ็บปวดเป็นทุกข์มากถึงกับร้องไห้ร้องห่ม การร้องไห้เรียกว่าเวทนา การเวทนาอย่างนี้แหละที่เรียกว่า ทุกข์ เรียกว่า อาพาธมีอยู่ตามปกติธรรมดา ที่เราอาศัยยืนอาศัยเดินอาศัยนั่งนอนเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ ก็คือเปลี่ยนทุกข์นั่นเอง ยืนเหนื่อยหนักเข้าก็ต้องเดิน เดินเหนื่อยหนักเข้าก็ต้องนั่ง นั่งเหนื่อยหนักเข้าก็ต้องนอน เปลี่ยนอยู่ในอิริยาบถทั้งสี่นี้ตลอดเวลา เปลี่ยนแต่ละครั้งๆ ค่อยสบายขึ้นนิดหน่อย ก็พออยู่ได้แต่ไม่ตลอดไป อันนี้ก็เรียกว่าเวทนาเรียกว่าอาพาธ ไม่มีที่สิ้นสุด *ทุกคนต้องอาพาธอยู่ตลอดเวลา เพราะร่างกายเรานี้เป็นที่เกิดเป็นที่ตั้งของเวทนา หรืออาพาธิโก คือเป็นที่ตั้งของความเจ็บปวด ความเมื่อยอยู่ตลอดเวลา* บางคนซ้ำร้ายกว่านั้นอีก เป็นโรคกระเสาะกระแสะ ทำอะไรก็ไม่สะดวกคล่องแคล่ว เจ็บป่วยออดๆ แอดๆ แม้แต่จะรับประทาน

อาหารมันก็ไม่รับให้ อาหารไม่มีรสชาติไม่เอร็ดอร่อย *ทุกข์ทั้งหลายมันมีอย่างนี้ อาพาธทั้งหลายมันเสียดแทงอยู่อย่างนี้ สังขารร่างกายเป็นของน่าเบื่อหน่าย เป็นของน่าเกลียดไม่พึงปรารถนา* ถ้าหากตั้งใจภาวนาพิจารณาเวทนา เห็นเป็นของน่าเกลียด น่าเบื่อหน่ายอย่างนี้แล้ว จิตใจจะไม่เกาะเกี่ยวถึงเรื่องรูปกาย ใจนั้นจะออกไปมองดูเวทนาอยู่ เรียกว่าแยกใจออกจากเวทนา คือออกจากอาพาธนั่นเอง *เห็นว่าอาพาธเป็นของจริงของเขาอยู่อย่างนั้น เมื่อได้กายได้รูปอันนี้มาต้องมีต้องเป็นอย่างนี้ทุกๆ คน ไม่มีใครพ้นไปจากนี้ได้ เมื่อเห็นชัดอย่างนี้แล้ว เกิดความสลดสังเวชในการที่ได้กายนี้มาให้เจ็บให้ป่วย มาให้อาพาธอยู่อย่างนี้ อยากจะทิ้งกายนี้เสีย ละกายนี้เสีย ให้มันพ้นไปพ้นจากกายนี้แล้วก็ไม่ถือกายอื่นอีกต่อไปเพราะได้ที่ไรๆ ก็ต้องเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ยึดมันก็เป็นอยู่อย่างนั้น ยึดก็เป็นอยู่อย่างนั้นแต่ไหนแต่ไรมา ถ้าหากว่าไม่ยึดปล่อยวางเสียแล้วหมดเรื่องหมดกังวล ไม่วุ่นวายดิ้นรน การเวทนาก็เป็นอยู่อย่างนั้น เห็นเป็นเรื่องของกาย เป็นสภาพของกาย เมื่อได้มาแล้วต้องเป็นอย่างนั้นทุกๆ คน ใจจะเป็นเอกเทศของมันส่วนหนึ่งต่างหาก จึงหมดทุกข์หมดร้อน*

บางคนถึงจะทุกข์มากอยากตายมันก็ไม่ตาย บางคนไม่อยากตายมันก็ตายไปเอง เป็นเรื่องของกาย บางคนได้รูปได้กายอันนี้มาแล้วหลงลืมตัวมัวเมา ประมาทด้วยเข้าใจว่ายังหนุ่มยังสาว เข้าใจว่ายังสวยสดงดงาม เข้าใจว่าเราจะยังไม่ตาย ยึดเอาร่างกายอันนี้ไว้แน่น ไม่สวยก็ว่าสวย ไม่งามก็ว่างาม มันแก่แล้วก็ยังว่าไม่แก่ มันเฒ่าแล้วก็ยังว่าไม่เฒ่า แท้จริงมันเสื่อมโทรมไปทุกวัน ๆ ตั้งแต่เกิดตั้งแต่ปฏิสนธิ ถ้าไม่แก่ก็ไม่คลอด คลอดออกมาแล้วก็แก่ไปโดยลำดับ เด็กแก่เป็นหนุ่มสาว แก่เป็นกลางคน แก่เป็นเฒ่าชราจนกระทั่งงอมจึงจะรู้ตัวได้ ความมัวเมาประมาทด้วยประการอย่างนี้จึงเป็นคนหลงน่าสลดสังเวชนัก *พวกเราทั้งหลายควรพิจารณาอย่าได้หลงตาม ตั้งใจพิจารณาให้เห็นตามเป็นจริง ตั้งมั่นอยู่ในธรรมที่เห็นตามเป็นจริงแล้วก็ปล่อยวางสิ่งที่เคยยึดถือ เรียกว่าตั้งมั่นอยู่ในธรรม ธรรมนี่แหละเป็นที่พึ่ง เป็นเกาะสำหรับที่จะยึดไว้ ไม่ให้หลงไปตามสังขารร่างกาย เมื่อมันจะแก่จะเฒ่าก็แก่เฒ่าไปตามเรื่องของร่างกาย* **จิตใจไม่เฒ่าไม่แก่ไปด้วยเพราะเป็นอิสระไม่หลงยึดกายอีกต่อไป เป็นการรื้อถอนภพชาติ ก็จะพ้นจากความแก่ ความเจ็บความตาย เอวํ**

นั่งสมาธิ

ท่านอาจารย์อบรมนำก่อน

เราอุทิศชีวิตร่างกายนี้เป็นเครื่องบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามธรรมดา *การบูชา* นั้นหมายถึงบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียน เราจะต้องเด็ดเอาลงมาจากต้น บูชาธูปจุดธูป บูชาเทียนจุดเทียน ไม่มีการเสียดายว่าจะหมดสิ้นไป การบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ วันนี้ก็เช่นนั้นเหมือนกัน ตั้งใจของเราให้มั่นว่าชีวิตของเราเป็นมานมนานแล้ว ยี่สิบ, สามสิบ, หรือสี่สิบปีอะไรก็ตาม ยังไม่ได้บูชาคุณพระรัตนตรัยสักที เอาละในเวลานี้เรานั่งสมาธิภาวนา เราจะบูชาพระพุทธเจ้าพระธรรมพระสงฆ์ด้วยการยอมสละทุกอย่าง ความคิดความนึกที่ส่งส่ายไปภายนอก สละหมด ปล่อยวาง ละหมดไม่เอากลับคืนมา ตั้งใจตั้งสติกำหนดใจแห่งเดียว ภาวนาอานาปานสติ กำหนดจิตให้อยู่ในอานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ให้จิตแน่วแน่อยู่กับลมหายใจเข้าออก ไม่ต้องไปกำหนดที่ตรงนั้นตรงนี้ หรือไม่ต้องไปกำหนดว่าลมตรงนั้นตรงนี้ แต่หากว่าทำความรู้สึกว่ามีลมหายใจเข้าออก เราจะกำหนดว่า มีเพียงแต่ลมเท่านั้น มันระบายออกระบายเข้า ตั้งสติอยู่ตรงนั้นแหละ กำหนดรู้เพียงแต่ลมเท่านั้นจนแม่นยำมั่นคง แล้วจึงไปจับ

ผู้ที่รู้ลมนั้นอีกทีหนึ่ง ดูผู้ที่รู้ว่าลมหายใจเข้าออกนั้น ใครเป็นผู้รู้ **ใจ** *เป็นผู้รู้* เมื่อจับใจได้แล้วตอนนั้นลมก็จะหายไป สตินิ่งแน่วอยู่กับอาการที่รู้นั้น (หรือผู้รู้นั้น) อย่างนี้แหละจึงเรียกว่าอานาปานสติ ผลที่สุดลมก็จะไม่มี แต่อย่าไปกลัว ลมไม่มีไม่ตายหรอก มันเป็นเพราะภาวนาต่างหาก ถ้าไม่มีลมจริง ๆ มันดับมันสูญในขณะนั้นก็ยิ่งดีด้วยซ้ำ ให้มันตายกับภาวนานี้ยิ่งดี เป็นการตายหนเดียวเท่านั้น หมดภพหมดชาติ ไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป เราอย่าไปเสียดายความตาย ถ้ากลัวตายจะต้องตายหลายครั้งหลายหนไม่ดีหรอก **การหัดสมาธิภาวนาให้ลงตรงใจอันเดียว จับตรงใจอันเดียวเท่านี้เป็นพอ**

